

รายงานวิจัยเรื่อง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ของชุมชนชาวประมง (บริเวณ) ทะเลน้อย
อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

The Management of Natural Resources and the
Environment in Thale Noi Fishing Community,
Amphoe Khuankhanun, Changwat Phatthalung

ศิริจิตา พุ่มงาหว่า

ยุคลดา เหมมบ้านพิเชีย

อาภาว มະແຕ້

สุวิทย์ญา ทองรักษ์

ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สมอ

เลขหมู่ S946.34.T5 964 2622
Bib Key. 118292
.....

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (1) เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนประมงทะเลน้อย (2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (4) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การศึกษาเชิงคุณภาพศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน การศึกษาเชิงปริมาณโดยสัมภาษณ์ครัวเรือนชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อย จำนวน 60 ครัวเรือน และครัวเรือนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ จำนวน 69 ครัวเรือน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ แบ่งวิวัฒนาการและรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย เป็น 4 ช่วงเวลา คือ (1) ช่วงก่อน พ.ศ.2500 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพ มีการกำหนดพื้นที่เป็นพื้นที่สงวนโดยรัฐ จำนวน 6,110 ไร่ (2) ช่วง พ.ศ. 2500 – 2515 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ยังเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเช่นกัน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพและการค้าควบคุมกัน มีการเรียกร้องเพื่อขอมั่นใจเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่สงวน ทำให้สภาพของสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง (3) ช่วง พ.ศ. 2516 – 2530 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้ามากกว่าเพื่อการยังชีพ ทำให้สิ่งแวดล้อมรอบบริเวณทะเลน้อยเสื่อมโทรมลง รัฐได้เข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบการอนุรักษ์ เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น (4) ช่วง พ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน การได้รับผลกระทบจากการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงที่ผ่านมา ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จำเป็นต้องใช้รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติพร้อมๆ กันไปทั้งการสงวนพื้นที่ 605 ไร่ การอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้

ประโยชน์ เพื่อฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

ผลการศึกษาเชิงปริมาณ ปัจจัยเศรษฐกิจสังคม พบว่าชาวประมงในชุมชนทะเลน้อย มีระดับการศึกษาต่ำ รายได้จากการประมงค่อนข้างน้อย แรงงานในภาคเกษตรเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน แรงงานนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 1.2 คนต่อครัวเรือน ร้อยละ 79.1 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ เลย เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าระดับการศึกษาและรายได้สุทธิจากการทำประมง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) ส่วนแรงงานด้านการเกษตรและอายุ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) สำหรับการมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการสงวน ด้านอนุรักษ์ ด้านการพัฒนาและด้านการใช้ประโยชน์ ชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยให้ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในระดับที่ไม่มีส่วนร่วมในทุกด้าน และทุกรายละเอียด เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรวมระดับการมีส่วนร่วมระหว่างชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับชาวประมงกลุ่มบ้านอื่นๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ทักษะคติของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวประมงมีทัศนคติเห็นด้วยมากในด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ เห็นด้วยในระดับปานกลางในด้านการสงวนและอนุรักษ์ เห็นด้วยในระดับน้อยสำหรับด้านการพัฒนา และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรวมระดับทัศนคติระหว่างชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับชาวประมงกลุ่มบ้านอื่นๆ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าตัวแปรการศึกษาและจำนวนแรงงานในครัวเรือนของในชุมชนประมงทะเลน้อยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เมื่อมองในภาพรวม ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยจัดเป็นชุมชนหมู่บ้านในฐานะเป็นหน่วยพื้นฐานทางการปกครองโดยรัฐเป็นผู้กำหนด ไม่ได้เป็นชุมชนในแง่กระบวนการทางสังคม ซึ่งเน้นการรวมตัวกันโดยมีสำนึกเชิงอุดมการณ์ในกระบวนการจัดการเพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกันของชุมชน ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยจึงจัดเป็นชุมชนที่อ่อนแอ ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีจิตสำนึกต่อปัญหาสาธารณะน้อย ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเกิดภาวะวิกฤติ ดัง

นั้นโครงการต่างๆ ทุกโครงการที่รัฐดำเนินการอยู่และที่จะเข้าไปดำเนินการ จำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะต้องมีการสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งองค์กรเป็นองค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในปริมณฑลของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการรวมตัวในฐานะเป็นกระบวนการทางสังคม เมื่อชุมชนเข้มแข็งขึ้นก็จะก่อให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและความหลากหลายของระบบนิเวศน์

Abstract

The objectives of this study were to : (1) investigate evolutionary patterns of natural resource management of a Thale Noi fishing community ; (2) to identify the economic and social factors related to participation and community opinions of the natural resource management ; (3) to investigate the relationship between economic and social factors and participation on the natural resource management ; and (4) to compare participation and opinions of the natural resource management between two fishing community cluster.. Both qualitative and quantitative enquiries were employed on the study. The qualitative aspect was undertaken by examining existing literature and interviewing 10 key informants. The quantitative data were obtained through interviewing from 60 fishing families and 69 other families.

Four evolutionary periods were concluded qualitative study : (1) prior to 2500 B.E., natural resources were used for earning a living, with a preserved area of 6,110 rai; (2) 2500-2515 B.E., the pattern was still for earning a living, but the area began to decrease; (3) 2516-2530 B.E., environmental pressures increased and the government began to take conservation activities; (4) 2531 B.E. – present, a multidimensional management approach has been undertaken as an attempt to preserve the balance of the nature.

The quantitative study indicated that the inhabitants of Thale Noi fishing community have a low education, low agricultural income, and many of them work outside the community. A comparative analysis on agricultural income, and education showed that they are all significantly different at $p \leq .01$ between two fishing community cluster. The results of correlation analysis also showed that , education was positively correlated ($p \leq .05$) and number of labor units was negatively correlated ($p \leq .05$) with the level of participation in natural resource management. The levels of participation in all aspects of natural resource management

–utilization, preservation, conservation and development – were relatively low. It was evident that participation from Thale Noi cluster was lower than that from the other cluster. In addition, from the analysis of psychological :its showed that there was no significans.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทคัดย่อ.....	(2)
Abstract	(5)
สารบัญ	(7)
รายการตาราง	(9)
รายการภาพประกอบ	(13)
บทที่	
1. บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของหัวข้อวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ความสำคัญและประโยชน์	2
2. การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
ชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน	3
สภาพของชุมชนประมงทะเลน้อย	5
การมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการ พัฒนาแบบยั่งยืน.....	8
แบบจำลองแนวความคิดการวิจัย	21
3. วิธีการวิจัย	22
การเลือกสถานที่ทำการศึกษา	22
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	22
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	25
การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ	29
การเก็บรวบรวมข้อมูล	30
การวิเคราะห์ข้อมูล	31
ขอบเขตของการวิจัย	33
นิยามศัพท์	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. การศึกษาข้อมูลชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอควนขนุน	35
สภาพทั่วไปของชุมชนประมงทะเลน้อย	35
ข้อมูลประชากรของชุมชนประมงทะเลน้อย	41
สภาพภูมิอากาศ	42
ลักษณะทางกายภาพและศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนประมง ทะเลน้อย	44
5. วิชาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนประมง ทะเลน้อย	47
การตั้งถิ่นฐาน	47
การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	49
อาชีพการเกษตรของคนในชุมชน	56
ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภายนอกและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน	66
รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมง ทะเลน้อย.....	75
6. การศึกษาการมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ประมงทะเลน้อย	81
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนประมง ทะเลน้อย	81
ตอนที่ 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	97
ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อย	115
ตอนที่ 4 ทักษะของชาวประมงที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบทัศนคติระหว่างชาวประมง กลุ่มบ้านทะเลน้อยกับชาวประมงกลุ่มบ้านอื่นๆ	126

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

7. สรุปและข้อเสนอแนะ	131
สรุป	131
ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	138
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	139
บรรณานุกรม	144
ภาคผนวก ก (แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยชุดที่ 1)	147
ภาคผนวก ข (แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยชุดที่ 2)	150
ภาคผนวก ค (การสร้างตัวชี้วัด การให้คะแนน และการทดสอบ ความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด).....	174

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา.....	24
2	จำนวนประชากรและขนาดของครัวเรือนชุมชนประมงทะเลน้อย	41
3	อิทธิพลของลมมรสุมในช่วงเวลาต่าง ๆ	42
4	แสดงปริมาณน้ำฝนรายเดือนในคาบ 6 ปี (2535 – 2540) ของสถานีตรวจ อากาศคลองบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง	43
5	การวิเคราะห์ลักษณะกายภาพและศักยภาพของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย	45
6	สรุปวิวัฒนาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของ ชุมชนประมงทะเลน้อย	71
7	เปรียบเทียบรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณ ทะเลน้อยของชุมชนประมงทะเลน้อยในแต่ละช่วงเวลา	78
8	ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนในชุมชนประมงทะเลน้อย	82
9	การถือครองที่ดิน	83
10	การประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย	85
11	รายได้ทั้งหมดและค่าใช้จ่ายของครัวเรือนชาวประมงในชุมชนประมงทะเล น้อย (พ.ศ. 2542)	87
12	การมีหนี้สินและจำนวนหนี้สินของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อย ...	89
13	การเป็นเจ้าของอุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์รับข่าวสาร ขนส่ง โรงเรือน และสิ่งปลูกสร้าง	90
14	การตั้งบ้านเรือน และการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพของชุมชนชาวประมง ทะเลน้อย	92
15	เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ระหว่าง ชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่นๆ	93
16	การรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อย	96

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า	
17	ค่าเฉลี่ยระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติรอบบริเวณทะเลน้อย อดีตและปัจจุบันในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย	99
18	ความสำคัญ ผลกระทบของการ และความจำเป็นในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน	101
19	การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชุมชนทะเลน้อยช่วง 15 ปีที่ผ่านมา	102
20	การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่าน มาตามแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประมงทะเลน้อย	104
21	แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวประมง ทะเลน้อย	106
22	กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนชาว ประมงทะเลน้อย	107
23	การรับรู้กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก หน่วยงานภายนอกชุมชน.....	108
24	ค่าเฉลี่ยระดับการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรม ชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกชุมชนต่อครัวเรือน ชาวประมงทะเลน้อย	111
25	ค่าเฉลี่ยระดับการได้รับผลประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของหน่วยงานภายนอกต่อชุมชน.....	113
26	สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างเฉลี่ยรวมของระดับการได้ รับผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่นๆ	115

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
27	ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนทะเลน้อย	117
28	สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย	120
29	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์.....	123
30	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและการอนุรักษ์	124
31	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา	125
32	ค่าเฉลี่ยและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยในแต่ละรายละเอียดทัศนคติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ	128
33	สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนชาวประมงทะเลน้อย	130

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	กรอบแนวความคิดในการวิจัย	21
2	แผนที่แสดงที่ตั้งตำบลทะเลน้อย และตำบลพนางดุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง.....	23
3	แสดงที่ตั้งชุมชนประมงทะเลน้อยในตำบลทะเลน้อย และตำบล พนางดุง	36
5	สภาพทางกายภาพของชุมชนประมงทะเลน้อย	38
6	แสดงเส้นทางตัดผ่านภูมิประเทศ (transect line) ลักษณะพืชพรรณ และลักษณะดินของพื้นที่ศึกษา.....	46

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของหัวข้อวิจัย

ทะเลน้อยจัดเป็นแหล่งน้ำน้ำจืดที่หลงเหลืออยู่ของทะเลสาบสงขลา ตั้งอยู่ ณ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ทะเลน้อยเป็นแหล่งน้ำจืดที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีความสัมพันธ์ในเชิงนิเวศน์ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันระหว่างท้องน้ำ พืชพรรณ สัตว์ป่า ผุงปลา นกน้ำ และชุมชน ดำเนินมาเนิ่นนานจากอดีตถึงปัจจุบัน จึงมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยและประชาชนในหมู่บ้านใกล้เคียงกว่าหนึ่งพันครัวเรือน กล่าวคือเป็นแหล่งอาหารและแหล่งที่อยู่อาศัย รวมทั้งเป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค

ปัจจุบันความสัมพันธ์เชิงนิเวศน์ทางความหลากหลายทางชีวภาพมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเพราะผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์อันก่อให้เกิดปัญหาต่างๆหลายประการ ประการแรกเกิดความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำ ปัญหาการตื่นเงินของทะเลน้อย และความเสื่อมโทรมของทัศนียภาพ เป็นต้น ประการที่สองคือเกิดการร่อยหรอและลดจำนวนลงของทรัพยากร ธรรมชาติ เช่น ปัญหาการลดจำนวนลงของนกน้ำ ปัญหาการลดลงของป่าไม้ ปัญหาการลดลงของปริมาณสัตว์น้ำ เป็นต้น (บริษัท ซีเอ็มเอส เอ็นจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์จำกัด, 2540)

ปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียงโดยตรงทั้งด้านการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ และด้านสังคม ที่สำคัญคือปัญหาทรัพยากรประมงในทะเลน้อยที่ลดจำนวนลงเป็นอย่างมาก อันส่งผลกระทบรุนแรงต่อสภาพเศรษฐกิจของชุมชนประมงทะเลน้อย เพราะอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง คือ อาชีพทำประมง สาเหตุที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบนี้เกิดจากการที่ประชาชนในชุมชนทะเลน้อยมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณทะเลน้อยและพื้นที่รอบรอบอย่างฟุ่มเฟือย ไม่ประหยัด ไม่ระมัดระวัง หรือไม่ปฏิบัติตามความจำเป็น และไม่มีแบบแผนที่ถูกต้อง (นิธิ ฤทธิพรพันธ์, บรรจง นะแส และถาวร ศิริพันธ์, 2525)

จากปัญหาดังกล่าวนี้ จึงได้มีการศึกษาถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่รอบทะเลน้อยเพื่อหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติคงอยู่และดำรงไว้ซึ่งสรรพชีวิตต่างๆ สามารถ

เกื้อหนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ตลอดไป ตัวจักรสำคัญในการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณพื้นที่รอบทะเลน้อยให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม คือ ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงซึ่งได้พึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาอย่างยาวนาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 ศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

2.2 ศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมของประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อยที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.3 ศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมและทัศนคติของประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อยต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.4 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมและปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.5 เปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมและทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ

3. ความสำคัญและประโยชน์

3.1 การศึกษาถึงวิวัฒนาการและรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อยที่มีผลต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณทะเลน้อย ใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการทำนายสภาพของทะเลน้อยในอนาคต

3.2 ทราบถึงแนวทางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณทะเลน้อย ให้เกิดความยั่งยืนตามทัศนคติและการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงทะเลน้อย

3.3 ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณทะเลน้อย ให้เกิดความยั่งยืนยาวนานในการพัฒนา

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกอบด้วยสารดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน

ส่วนที่ 2 สภาพของชุมชนประมงทะเลน้อย

2.1 สภาพทางนิเวศวิทยาของทะเลน้อย

2.2 ความเป็นอยู่ของชุมชนชาวประมงและวิวัฒนาการของทะเลน้อย

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อ การพัฒนาแบบยั่งยืน

3.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.3 ทศนคติของชุมชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรประมง

3.4 แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน

1.1 ชุมชน หมายถึง สังคมหมู่บ้าน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกันและมีกิจกรรมเพื่อการดำรงชีวิตซึ่งเกิดขึ้นเป็นปกติในหน่วยทางสังคมขนาดเล็กที่คนกลุ่มหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกัน ระบบความสัมพันธ์เป็นแบบครอบครัว เครือญาติ มีการแลกเปลี่ยน การพึ่งพา รวมทั้งความขัดแย้ง ที่สำคัญ คือชุมชนหมู่บ้านเป็นระบบพื้นฐานของสังคมที่มีศักยภาพในการจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและจิตใจ ในระยะแรกชุมชนหมู่บ้านเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในสังคมขนาดเล็กในชนบท หรือหมู่บ้านที่ชาวบ้านอยู่หากินกับธรรมชาติ พึ่งพาตนเองและไม่ค่อยถูกจัดการโดยรัฐ ชุมชนหมู่บ้านบางนัยสื่อความหมายให้เข้าใจถึงการกระจุกตัวของบ้านหลายๆ บ้านหรือหลายครัวเรือนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่ง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วความเป็นชุมชนอาจจะไม่มีในหมู่บ้านหรือดำรงช้อนอยู่ในทั้งหมดหรือบางส่วนของหมู่บ้านก็ได้ (ปารีชาติ วัลย์เสถียร, 2543) ดังนั้นชุมชนจึงอาจเป็นกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่หรืออาณาเขตบริเวณหนึ่งๆ ในอาณา

เขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หนึ่ง ตามแต่ความเหมาะสมของกลุ่มคนที่เลือกทำเลที่ตั้ง ชุมชนต่าง ๆ ที่กลุ่มคนเลือกเป็นทำเลที่ตั้ง มักจะคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่กลุ่มคนเหล่านั้นสามารถประกอบอาชีพและดำรงชีพได้อย่างเหมาะสม หรือชุมชนอาจประกอบด้วยสมาชิกมาติดต่อกันระหว่างกันทางสังคมภายในชุมชน สมาชิกมีความสัมพันธ์ตามสถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกันไป จึงมีการติดต่อกันระหว่างกันเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยมทางสังคม การจัดช่วงชั้นทางสังคมและสถาบันทางสังคม จึงมีความรักความผูกพันทางอารมณ์ของสมาชิกต่อกันที่อยู่ คือ มีความเอาใจใส่ในการมีส่วนร่วมทำงาน (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536)

1.2 ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นความพยายามของชุมชนที่จะอยู่รอด หรือดำรงอยู่ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย โดยได้สร้างระบบความรู้ที่เป็นไปตามสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชน เช่น ความรู้เรื่องการผลิตข้าว การทำไร่ การทำสวน การทำประมงน้ำจืดหรือน้ำเค็ม และความรู้เรื่องการจัดการน้ำ เป็นต้น ระบบความรู้ดังกล่าวนี้ปัจจุบันเรียกว่า “ภูมิปัญญา” มีความสำคัญมากเพราะเป็นตัวกำหนดระบบความสัมพันธ์ของสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นๆ ระบบความรู้กับระบบความสัมพันธ์ที่มนุษย์สัมผัสและสัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง มีพลวัตของการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน (นภาพรณี ทะวานนท์, 2543) ลักษณะคุณค่าทางวัฒนธรรมในชุมชนมีความสำคัญยิ่งต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมทางโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเครือญาติของหมู่บ้าน วัฒนธรรมการเรียนรู้งานอาชีพแบบสังคมประภคิต หรือการเรียนรู้จากการเข้าร่วมสังสรรค์กับผู้ที่อยู่ในอาชีพนั้นๆ ทำให้เกิดการถ่ายทอดความชำนาญเฉพาะอย่างซึ่งกันและกันจากครอบครัวหนึ่งไปยังอีกครอบครัวหนึ่ง ภูมิปัญญาที่อยู่ในชุมชนจะเป็นกลไกที่มีความสำคัญยิ่งต่อศักยภาพของชุมชน เนื่องจากภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนในชุมชน ซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ผ่านกระบวนการเลือกสรรเรียนรู้ ปรับปรุง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมาในวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและยุคสมัย ในชุมชนแต่ละชุมชนประกอบไปด้วยครอบครัว แต่ละครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของชุมชน ครอบครัวส่วนใหญ่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยม อบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดี เรียนรู้การช่วยเหลือตนเองและการช่วยทำงานในครอบครัว เด็กที่มาจากครอบครัวที่ดีและมีความสุขมักจะเรียนได้ดีกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีความแตกแยก เมื่อครอบครัวแตกแยกย่อมนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ ในสังคม ดังนั้นหากครอบครัวอ่อนแอ ชุมชนก็จะอ่อนแอไปด้วย (อมรวิชัย นาครทรรพ และคณะ, 2543)

2. สภาพของชุมชนประมงทะเลน้อย

2.1 สภาพทางนิเวศวิทยาของทะเลน้อย ทะเลน้อยเป็นทะเลสาบน้ำจืด มีอาณาเขตผืนน้ำประมาณ 28 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 17,500 ไร่ เป็นแหล่งน้ำที่เชื่อมต่อเนื่องกับทะเลสาบสงขลาตอนบนหรือทะเลหลวงโดยคลองนางเรียง มีอาณาเขตดังนี้ (ศรีสุดาลอยผา, 2532)

ทิศเหนือ : จรดตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ทิศใต้ : จรดตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ทิศตะวันออก: จรดคลองนางเรียง

ทิศตะวันตก : จรดตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน

- กรมป่าไม้ได้ประกาศให้ทะเลน้อยและพื้นที่ป่าในบริเวณใกล้เคียงคิดเป็นพื้นที่รวมกันประมาณ 285,625 ไร่ เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในปี พ.ศ. 2518 (ผ่อง เล็งอี, 2536) ซึ่งชาวบ้านมักเรียกติดปากว่า "เขตพื้นที่อุทยานนกน้ำทะเลน้อย" ในเขตพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดพัทลุงพบสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆหลายประเภท ดังนี้ (สำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต 12, 2540)

- สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม : พบประมาณ 10 ชนิด เช่น ลิงแสม เสือปลา นากใหญ่ขนเรียบ และยังมีรายงานการพบโลมาหัวบาตรด้วย

- สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก : พบประมาณ 8 ชนิด เช่น ปู หอย และสัตว์น้ำอื่นๆ เป็นต้น

- สัตว์เลื้อยคลาน : พบประมาณ 25 ชนิด เช่น ตะพาบน้ำ จิ้งเหลน งูชนิดต่างๆ ซึ่งรวมถึงเต่ากระอันที่ถูกจัดอยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญพันธุ์

- พันธุ์ปลา : พบอย่างน้อย 38 ชนิด เช่น ปลาช่อน ปลากะตัง ปลาชิว ปลาปักเป้าน้ำจืด ปลาเสือพ่นน้ำ เป็นต้น และในจำนวนนี้มี 4 ชนิด ที่อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ คือ ปลากะทิง ปลาดุกลำพัน ปลาฝักพร้าว และปลาตะลุมพุก และชนิดที่เด่นที่พบคือ ปลาดุก และปลากะแห เป็นต้น

- นก : มีการสำรวจพบนกอย่างน้อย 187 ชนิด ทะเลน้อยจัดเป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญของนกน้ำ ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนกกาบบัว ซึ่งพบว่าทำรังวางไข่ที่นี้เพียงแห่งเดียว นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งทำรังของนกกระสาแดง นกยางควาย และนกกาฬน้ำเล็ก รวมถึงนกแขวก ในฤดูหนาวจะพบนกอพยพที่สำคัญ คือ นกช่อนหอยขาว รวมไปถึงนกเป็ดแดง และนกเป็ดคับแค้นนับหมื่นตัว

- พันธุ์ไม้หน้า : สักรวพบประมาณ 78 ชนิด อาทิ ฐุภฤาษี กุ่ม กก สาหร่าย ในบริเวณน้ำลึกพบพืชลอยน้ำ ได้แก่ บัว ขึ้นอยู่กระจัดกระจายปะปนกับกระจัดที่สำคัญ คือ เตยน้ำ จัดเป็นชนิดพันธุ์ที่พบในทะเลน้อยเท่านั้น

- พืชบก : ในบริเวณพรุได้ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพไปภายหลังจากการเกิดไฟไหม้ ป่าครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2508 ทำให้เกิดสังคมพืชเสม็ดขึ้นแทน มีต้นกกหรือราโพ และหญ้า ชนิดต่างๆ ในอดีตก่อนการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พื้นที่ทะเลน้อยจัดเป็น ป่าพรุเสม็ดผืนใหญ่ที่สุดของประเทศไทย แต่ได้ถูกบุกรุกตัดไม้เสม็ดเพื่อใช้ในการสร้างบ้าน เรือนและใช้เป็นเชื้อเพลิง ทำให้กลายเป็นทุ่งหญ้าและพื้นที่บางส่วนถูกบุกเบิกเพื่อการทำนา

การที่ทะเลน้อยเป็นแหล่งพันธุ์ปลาหลายชนิดจึงเป็นแหล่งประมงที่สำคัญต่อการเลี้ยง ชีพและแหล่งรายได้ของชุมชนประมงที่อาศัยอยู่รอบบริเวณทะเลน้อย เครื่องมือที่ใช้ในการ จับปลาส่วนใหญ่ได้แก่ ข่ายดักปลา ไซปลา ลอบและเบ็ดราว ส่วนพื้นที่บริเวณรอบทะเล น้อยเป็นแหล่งเลี้ยงชีพของเกษตรกร โดยพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ใช้ทำนาข้าว และเลี้ยง สัตว์โดยอาศัยพื้นที่ทุ่งหญ้าขนาดใหญ่บริเวณทางตอนเหนือ ตะวันตกเฉียงเหนือ และทาง ตอนใต้ รวมพื้นที่ประมาณ 20,000 ไร่ อีกทั้งมีอาชีพที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรม ชาติเหล่านี้คืออาชีพ คือ การทำเครื่องจักสานจากกระจูด ซึ่งได้ทำต่อเนื่องสืบทอดมาหลาย ชั่วอายุ โดยสมัยก่อนเป็นการเก็บกระจูดจากธรรมชาติในบริเวณพื้นที่ลุ่มรอบทะเลน้อย แต่ ในปัจจุบันได้มีการทำนากระจูดในหลายพื้นที่รวมประมาณ 8,300 ไร่ และประชาชนบางส่วน ได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวในเขตอุทยานนกน้ำทะเลน้อย จากสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ทะเลน้อยไม่ต่ำกว่า 200,000 คนต่อปี (สำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต 12, 2540)

ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2539) พื้นที่บริเวณรอบทะเลน้อยถูกจัดให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ลักษณะสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ คือ เป็นพื้นที่ลุ่ม พื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ลุ่มชื้นแฉะ พื้นที่ มีน้ำท่วมขัง พื้นที่พรุ พื้นที่แหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น มีน้ำ ท่วมขังถาวรหรือชั่วคราว เป็นแหล่งน้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม รวมไปถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเล และพื้นที่ของทะเลในบริเวณที่เมื่อน้ำลดลงต่ำสุดมีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร และ ยังครอบคลุมไปถึงบริเวณที่อยู่ติดกับพื้นที่ชุ่มน้ำแม้ว่าจะมีความลึกของระดับน้ำเกิน 6 เมตร เมื่อน้ำลดลงต่ำสุดก็ตาม พื้นที่บริเวณรอบทะเลน้อยจัดเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของถิ่นที่ อยู่อาศัยของสัตว์หรือพืชชนิดต่างๆ และเป็นระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความ สำคัญต่อสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่อาศัยในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำหรือบริเวณใกล้เคียง

คณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งประกอบด้วยสำนักงานสิ่งแวดล้อมและกรมป่าไม้ ได้มีมติเห็นชอบให้เสนอพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งครอบคลุมบริเวณพื้นที่ทะเลน้อย เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ที่เรียกสั้นๆว่า "Ramsar Convention" ซึ่งได้ตั้งชื่อตามเมืองแรมซาร์ ประเทศอิหร่าน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดต่อพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2540

2.2 ความเป็นอยู่ของชุมชนชาวประมงและวิวัฒนาการของทะเลน้อย ชุมชนทะเลน้อยเป็นกลุ่มชุมชนหนาแน่น อาณาเขตชุมชนครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลทะเลน้อย และตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง รวม 7 หมู่บ้าน จำนวนประชากรในชุมชนทะเลน้อย รวมทั้งสิ้น 5,348 คน ชุมชนทะเลน้อยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอย่าง อาชีพที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชนทะเลน้อย คือ อาชีพทำประมงพบว่าครัวเรือนทำการประมงในทะเลน้อยมีประมาณ 428 ครัวเรือน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน, 2542) มีการทำการประมงตลอดปี จึงจัดเป็นชุมชนประมงทะเลน้อย เครื่องมือที่ใช้ทำการประมงในทะเลน้อยมีประมาณ 7 ชนิด ได้แก่ ข่าย ไชปลา ไชกุง เบ็ดราว เบ็ดขง ลันปลาไหล อวนล้อม เป็นต้น มีการทำประมงเฉลี่ยเดือนละ 25 วัน สัตว์น้ำจะมีชุกชุมระหว่างเดือน พฤศจิกายน - มกราคม และระหว่างเดือน พฤษภาคม - กรกฎาคม ของทุกปี ในช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2528 ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มีมากถึง 946,236 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับในปี พ.ศ. 2537 - 2538 จำนวนสัตว์น้ำลดลงเหลือเพียง 528,245 กิโลกรัม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในทะเลน้อยลดลงเกือบร้อยละ 60 (อังสุณี ชุณหปราณ และคณะ, 2539)

จากปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำในทะเลน้อยในปี พ.ศ. 2536 จังหวัดพัทลุงโดยสำนักงานประมงจังหวัดได้ประกาศเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย บริเวณด้านทิศตะวันออกของที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พื้นที่รวม 605 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และเลี้ยงตัวอ่อนของสัตว์น้ำในทะเลน้อย (จังหวัดพัทลุง, 2536) มีการกำหนดกฎระเบียบโดยหน่วยงานประมงในท้องถิ่น เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือทำการประมงในทะเลน้อย เช่น จำกัดเครื่องมือทำการประมงในบางฤดูกาล จำกัดขนาดของตาอวน ห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดในทะเลน้อย เหล่านี้เป็นมาตรการที่ช่วยลดการทำประมงที่เกินกำลังการผลิตของแหล่งน้ำทะเลน้อย (Masae and McGregor, 1998)

3. การมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน

3.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการ (management) เป็นการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคำว่าการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพนั้น รวมถึงการจัดหา การเก็บรักษา ซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด อีกทั้งสงวนเพื่อให้สิ่งที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลผลิตที่ยั่งยืน (sustainable yields) ต่อมวลมนุษยและธรรมชาติ การจัดการจะต้องมีแนวดำเนินการ กระบวนการและขั้นตอนรวมทั้งจุดประสงค์ในการดำเนินการอย่างแน่นอน (เกษม จันทร์แก้ว, 2527) **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** หมายถึงการดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษยมีใช้ตลอดไปโดยไม่ขาดแคลนและไม่มีปัญหาใดๆ

3.2 รูปแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอยู่ 4 ประการ คือ (สำนักงานนโยบายและแผนมหาดไทย, 2536)

1) **การสงวน (preservation)** หมายถึง การธำรงไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติ โดยปล่อยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีการเจริญเติบโต และมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามธรรมชาติทุกประการ โดยมนุษย์ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวและต้องใดๆ ทั้งสิ้น

2) **การอนุรักษ์ (conservation)** หมายถึง การดูแล ป้องกัน รักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด โดยไม่ทำลายหรือทำให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้จะให้สูญเสียวทรัพยากรธรรมชาติโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยทั่วถึงกัน ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึง การเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เฉยๆ แต่ต้องรู้จักนำมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ

3) **การพัฒนา (development)** หมายถึง การปรับปรุง บูรณะ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีขึ้นและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสภาพและสามารถเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารให้กับท้องถิ่นต่อไป การปลูกป่าชายเลนทดแทนเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมให้กลับสู่สภาพเดิม การก่อสร้างปะการังเทียมเพื่อฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เป็นต้น

4) การใช้ประโยชน์ (utilization) หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่างๆ ได้แก่ ปัจจัย 4 เพื่อจะได้ประโยชน์สูงสุดและเกิดการทำลายน้อยที่สุด

3.3 ทรัพยากรประมง (fishery resources) หมายถึง ชลสมบัติที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นประโยชน์กับมนุษย์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ชลสมบัติดังกล่าวนี้ หมายถึง สัตว์น้ำที่มนุษย์เราก็กินเกี่ยวขึ้นมาใช้ประโยชน์ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 มาตรา 4(1) "สัตว์น้ำ" หมายความว่าถึง ปลา เต่า กระ กุ้ง ปู แมงดา สัตว์น้ำจำพวกเปลือกหอยรวมทั้งไข่ของสัตว์น้ำเหล่านี้ทุกชนิด สัตว์น้ำที่เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์น้ำพวกหอยรวมทั้งเปลือกหอยและมุก สัตว์น้ำจำพวกปลิงทะเล ฟองน้ำ และสาหร่ายทะเล ทั้งนี้ยังรวมหมายถึงสัตว์น้ำอื่นที่อาศัยอยู่ในน้ำ และพันธุ์ไม้น้ำอื่น ๆ ตามที่ได้มีพระราชกฤษฎีการะบุชื่อ ทรัพยากรประมงเป็นทรัพยากรที่สามารถสร้างทดแทนได้ (renewable resources) ถ้ามีการจัดการอย่างชาญฉลาด (wise use) จะไม่มีวันสิ้นสูญ คือ มนุษย์สามารถเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตที่เกิดจากการสร้างทดแทนของทรัพยากรประมงตามกาลเวลาโดยอิทธิพลรอบตัวที่เหมาะสม แล้วมนุษย์เราจะมีทรัพยากรส่วนนั้นๆใช้ได้อย่างสม่ำเสมอและตลอดไป การเกี่ยวเกี่ยวทรัพยากรประมงมาใช้ประโยชน์จะมากหรือน้อยก็ตามทำให้ดุลธรรมชาติของทรัพยากรเสียไปไม่มากนักน้อย ความถี่ในการเกี่ยวเกี่ยวกับปริมาณที่เกี่ยวเกี่ยวแต่ละครั้งมีผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรดังกล่าว การเปลี่ยนแปลง บุกรุก กั้นขวาง เพิ่มเติมสิ่งอันเป็นพิษและทิ้งเศษเหลือก่อให้เกิดมลภาวะในแหล่งน้ำ มีผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งสองกรณีเสริมเติมกันทำให้ทรัพยากรประมงลดน้อยถอยลง จนเสียหายสมดุลต่อเนื่องยาวนานได้ (วิทย์ ชารชลา นุกิจ, 2527) ทรัพยากรประมงมีคุณสมบัติของการเป็นทรัพย์สินร่วม (common property resource) เป็นทรัพยากรที่เป็นสาธารณะทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ถ้าไม่มีการจำกัดการเข้าไปใช้ประโยชน์ ทรัพยากรก็จะมีแนวโน้มที่จะถูกใช้จนเกินขนาด และส่งผลให้เสื่อมโทรมในที่สุด เพื่อแก้ปัญหาทรัพยากรที่เป็นทรัพย์สินร่วมไม่ให้เกิดอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนานที่สุด จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานในการจัดการในด้านต่างๆ ให้เหมาะสมกับลักษณะของทรัพยากร (สุรัญญา ทองรักษ์, 2541) การที่ทรัพยากรประมงเป็นทรัพยากรสาธารณะและการประมงเป็นแบบเสรีดังนั้นทรัพยากรประมงจึงถูกใช้ประโยชน์โดยขาดการจัดการที่เหมาะสมเป็นผลให้ทรัพยากรประมงในทุกกลุ่มเสื่อมโทรมลง ประกอบกับการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางการประมงซึ่งเป็นปัจจัยเร่งให้ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรมเร็วยิ่งขึ้น

3.4 การจัดการทรัพยากรประมง (fisheries resources management) เป็นการดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้คงอยู่ตลอดไป ในขณะที่เดียวกันก็สามารถนำทรัพยากรสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ (วิรัช จารุสมบัติ, 2527) ส่วนธีรพันธ์ ภูคาสุวรรณ (2523) กล่าวว่า “การจัดการทรัพยากรประมง คือ การกระทำใดๆ ที่เป็นผลทำให้แหล่งทรัพยากรประมงคงความอุดมสมบูรณ์ และให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมตลอดถึงการทำนุบำรุง ปรับปรุง และรักษาแหล่งทรัพยากรประมง การนำทรัพยากรประมงมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างเต็มที่ และมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงสุดและถาวร” แนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการประมง มี 3 ประการ -คือ (กรมประมง, 2527)

1) ปรับปรุง คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการประมงให้ถูกต้อง และเข้าใจตามกฎหมายข้อบังคับและข้อห้ามต่างๆที่ทางราชการได้ประกาศไปแล้วตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กระแสไฟฟ้า สารเบื่อเมา และระเบิดทำการประมง ซึ่งเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างร้ายแรงและได้ผลไม่คุ้มค่า รวมทั้งการปรับปรุงแหล่งน้ำให้เป็นที่เหมาะสมสำหรับที่อยู่อาศัยของปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ หรือการปรับปรุงให้เป็นที่รักษาพืชพันธุ์

2) ปกป้อง คือ การคุ้มครองป้องกัน ดูแลรักษา โดยกำหนดแนวทางไม่ให้ผู้กระทำการประมงตามข้อห้ามที่ทางราชการกำหนด พยายามหาโอกาสทำความเข้าใจกับผู้กระทำผิด ตามพระราชบัญญัติการประมง ด้วยการชี้แจง ขอร้องหรือแจ้งประกาศของทางราชการให้ทราบตลอดจนจัดเวรยาม คอยตรวจตราดูแลอย่างทั่วถึง

3) การปราบปราม คือ เมื่อใช้วิธีการขอร้อง การทำความเข้าใจ ไม่ได้ผล คือ ผู้กระทำผิดพระราชบัญญัติการประมงยังคงดื้อดึงอยู่ เห็นควรให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทำการจับกุมดำเนินคดีให้หลายจำ

การจัดการทรัพยากรประมงให้มีประสิทธิภาพตามนโยบายพัฒนาประมงแห่งชาติ พ.ศ. 2540 - 2544 (กรมประมง, 2541) ประกอบด้วยมาตรการดังนี้

- 1) ควบคุมจำนวนเรือประมงและเครื่องมือประมงให้เหมาะสมกับทรัพยากรสัตว์น้ำ
- 2) ควบคุมพื้นที่แหล่งแพร่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำรวมทั้งการควบคุมฤดูกาลจับสัตว์น้ำ
- 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการกำหนดสิทธิทำการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแก่ชาวประมงท้องถิ่น

- 4) สนับสนุนและเสริมสร้างสมรรถภาพของหน่วยต่างๆในการควบคุมการทำงานประมง
- 5) ควบคุมและแก้ไขคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันและลดผลกระทบต่อทรัพยากรประมง
- 6) ติดตามและตรวจสอบสถานะการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรประมง เพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไข
- 7) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งทำการประมง
- 8) ส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการประมงและพัฒนาการประมงพื้นบ้านให้มีฐานะดีขึ้น

การจัดการเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการประมงอย่างเหมาะสมและยั่งยืน และความต้องการด้านการจัดการนั้นควรจะได้ประสานเข้าไปในแผนพัฒนาการประมง มีข้อสังเกตว่าในสมัยต้นทศวรรษ 2500 ไม่มีการระบุงการจัดการประมงไว้ในนโยบายและแผนงานของรัฐ แต่มาตรการจัดการนั้นมักแจ้งในกฎหมายและระเบียบข้อบังคับทางการประมง การจัดการประมงจึงมักถือหลักพื้นฐานในการแก้ปัญหาในการประมง เช่น การคุ้มครองแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำและการลดข้อพิพาทระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรในภาคประมง มาตรการในการจัดการประมงควรจะต้องมีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ชัดเจน และมีข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับทรัพยากรและอุตสาหกรรมที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอันเชื่อถือได้มาสนับสนุนด้วย มาตรการในการจัดการหลายข้อที่ใช้กันในภูมิภาคนี้ ยังคงอาศัยข้อมูลอันมีจำกัดเกี่ยวกับทรัพยากร หรือไม่ก็อาศัยตรรกศาสตร์และประสบการณ์ของผู้บริหารประมง และผู้วางนโยบายประมงเองเป็นหลัก โดยภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมน้อยมาก ปัญหาที่พบในการจัดการประมงเกือบทุกประเทศคือ การขาดวิธีการตรวจสอบควบคุมที่มีประสิทธิผลในการใช้มาตรการจัดการที่ยอมรับกันแล้ว ทั้งนี้เกิดจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร การเล่นแง่ด้านบริหารระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความไม่เข้าใจถึงผลดีของมาตรการจัดการ และความไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดและการใช้มาตรการเหล่านี้โดยชาวประมงส่วนใหญ่ (เทพ เมนะเศวต, 2537)

ชาวประมงพื้นบ้านประกอบอาชีพจับสัตว์น้ำเพื่อการยังชีพ และมีรายได้จากแหล่งอื่นตามลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การแปรรูปสัตว์น้ำ การทำสวนทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และช่างฝีมือ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามรายได้หลักของชาวประมงพื้นบ้านมาจากการจับสัตว์น้ำและใช้แรงงานในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ การทำเครื่องมือประมงก็ขึ้นอยู่กับที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน แหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ ชาวประมงพื้นบ้านมักใช้เครื่องมือประมงหลายชนิดร่วมกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฤดูกาลในรอบปี ชาวประมงส่วน

ใหญ่จะเลือกใช้เครื่องมือที่สามารถทำประมงได้ยาวนานที่สุด และทำรายได้จากการจับสัตว์น้ำมากที่สุดในรอบปีเป็นหลัก ได้แก่ อวนลอยกุ้ง อวนลอยปู ลอบปู ลอบปลา โป๊ะ อวนปลา ล้อมจับขนาดเล็ก และเครื่องมือเคลื่อนที่ขนาดเล็กต่างๆ รวมทั้งเรือมีเครื่องยนต์และไม่มีเครื่องยนต์ในเรือ เครื่องมือทำการประมงของชาวประมงพื้นบ้านมีลักษณะเด่นที่เป็นการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้ (วรินทรา ไกยรวงศ์, 2541)

1) เครื่องมือประมงมีลักษณะจำกัดที่ต้องทำการประมงเฉพาะประเภทของสัตว์น้ำชนิดใดชนิดหนึ่งเท่านั้น และจับสัตว์น้ำได้เฉพาะในฤดูกาลที่มีสัตว์น้ำประเภทนั้น ๆ ชุกชุม เช่น อวนลอยกุ้ง ลอบปู ลอบปลา และอวนปู เป็นต้น

2) ขนาดของเครื่องมือมีขนาดเล็กและขนาดกลาง ที่สามารถจับสัตว์น้ำได้ปริมาณจำกัด และในพื้นที่ทรัพยากรชายฝั่งประมาณ 0 – 3 กิโลเมตร

3) มีผลเสียด้านนิเวศน์น้อยกว่าประมงพาณิชย์ เพราะอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้เป็นประเภทปล่อยและรอดัก

พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ได้กำหนดห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดทำการประมงในแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์โดยเด็ดขาด ดังนี้ (วรินทรา ไกยรวงศ์, 2541)

1) ห้ามใช้เครื่องมืออวนลอย หรือข่ายลอย ทำการประมงในแม่น้ำเจ้าพระยาในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการ

2) ห้ามใช้อวนหรือเครื่องมือบางชนิดทำการประมงในลำคลอง ลำธาร ลำห้วย ลำกระโดง ลำราง และลำคู หรือ “บ่อหลา” ซึ่งเป็นที่จับสัตว์น้ำประเภทที่สาธารณะประโยชน์

3) ห้ามไม่ให้บุคคลใดใช้เครื่องมืออวน หรือข่ายทุกชนิดที่มีขนาดช่องตาเล็กกว่า 1.5 เซนติเมตร ซึ่งไม่ใช่เครื่องมือที่พนักงานเจ้าหน้าที่อนุญาตให้ใช้กับเครื่องมือประจำที่ทำการประมงในทะเลสาบ เขตอำเภอเมือง อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา

4) ห้ามใช้อวนทุกชนิดทำการประมงใน หนอง บึง และอ่างเก็บน้ำทุกแห่งทั่วราชอาณาจักร

5) ห้ามใช้เครื่องมือโพงพาง รั้วไซมานหรือกันชูรั้วไซมาน ลี หรือเครื่องมือที่มีลักษณะและวิธีการใช้คล้ายคลึงกันทำการประมง

6) ห้ามใช้อวนลาก อวนรุน ระวะ ชิบ รุนกึ่ง รุนเคย อวนถูง ช้อนต่างๆ หรือเครื่องมืออื่นๆ ซึ่งมีลักษณะและวิธีการคล้ายคลึงกันทำการประมงประกอบกับเรือยนต์ติดตั้งเครื่องมือดังกล่าวในแม่น้ำลำคลอง หนอง บึง และอ่างเก็บน้ำทุกแห่ง

7) ห้ามใช้เครื่องมืออวนล้อมจับในทะเลสาบสงขลา ทะเลสาบดอนในและทะเลน้อย ซึ่งอยู่ภายในเขตจังหวัดสงขลาและพัทลุง

8) กำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดทำการประมงในฤดูปลามีไข่ และวางไข่เลี้ยงลูกในท้องที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดชุมพร และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในฤดูปลามีไข่ระหว่างวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 31 มีนาคมของทุกปี และในฤดูวางไข่เลี้ยงลูก ระหว่างวันที่ 1 เมษายน ถึงวันที่ 15 พฤษภาคมของทุกปี ทั้งนี้ในท้องที่จังหวัดพัทลุง ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม ถึงวันที่ 31 มกราคมของทุกปี

3.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 การพัฒนาคนในชุมชน ถือว่าคนเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดแต่มีความสำคัญที่สุดในสังคม การพัฒนาคนจึงจำเป็นต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน การพัฒนาที่มุ่งเน้นชุมชนซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนที่วิถีชีวิตเดียวกัน อยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือประกอบอาชีพเดียวกัน ย่อมจะนำไปสู่ผลสำเร็จที่สูง ปัจจัยที่จะทำให้สามารถบรรลุผลของการพัฒนาคนและชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้คนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (participation) ทั้งในระดับการกำหนดกรอบแนวคิด นโยบายและขั้นตอนปฏิบัติ ซึ่งการมีส่วนร่วมของคนและชุมชนในกระบวนการพิจารณาทุกระดับ จะนำมาซึ่งการพัฒนาที่สร้างสรรค์ ยั่งยืน และตรงตามความต้องการพื้นฐานที่แท้จริงของคนในชุมชน (สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, 2541)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่สามารถที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การให้ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมทุกอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน ลงมือทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการทำให้เขาได้ปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของเขา การที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาตนเองยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการสร้างเสริมความภูมิใจในตนเองและความรู้สึกเป็นเจ้าของ อันจะมีผลต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่นๆ ในภายหน้าอีกมาก (กรรณิกา ชมดี, 2524 ; ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2526 ; สนธยา พลศรี, 2533) และกลุ่มสังคมศาสตร์สาธารณสุข (2525) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การสร้างประชาธิปไตยโดยการคืนอำนาจแห่งการกำหนดพัฒนาให้แก่ประชาชน ในกระบวนการนี้อย่างน้อยที่สุดประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน และดำเนินการในเรื่องทั้งปวง อันมีผลต่อการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และอนาคตของพวกเขา ซึ่งจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้อำนาจ ได้ทรัพยากรของพวกเขา กลับคืนมา

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มีดังนี้ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527 ; เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527 ; ปธาน สุวรรณมงคล, 2527)

- 1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหาและสรุปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมกันตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้มีประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมขจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมลงทุนในโครงการและกิจกรรมของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน/โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
- 8) ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นอยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่า มนุษย์มีสิทธิและมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในชุมชนตามธรรมชาติร่วมกัน แต่จะมากหรือน้อยต่างกันตรงที่เมื่อได้รับทรัพยากรและโอกาสแล้ว จะมีความสามารถในการจัดการการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับมากกว่าคนอื่นหรือไม่ การมีส่วนร่วมขององค์กรและการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในหลัก 3 ประการ คือ (ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2527)

- 1) การประสานงานร่วมกัน (collaboration) หมายถึง การทำงานร่วมกันหลายฝ่าย เช่น อาจเป็นการเข้าร่วมแรงงานหรือเงินทุนก็ได้ เป็นต้น
- 2) การจัดการองค์กร (organization) ได้แก่ การรวมกลุ่มของประชาชน เพื่อให้เกิดพลังกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น
- 3) การให้อำนาจแก่ประชาชน (empowering) หมายถึง การให้ประชาชนมีโอกาสฝึกหัดการใช้พลังกลุ่ม เพราะประชาชนขาดอำนาจ ขาดสิทธิ์ที่ถูกต้อง เมื่อประชาชนมีหลักการ 3 ประการนี้แล้ว เขาจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมากยิ่งขึ้น

การที่จะฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนตามเจตนาของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ด้วยการบริหารการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดสมดุลด้านระบบนิเวศน์ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ พร้อมกับส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่นมีความเข้มแข็งเพียงพอในการจัดการและบริหารทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองได้ ซึ่งทั้งหมดจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร "การแย่งใช้ทรัพยากร ต้องมีการจัดการให้มีการแบ่งปันทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงการทบทวนถึงมาตรการ หรือวิธีการจัดการด้วยการให้ผู้ได้ผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรมีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยการจ่ายค่าชดเชยหรือค่าดูแลและฟื้นฟู รวมถึงวิธีการสร้างแรงจูงใจให้แก่ภาคธุรกิจเอกชนที่ดำเนินธุรกิจ โดยก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือสูญเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติ" สำหรับการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การดูแล บริหารและจัดการทรัพยากร มีการเสนอยุทธศาสตร์การดึงองค์กรท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทร่วมกับรัฐ ซึ่งต้องหารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกัน และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากร (ศิริจิต พุ่งหว่า, 2539)

จากผลการศึกษาสำรวจสถานการณ์ภาพและบทบาททางการประมงของชุมชนรอบอ่าวปัตตานีพบว่าแม้โดยวิธีการทำมาหากินที่ทุกคนเคยเก็บเกี่ยวแต่ผลผลิตจากอ่าวในด้านลึกแล้ว ทุกคนก็ยังมี ความหวังปรารถนาจะให้อ่าวปัตตานีมีสัตว์น้ำชุกชุม อุดมสมบูรณ์ตลอดไป แต่ด้วยความสันโดษ ยึดมั่นในลักษณะปัจเจกของแต่ละบุคคล ทำให้ขาดเอกภาพในทางรูปธรรมที่จะอนุรักษ์แหล่งน้ำนี้ นอกจากนั้นทุกคนปฏิเสธที่จะให้สัมภาษณ์ผู้หนึ่งผู้ใดเข้ามาดำเนินการเพาะเลี้ยงต่างๆ ในอ่าวด้วย จากบทบาทที่ชุมชนแสดงออกมาในลักษณะ "นักร้อง" ทุกคนก็ยังมี ความคิด ความสำนึกในหวังลึกของจิตใจที่ประสงค์จะให้อ่าวมีสัตว์น้ำชุกชุมอุดมสมบูรณ์อย่างอดีตที่ผ่านมา แต่ทุกคนก็ได้แต่คิดเพราะต่างคนก็สาละวนอยู่กับชีวิตตัวเองและครอบครัว ที่ต้องการเอาตัวรอดเป็นประการสำคัญก่อนประการอื่นๆ (ศราวุธ จะโล๊ะ, เพิ่มศักดิ์ เฟิงมาก และสิริ ทุกซ์วินาศ, 2528)

3.3 ทศนคติของชุมชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรประมง โยธิน ตันสนนุทธ์ และ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2524) ได้กล่าวว่า "ทศนคติ หมายถึง ระบบการจัดรูปแบบประสพการณ์และพฤติกรรมของบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง" แต่ สุชา จันทรเอม (2524) ได้อธิบายไว้ว่า ทศนคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้จะนำไปในทำนองที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ซึ่งตรงกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์

(2529) ที่อธิบายว่า ทักษะคือ คือ แนวโน้มที่เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะเป็นบุคคล เหตุการณ์ วัตถุ หรือสถานที่ และเป็นไปในทางที่พึงพอใจและไม่พึงพอใจ

ลักษณะของทักษะที่สำคัญโดยทั่วไปมี 5 ประการ คือ (รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์, 2533)

1) ทักษะเป็นเรื่องของอารมณ์ (feeling) เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่างๆ

2) ทักษะเป็นเรื่องเฉพาะตัว (typical) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกัน แต่รูปแบบการแสดงออกอาจจะแตกต่างกันไป หรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกัน แต่ความรู้สึกที่ต่างกันได้

3) ทักษะมีทิศทาง (direction) การแสดงออกของความรู้สึกสามารถแสดงออกได้ทั้งทิศทางที่เป็นบวก และทิศทางที่เป็นลบ

4) ทักษะมีความเข้ม (intensity) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องของความเข้มที่บุคคลรู้สึกมากน้อยต่างกัน

5) ทักษะต้องมีเป้าหมาย (target) ความรู้สึกจะเกิดขึ้นลอยๆไม่ได้

ไพรัตน์ จีระเสถียร (2540) ศึกษาทักษะการจัดการของชาวประมงพื้นบ้านบริเวณอ่าวปัตตานีที่มีต่อการจัดการประมงโดยชุมชน พบว่าชาวประมงที่จำนวนวันออกทำการประมงน้อยจะมีทักษะต่อการจัดการประมงโดยชุมชนที่ดีกว่าชาวประมงที่จำนวนวันออกทำการประมงมาก และผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการประมงโดยชุมชนน้อยจะมีทักษะต่อการจัดการประมงโดยชุมชนที่ดีกว่าชาวประมงที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการประมงโดยชุมชนมาก

3.4 แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การบริหารพัฒนาทรัพยากรทุกด้านให้เกิดประโยชน์ต่อทุกกลุ่มในสังคม และสามารถนำผลที่ได้มายกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็อนุรักษ์ทรัพยากรไว้ให้คนรุ่นหลังได้ใช้ดำรงชีพและพัฒนาสังคมอย่างไม่ขาดแคลน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุถึงสภาพสังคมที่ยั่งยืน กล่าวคือ (สุริยะ วิริยะสวัสดิ์, 2535)

1) การเปลี่ยนแปลงของพลโลกคงที่ อัตราการเกิดและตายเท่ากัน

2) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องได้รับประโยชน์สูงสุด ในขณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

3) มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะที่เดียวกันก็มีการกระจายทรัพยากรออกไปในสังคมอย่างทั่วถึง

4) มีการหมุนเวียนเอาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้

5) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะต้องอยู่บนหลักการสำรองเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของคนทุกหมู่เหล่าในสังคม

Barbier (1987) ได้เสนอว่าการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นรูปแบบของการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของระบบ 3 ระบบ คือ ระบบชีววิทยา ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม โดยแต่ละระบบสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายของตนเองได้ ทั้งนี้เป้าหมายของระบบทางชีววิทยา คือ การนำไปสู่ความหลากหลายทางพันธุกรรมความสามารถในการกลับคืนสู่สมดุลในกรณีที่ถูกรบกวนหรือถูกใช้ไป และความสามารถในการให้ผลผลิตทางชีวภาพ เป้าหมายของระบบเศรษฐกิจ คือ การนำไปสู่การได้รับความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกัน และมีสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น เป้าหมายของระบบสังคม คือ การนำไปสู่ความหลากหลายในวัฒนธรรม มีสถาบันที่ยั่งยืนยาวนาน มีความเป็นธรรมทางสังคม และมีส่วนร่วมจากผู้คนต่างๆ ในสังคม และการพัฒนาแบบยั่งยืนจะเป็นจุดที่ทั้ง 3 ระบบ สามารถพัฒนาตนเองไปได้สูงสุด โดยจะเป็นส่วนที่ทับซ้อนกันของทั้ง 3 ระบบ

วราพร ศรีสุวรรณ (2539) ได้เสนอว่า “แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากแนวคิดในการอนุรักษ์หรือ “CONSERVATION” โดยที่การอนุรักษ์ คือ รูปแบบการใช้ประโยชน์สิ่งที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนาน ศาสตราจารย์ในการอนุรักษ์จะพัฒนาแยกย่อยไปตามประเภทของทรัพยากร แต่การพัฒนาแบบยั่งยืนจะครอบคลุมแนวคิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ด้านเศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศน์ และการประสานสัมพันธ์ในสาขาพัฒนาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่าเมื่อแนวคิดในการอนุรักษ์ได้ผนวกเข้ากับการจัดทำแผนพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาแบบใหม่ คือ การพัฒนาแบบยั่งยืน” ซึ่งปัจจุบันแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ได้กลายเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาทุกสาขา

Brown, et al. (1987) ได้เสนอลักษณะของการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ ดังนี้

- 1) มีความต่อเนื่องของเผ่าพันธุ์มนุษย์บนโลก โดยมีการให้กำเนิดชีวิตใหม่ และผู้ที่เกิดใหม่สามารถอยู่รอดเติบโตและมีลูกหลานต่อเนื่องในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย
- 2) สามารถรักษาปริมาณสำรอง (stock) ของทรัพยากรทางชีวภาพและสามารถให้ผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน
- 3) มีจำนวนประชากรมนุษย์คงที่
- 4) สามารถจำกัดการเติบโตทางเศรษฐกิจ

5) เน้นการพัฒนาในระดับกิจกรรมขนาดเล็ก (small scale activity) และในรูปแบบการพึ่งตนเองได้ (self - reliance)

6) สามารถรักษาระบบนิเวศและคุณภาพของสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง
การพัฒนาการประมงอย่างยั่งยืน (sustainable fisheries development) จะต้อง
 มีเครื่องมือที่ดี คือการจัดการประมงทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เหมาะสม มีการประนีประนอม
 ระหว่างภาครัฐเอกชนและสถาบัน ตราบใดที่ไม่มีประนีประนอม และเห็นอกเห็นใจซึ่ง
 กันและกัน การพัฒนาการประมงแบบยั่งยืนก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จ การพัฒนาการประมง
 แบบยั่งยืนมีองค์ประกอบหลายอย่าง คือ (ยุพิน วิวัฒน์ชัยเศรษฐ์, 2539)

- 1) ต้องมีการจัดการประมงที่ดีมีประสิทธิภาพ
- 2) ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญ มีประสบการณ์ และมีวิสัยทัศน์

- 3) ต้องมีการให้ความร่วมมือระหว่างกัน ในการจัดการประมง
 การพัฒนาการประมงอย่างยั่งยืน ควรจะต้องนำหลักทางพุทธศาสนาบางประการมา
 ใช้ กล่าวคือชาวประมงจะต้องลดโลภะในการจับสัตว์น้ำ ควรจับสัตว์น้ำในอัตราที่เหมาะสม
 กับสภาพของทรัพยากรสัตว์น้ำ การพัฒนาการประมงให้ยั่งยืนยาวนาน ควรเป็นการพัฒนา
 เพื่อคนในสังคมได้มีโอกาสใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำสูงสุดและตลอดไป

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฤทัย
 วรรณ ศุภเกษร (2535) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาวะความยากจนของชุมชนประมงทะเล
 น้อย พบว่า ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยมีอิทธิพลต่อความ
 คิดและวิถีชีวิตของชุมชน ก่อให้เกิดค่านิยมในการทำงานของประชาชนในชุมชนตกทอดมา
 ถึงปัจจุบัน คือ เมื่อทำงานแล้วต้องมีผลตอบแทน การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันทางสังคม
 ไม่ค่อยเกิดขึ้น ทำให้กิจกรรมกลุ่มภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
 และสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นน้อยมาก

ชำนาญ พิทักษ์และคณะ (2540) ได้วิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมี
 ส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาจังหวัดตรัง และจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าแนวทาง
 และรูปแบบการจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและนำ
 ไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยั่งยืน สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การสร้าง
 กลไกและเครือข่ายความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการกำหนดแนวทางและมาตร
 การสนับสนุนที่เหมาะสมของฝ่ายต่างๆ โดยรูปแบบของการบริหารและจัดการทรัพยากร
 ธรรมชาติจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติการอย่างแข็งขันของชุมชนและองค์กรชุมชน นำ

ไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีแนวทาง/มาตรการ ดังนี้

1) การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

- จัดทำแผนพัฒนาและจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- สนับสนุนให้องค์กรและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
- สนับสนุนให้มีกฎหมายรองรับสิทธิของชุมชนท้องถิ่นและชาวประมงขนาดเล็ก ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทะเล เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งโดยเฉพาะทรัพยากรประมงได้อย่างยั่งยืน

2) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

- ปรับปรุงบทบาทของภาครัฐ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
- สร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งมากขึ้น เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนตัดสินใจ และติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาของรัฐที่จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่ง โดยรัฐพึงจัดให้มีขั้นตอนประชาพิจารณ์ตามควรแก่กรณี

โรจน์จรรย์ย์ ด่านสวัสดิ์ และคณะ (2540) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ กรณีศึกษาภูเก็ท กระบี่ และพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัด อำเภอและตำบลต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงต่างๆ ในส่วนกลางที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำ ตลอดจนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆในพื้นที่ เช่น เทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีพื้นที่เชื่อมโยงกับทะเลสาบสงขลา รวมทั้งมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชน โดยใช้ระบบการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่จัดการกำกับดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่การจัดการดังกล่าวไม่ได้สอดคล้องกับปรัชญาหรือหลักการวางแผนจัดการอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ ทำให้เกิดจุดอ่อนพอสสรุปได้ดังนี้

1) การบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานซึ่งมีอำนาจกฎหมายที่จำกัด เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

2) การปฏิบัติงานยังอยู่ในสภาพแวดล้อมของการบริหารจัดการแบบแยกส่วน หน่วยงานปฏิบัติจึงมักเลือกปฏิบัติตามนโยบายของต้นสังกัด ละเลยแนวทางปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด

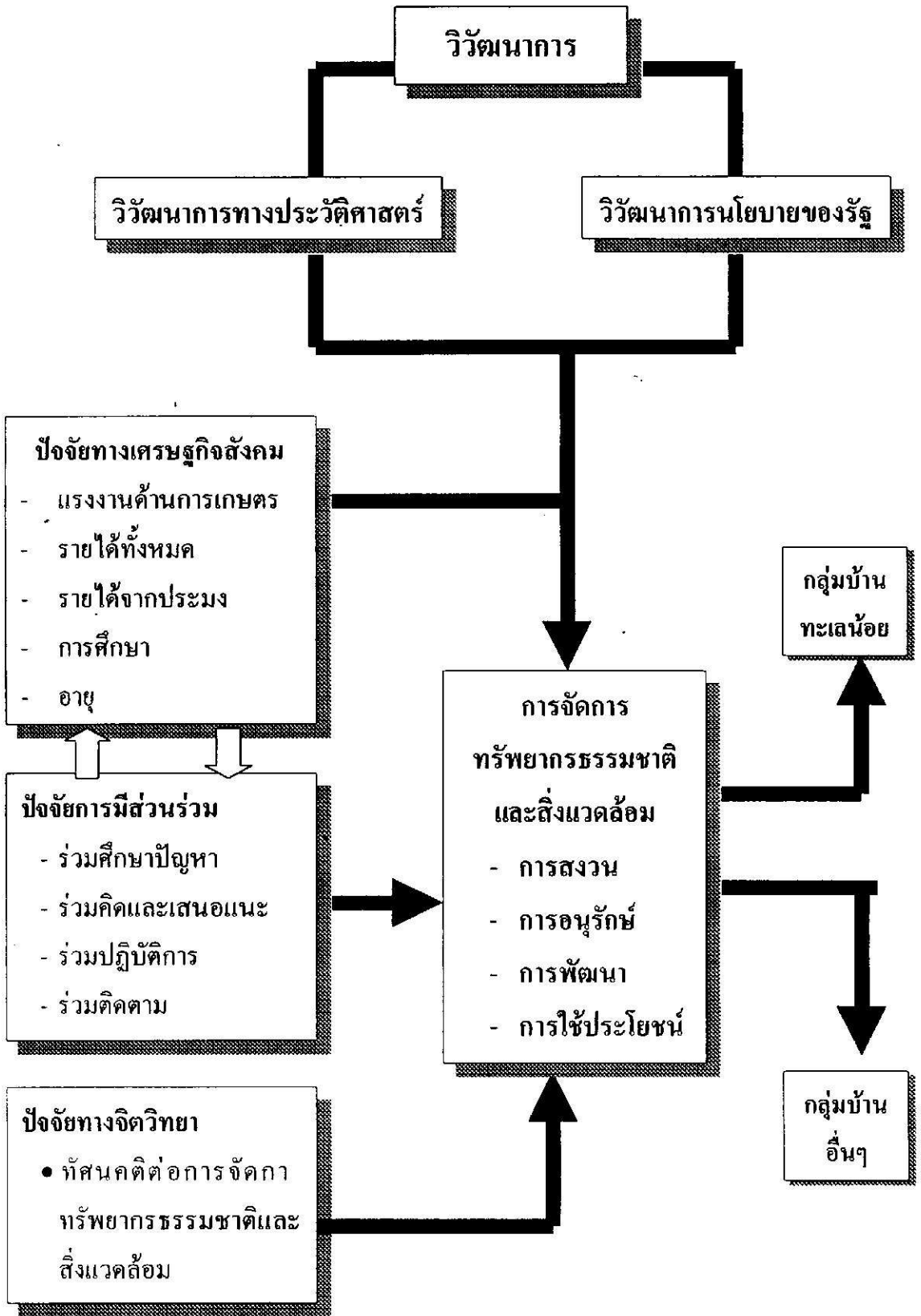
3) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ทำให้แผนงาน โครงการ รวมทั้ง คณะกรรมการ ไม่ได้รับการยอมรับและให้การสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่

4) แผนงานโครงการที่ดำเนินการไม่สอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริง ไม่ได้แก้ไข ปัญหาเชิงระบบทำให้ไม่อาจบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ในทางปฏิบัติยังพบว่า หน่วยงานปฏิบัติในระดับจังหวัดและอำเภอ รวมถึงองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นระดับต่างๆ ยังคงมีบทบาทสำคัญทั้งในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และมีบทบาทสำคัญในการนำแนวทางการวางแผนการจัดการอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

4. แบบจำลองแนวความคิดการวิจัย

จากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้กำหนดกรอบแนวความคิดตามแนวทางการศึกษาวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาถึงวิวัฒนาการ แยกเป็นวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการของนโยบายของรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนที่สองเป็นการกำหนดปัจจัยของกลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาแยกเป็น 3 กลุ่มตัวแปร คือ (1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม (2) ปัจจัยการมีส่วนร่วม (3) ปัจจัยทางจิตวิทยา โดยศึกษาถึงกลุ่มตัวแปรดังกล่าวต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย รายละเอียดดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสังเกต การตรวจเอกสารทางประวัติศาสตร์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured questionnaire) นำข้อมูลที่ได้สังเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจกับวิวัฒนาการและรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณทะเลน้อย ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยนำผลการศึกษาเชิงคุณภาพมาใช้ประกอบในการจัดทำแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (structured questionnaire) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่ออธิบายผลการวิจัย รายละเอียดขั้นตอนของการวิจัยมีดังนี้

1. การเลือกสถานที่ทำการศึกษา

ได้คัดเลือกชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นสถานที่ใช้ในการศึกษา เพราะชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นชุมชนที่มีความสำคัญในบริเวณทะเลน้อย เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีลักษณะวิวัฒนาการที่น่าสนใจ ประชาชนมีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนจึงส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย เพราะฉะนั้นการจะคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย จึงขึ้นอยู่กับ การดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นสำคัญ (นิธิพรพันธ์ และคณะ, 2525) ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยประกอบด้วยประชาชนใน 2 ตำบล คือ ตำบลนางตุงและตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (ภาพประกอบ 2)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนแรกในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ ผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุในท้องถิ่น โดยการสอบถามรายตัวบุคคล การพูดคุยในลักษณะกลุ่มย่อย การสำรวจเขตนิเวศและสำรวจสภาพพื้นที่ นำผลการศึกษามาทำความเข้าใจเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้สัมภาษณ์ครัวเรือนในชุมชนประมงทะเลน้อย

ขั้นตอนที่สอง ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้คัดเลือกประชากรที่ใช้ในการศึกษาจากประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster or area sampling) แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชาวประมงในกลุ่มบ้านที่มีชื่อบ้านทะเลน้อย และกลุ่มชาวประมงที่มีชื่อบ้านอื่นๆ นอกเหนือจากชื่อบ้านทะเลน้อย และในแต่ละกลุ่มทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) **กลุ่มที่ 1** กลุ่มตัวอย่างชาวประมงที่อยู่ในกลุ่มบ้านทะเลน้อย แบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อยตามที่ตั้งหมู่บ้าน สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายร้อยละ 30 จากครัวเรือนชาวประมงในหมู่บ้าน ได้ตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อย จำนวน 60 ครัวเรือน **กลุ่มที่ 2** กลุ่มตัวอย่างชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ นอกเหนือจากกลุ่มบ้านทะเลน้อย แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มย่อยตามที่ตั้งหมู่บ้าน สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายร้อยละ 30 ของครัวเรือนชาวประมงในหมู่บ้าน ได้ตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ จำนวน 69 ครัวเรือน รวมตัวอย่างในการศึกษาทั้งสิ้น 129 ครัวเรือน (ตาราง 1)

ตาราง 1 แสดงจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่บ้านที่	ตำบล	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ครัวเรือนทำการประมง	จำนวนตัวอย่างที่ใช้ศึกษา
กลุ่มที่ 1					
ทะเลน้อย	1	พนาสูง	219	66	20
ทะเลน้อย	2	พนาสูง	107	32	10
ทะเลน้อย	1	ทะเลน้อย	175	80	24
ทะเลน้อย	2	ทะเลน้อย	115	20	6
รวม	4		616	198	60
กลุ่มที่ 2					
บ้านบน	3	ทะเลน้อย	118	22	7
บ้านออก	4	ทะเลน้อย	236	114	34
ปลายตรอก	5	ทะเลน้อย	290	94	28
รวม	3		644	230	69

ที่มา : ดัดแปลงจากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน, 2542

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นการศึกษาทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ แบบสัมภาษณ์มีจำนวน 2 ชุด คือ (1) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง รายละเอียดแบบสัมภาษณ์แสดงในภาคผนวก ก ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุในท้องถิ่นของชุมชนประมงทะเลน้อย เนื้อหาในการสัมภาษณ์เป็นเรื่องการตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพ วิวัฒนาการและรูปแบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (2) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง รายละเอียดแบบสัมภาษณ์แสดงในภาคผนวก ข โดยได้มาจากการสรุปผลทำความเข้าใจจากแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ใช้ในการสัมภาษณ์คร่าวๆ เร็วในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยที่ได้รับการสุ่มเป็นตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 129 คน การสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม จำนวน 19 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบเลือกตอบได้ (check list) เป็นคำถามให้ผู้ตอบมีอิสระในการให้คำตอบ (open-ended question) และคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบจัดระดับการรับรู้ข่าวสารของคำตอบ โดยใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (rating scale) เป็นการวัดและตีค่าระดับการรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชน แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 6 ระดับ คือ รับรู้ข่าวสารทุกวัน รับรู้ข่าวสารทุกสัปดาห์ รับรู้ข่าวสารทุกสองสัปดาห์ รับรู้ข่าวสารทุกเดือน รับรู้ข่าวสารหลายเดือนครั้ง และไม่เคยรับรู้ข่าวสาร ตามจำนวนครั้งของการรับรู้ข่าวสาร โดยให้ผู้ตอบจัดระดับว่ามีการรับรู้ข่าวสารมากน้อยเพียงใด ได้กำหนดความถี่และให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

ได้รับรู้ข่าวสารทุกวัน	= 6 คะแนน
ได้รับรู้ข่าวสาร 1 สัปดาห์/ครั้ง	= 5 คะแนน
ได้รับรู้ข่าวสาร 2 สัปดาห์/ครั้ง	= 4 คะแนน
ได้รับรู้ข่าวสาร 1 เดือน/ครั้ง	= 3 คะแนน
ได้รับรู้ข่าวสารหลายเดือน/ครั้ง	= 2 คะแนน
ไม่เคยได้รับรู้ข่าวสารเลย	= 1 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย อาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \end{aligned}$$

$$= \frac{6 - 1}{6}$$

$$= 0.83$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	5.16 - 6.00	หมายถึง	ประชาชนรับรู้ข่าวสารทุกวัน
ช่วงค่าเฉลี่ย	4.33 - 5.15	หมายถึง	ประชาชนรับรู้ข่าวสารทุกสัปดาห์
ช่วงค่าเฉลี่ย	3.50 - 4.32	หมายถึง	ประชาชนรับรู้ข่าวสารทุก 2 สัปดาห์
ช่วงค่าเฉลี่ย	2.67 - 3.49	หมายถึง	ประชาชนรับรู้ข่าวสารทุกเดือน
ช่วงค่าเฉลี่ย	1.84 - 2.66	หมายถึง	ประชาชนรับรู้ข่าวสารหลายเดือนครั้ง
ช่วงค่าเฉลี่ย	1 - 1.83	หมายถึง	ประชาชนไม่เคยรับรู้ข่าวสาร

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน จำนวน 14 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบเลือกตอบได้ ให้ผู้ตอบมีอิสระในการให้คำตอบ คำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ รู้ หรือไม่รู้ และคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบจัดระดับการใช้ประโยชน์ของคำตอบ โดยใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนการประเมินค่า เป็นการวัดและตีค่าระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 4 ระดับ คือ ใช้ประโยชน์มาก = 4 คะแนน ใช้ประโยชน์ปานกลาง = 3 คะแนน ใช้ประโยชน์น้อย = 2 คะแนน และไม่ได้ใช้ประโยชน์ = 1 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยอาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$= \frac{4 - 1}{4}$$

$$= 0.75$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	3.26 - 4.00	หมายถึง	ใช้ประโยชน์มาก
ช่วงค่าเฉลี่ย	2.51 - 3.25	หมายถึง	ใช้ประโยชน์ปานกลาง
ช่วงค่าเฉลี่ย	1.76 - 2.50	หมายถึง	ใช้ประโยชน์น้อย
ช่วงค่าเฉลี่ย	1 - 1.75	หมายถึง	ไม่ได้ใช้ประโยชน์

และใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนการประเมินค่า เป็นการวัดและตีค่าระดับการได้รับผลประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 3 ระดับ คือ ได้รับประโยชน์มาก = 3 คะแนน ได้รับประโยชน์น้อย = 2 คะแนน และไม่ได้รับประโยชน์ = 1 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับการได้รับประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\ &= \frac{3 - 1}{3} \\ &= 0.66 \end{aligned}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย 2.33 - 3.00 หมายถึง ได้รับประโยชน์มาก

ช่วงค่าเฉลี่ย 1.67 - 2.32 หมายถึง ได้รับประโยชน์ปานกลาง

ช่วงค่าเฉลี่ย 1 - 1.66 หมายถึง ได้รับประโยชน์น้อย

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย จำนวน 26 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบจัดระดับการมีส่วนร่วมของคำตอบ โดยใช้มาตราส่วนการประเมินค่า เป็นการวัดและตีค่าระดับการมีส่วนร่วม แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 4 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมปานกลาง มีส่วนร่วมน้อย และไม่มีส่วนร่วม ตามจำนวนครั้งการมีส่วนร่วมต่อปีในแต่ละลักษณะของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ตอบจัดระดับว่ามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ได้กำหนดความถี่และให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{มีส่วนร่วมมาก} &= \text{มีส่วนร่วมมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป} = 4 \text{ คะแนน} \\ \text{มีส่วนร่วมปานกลาง} &= \text{มีส่วนร่วม 2 - 3 ครั้ง} = 3 \text{ คะแนน} \\ \text{มีส่วนร่วมน้อย} &= \text{มีส่วนร่วมเพียง 1 ครั้ง} = 2 \text{ คะแนน} \\ \text{ไม่มีส่วนร่วม} &= \text{ไม่มีส่วนร่วมเข้าไปเกี่ยวข้องเลย} = 1 \text{ คะแนน} \end{aligned}$$

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{4 - 1}{4} \\
 &= 0.75
 \end{aligned}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	3.26 - 4.00	หมายถึง	มีส่วนร่วมมาก
ช่วงค่าเฉลี่ย	2.51 - 3.25	หมายถึง	มีส่วนร่วมปานกลาง
ช่วงค่าเฉลี่ย	1.76 - 2.52	หมายถึง	มีส่วนร่วมน้อย
ช่วงค่าเฉลี่ย	1 - 1.75	หมายถึง	ไม่มีส่วนร่วม

ตอนที่ 4 เป็นแบบสัมภาษณ์ทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย จำนวน 16 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบจัดระดับความคิดเห็นของคำตอบ โดยใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนการประเมินค่า แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 4 ระดับ คือ เห็นด้วยมาก = 4 คะแนน เห็นด้วยปานกลาง = 3 คะแนน เห็นด้วยน้อย = 2 คะแนน และไม่เห็นด้วย = 1 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละด้านของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย อาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{4 - 1}{4} = 0.75
 \end{aligned}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ช่วงค่าเฉลี่ย	3.26 - 4.00	หมายถึง	มีทัศนคติเห็นด้วยมาก
ช่วงค่าเฉลี่ย	2.51 - 3.25	หมายถึง	มีทัศนคติเห็นด้วยปานกลาง
ช่วงค่าเฉลี่ย	1.76 - 2.50	หมายถึง	มีทัศนคติเห็นด้วยน้อย
ช่วงค่าเฉลี่ย	1 - 1.75	หมายถึง	มีทัศนคติไม่เห็นด้วย

ตอนที่ 5 เป็นแบบสัมภาษณ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย จำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบมีอิสระในการให้คำตอบและแสดงความคิดเห็น

4. การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ดำเนินการทดสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 หลังจากที่ได้ออกแบบสัมภาษณ์และตรวจสอบความถูกต้องแล้ว ได้นำไปทดสอบใช้ (pre - test) กับชาวประมงทะเลน้อย รวม 20 คน แล้วนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่นของตัวชี้วัดโดยวิธีของ ครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ซึ่งมีสูตรหาความเชื่อมั่น ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อ

s_i = คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ

s_t = คะแนนความแปรปรวนทั้งหมด

เพื่อแสดงความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด โดยใช้คำสั่ง reliability ที่มีในโปรแกรม SPSS/windows ตัวชี้วัดที่นำมาหาค่าความเชื่อมั่นประกอบด้วย

1) การได้รับผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตัวชี้วัด คือ (1) การได้รับประโยชน์ของครัวเรือนในชุมชนด้านการสงวนและอนุรักษ์ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.69 (ตารางภาคผนวก 1) และการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนด้านการสงวนและอนุรักษ์ ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.71 (ตารางภาคผนวก 3) (2) การได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนในชุมชนด้านการพัฒนา ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 5 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.74 (ตารางภาคผนวก 2) และการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนด้านการพัฒนา ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.75 (ตารางภาคผนวก 4)

2) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย แบ่งออกเป็น 3 ตัวชี้วัด คือ (1) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 11 ข้อ ได้

ค่าความเชื่อมั่นได้ = 0.99 (ตารางภาคผนวก 5) (2) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 8 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.96 (ตารางผนวก 6) (3) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 7 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.90 (ตารางภาคผนวก 7)

3) ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น 3 ตัวชี้วัด (1) ทักษะคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 8 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.67 (ตารางภาคผนวก 8) (2) ทักษะคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.79 (ตารางภาคผนวก 9) (3) ทักษะคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 2 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.71 (ตารางภาคผนวก 10)

วิธีวิเคราะห์ item analysis เพื่อทดสอบความสอดคล้องภายใน (internal consistency) พิจารณาความเชื่อมั่น (α) ของตัวชี้วัดแต่ละด้าน รายละเอียดดังแสดงในภาคผนวก ค หากตัวชี้วัดใดมีค่าความเชื่อมั่นน้อยจะพิจารณาดัดบางข้อคำถามออกไปและพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเพื่อให้มีความกระชับรัดกุมและใช้ภาษาที่ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอน จึงมีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน ดังนี้

5.1 การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ทำการรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสำรวจสภาพพื้นที่และสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุในท้องถิ่น โดย การสอบถามจากผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน เพื่อค้นหาผู้อาวุโสและผู้รู้ภายในชุมชนที่มีความรู้และมีประสบการณ์ รวมจำนวน 10 คน ทำการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลเหล่านี้ โดยการสอบถามรายบุคคล และพูดคุยในลักษณะกลุ่มย่อย รวมทั้งการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2 การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวประมงในชุมชนที่ได้รับการสุ่มเป็นตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 129 คน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุในท้องถิ่น และข้อมูลทุติยภูมิ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเชิงหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ (functional or teleological) โดยมุ่งอธิบายใน 2 ประเด็น คือ (1) วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ รูปแบบการผลิตของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตและการตลาด รวมถึงการแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ (2) รูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ครีวเรือนชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อย โดยใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

6.2.1 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

6.2.2 สร้างสมุดค้อมีรหัสพร้อมทั้งใส่รหัสข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

6.2.3 สร้างแฟ้มข้อมูลในคอมพิวเตอร์เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรม SPSS/ windows (statistical package for the social sciences)

6.2.4 วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 129 คน แบ่งเป็นชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อย จำนวน 60 คน และชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่น ๆ นอกเหนือจากบ้านทะเลน้อย จำนวน 69 คน

6.2.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

- ค่าร้อยละ (percentage) เพื่อศึกษาความถี่และการกระจายของข้อมูลประเภทจำแนกหมวดหมู่ (nominal scale) เช่น เพศ ระดับการศึกษา การถือครองที่ดิน การประกอบอาชีพ กลุ่มอาชีพ อุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์รับข่าวสารและขนส่ง

- ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic mean) ใช้ค่าเฉลี่ยของตัวแปรประเภทช่วง (interval scale) และอัตราส่วน (ratio scale) เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางของข้อมูล เช่น อายุของประชาชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงาน จำนวนปีของการตั้งบ้านเรือน รายได้สุทธิ หนี้สิน

- ค่าสหสัมพันธ์แบบ Pearson product moment correlation เพื่อใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการใช้ประโยชน์ ด้านการสงวนและอนุรักษ์ และด้านการพัฒนา โดยใช้สูตรต่อไปนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540)

$$r_{xy} = \frac{N\Sigma XY - \Sigma X\Sigma Y}{\sqrt{[N\Sigma X^2 - (\Sigma X)^2][N\Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2]}}$$

r_{xy} = สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร X กับตัวแปร Y
 N = จำนวนคนหรือจำนวนคู่ของข้อมูล
 ΣX = ผลรวมของคะแนนดิบของตัวแปร X
 ΣY = ผลรวมของคะแนนดิบของตัวแปร Y
 ΣXY = ผลรวมของผลคูณของคะแนนตัวแปร X กับคะแนนของตัวแปร Y เป็นคู่ๆ ในรูปแบบคะแนนดิบ
 ΣX^2 = ผลรวมของกำลังสองของคะแนนดิบตัวแปร X
 ΣY^2 = ผลรวมของกำลังสองของคะแนนดิบตัวแปร Y

- การทดสอบแบบ t - test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การมีส่วนร่วม และปัจจัยด้านจิตวิทยาของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างชาวประมงของ 2 กลุ่มบ้านที่เป็นอิสระต่อกันว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ตามตัวแปรที่ต้องการ โดยใช้การทดสอบหลังจากที่ได้ทดสอบแล้วว่าความแปรปรวนของประชากร 2 กลุ่มไม่เท่ากันหรือที่เรียกว่า t-test ชนิด separated variance estimate โดยใช้สูตรดังต่อไปนี้ (สมยศ พุ่มหว่า, 2539)

สมมุติฐาน

$$H_0 = \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1 = \mu_1 \neq \mu_2$$

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

$$V = \frac{(S_1^2/n_1 + S_2^2/n_2)^2}{[(S_1^2/n_1)^2/(n_1 - 1)] + [(S_2^2/n_2)^2/(n_2 - 1)]}$$

\bar{X}_1, \bar{X}_2	= ค่าเฉลี่ยของตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
S_1^2, S_2^2	= ความแปรปรวนของตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2
n_1, n_2	= จำนวนตัวอย่างของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
V	= ชั้นความเป็นอิสระ (degree of freedom)

7. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม การมีส่วนร่วม ทศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับชาวประมงกลุ่มบ้านอื่นๆ ในพื้นที่ตำบลพนางตุงและตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อยให้เกิดความยั่งยืน

8. นิยามศัพท์

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดนิยามศัพท์เพื่อความเข้าใจความหมายของตัวแปรบางตัว ดังนี้

8.1 การใช้ประโยชน์ หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยมาใช้ประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

8.2 การสงวน หมายถึง การดำรงไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย โดยปล่อยให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเจริญเติบโตและมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามธรรมชาติทุกประการ โดยประชาชนในชุมชนทะเลน้อยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวแต่ต้องใด ๆ ทั้งสิ้น

8.3 การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแล ป้องกัน รักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนประมงทะเลน้อย โดยไม่ทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุดต่อสภาพแวดล้อมรอบบริเวณทะเลน้อย หรือการที่ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดโดยไม่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน

8.4 การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุง บุรณะ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณทะเลน้อย ให้มีสภาพที่ดีขึ้น ให้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน

8.5 การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีโอกาสดิตและเสนอแนะ มีโอกาสลงมือปฏิบัติ หรือมีโอกาสดิตตามการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

บทที่ 4

การศึกษาข้อมูลชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอควนขนุน

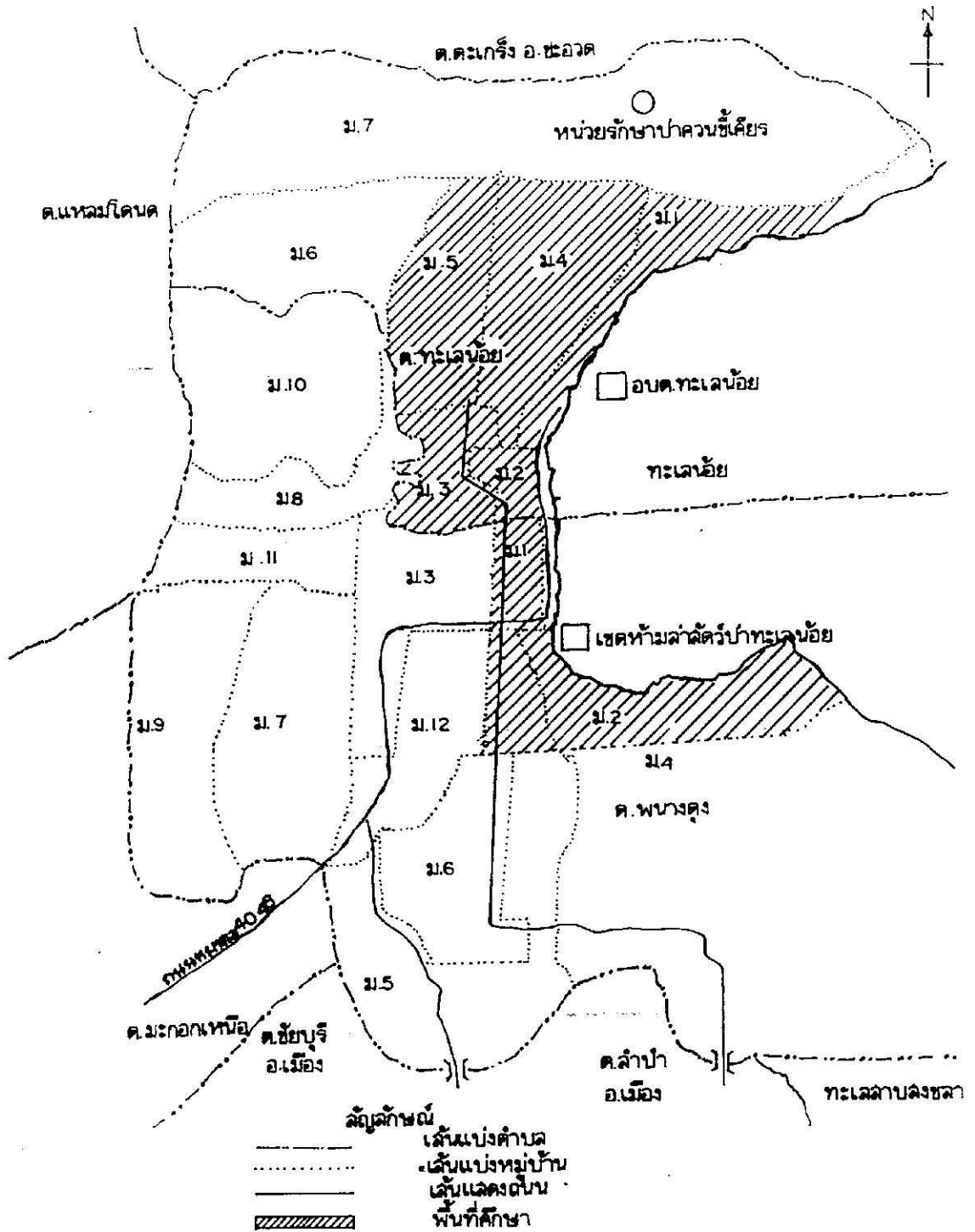
การนำเสนอในบทนี้เป็นผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนประมงทะเลน้อย สภาพทั่วไปของชุมชน ข้อมูลด้านประชากร สภาพภูมิอากาศ ลักษณะทางกายภาพและศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย ที่ได้จากการสำรวจและสอบถามจากผู้รู้ในพื้นที่จริง และข้อมูลส่วนหนึ่งรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพทั่วไปของชุมชนประมงทะเลน้อย

ชุมชนประมงทะเลน้อยตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอควนขนุน ห่างจากที่ว่าการอำเภอควนขนุน ประมาณ 15 กิโลเมตร (ภาพประกอบ 2) อาณาเขตของชุมชนประมงทะเลน้อยครอบคลุมพื้นที่สองตำบล คือ บางส่วนของตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (ภาพประกอบ 3) ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่และการใช้พื้นที่ตลอดจนอาชีพของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองตำบลมีความคล้ายคลึงกัน (ภาพประกอบ 4) เนื่องจากเดิมพื้นที่ของชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นพื้นที่ในตำบลเดียวกันและมีสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงได้แบ่งแยกการปกครองออกเป็นสองตำบล เพื่อความสะดวกในการบริหารงานราชการแผ่นดิน แต่การดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองตำบลยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กันแทบจะแบ่งแยกไม่ออก เพราะสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยมีความสัมพันธ์กันในเชิงญาติพี่น้องมาตั้งแต่อดีต

1.1 ตำบลทะเลน้อย

1.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขตตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดพัทลุง ห่างจากตัวจังหวัดพัทลุงประมาณ 35 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอควนขนุนประมาณ 15 กิโลเมตร มีถนนซึ่งก่อสร้างโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจากสี่แยกทะเลน้อยถึงบ้านทะเลน้อย ระยะทาง 1 กิโลเมตร และสะพานคอนกรีตสำหรับเดินเท้าเข้าสู่กลุ่มบ้านต่างๆ พื้นที่ของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยที่ตั้งอยู่ภายในตำบลทะเลน้อย มีจำนวน 5 หมู่บ้าน จากทั้งหมด 7 หมู่บ้าน

ภาพประกอบ 3 แสดงที่ตั้งชุมชนประมงทะเลน้อยในตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง
 ที่มา : บริษัท ซีเอ็มเอส เอ็นจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์จำกัด, 2540.

(ภาพประกอบ3) อาณาเขตหมู่บ้าน ทิศเหนือจรดหมู่ที่ 7 บ้านหัวป่าเขียว ตำบลทะเลน้อย
ทิศใต้จรดหมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย ตำบลพนางตุง ทิศตะวันออกจรดทะเลน้อย ทิศตะวันตก
จรดหมู่ที่ 10 บ้านธรรมเถียร ตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

1.1.2 สภาพทางกายภาพของพื้นที่ตำบลทะเลน้อย สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่
ลุ่มต่ำชื้นแฉะ ซึ่งอยู่โดยรอบบริเวณทะเลน้อยโดยครอบคลุมพื้นที่ในเขตหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2
และหมู่ที่ 4 ตำบลทะเลน้อย ประกอบด้วย ป่าพรุ ทุ่งนา ทุ่งหญ้า ป่ากก ป่ากระจูด
ป่าไม้เสม็ด ปรีอ เตย ราโพ ฯลฯ ร่องลงมาเป็นที่ราบ อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 หมู่ที่
3 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา ถัดมาเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา
ซึ่งลาดเทลงมาจากควนพนางตุง ได้แก่ บริเวณขอบด้านตะวันตกของหมู่ที่ 5 ตำบลทะเล
น้อย ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้พบว่ามีปลูกพืชไร่ ไม้ผล ยางพารา เป็นต้น (ภาพประกอบ
4) แหล่งน้ำที่สำคัญในตำบลทะเลน้อย คือ คลองมาบพ้อ (คลองบ้านบน) มีความกว้าง
ประมาณ 3 เมตร ยาวประมาณ 1,000 เมตร ไหลผ่านหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และ
หมู่ที่ 1 ตำบลทะเลน้อย ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการเกษตรแต่ใช้สำหรับติดต่อสัญจรของคน
ในชุมชนประมงทะเลน้อยโดยทางเรือในลแฉกหมู่บ้านของตำบลทะเลน้อย การตั้งบ้าน
เรือนของชุมชนประมงทะเลน้อยส่วนที่อยู่ในตำบลทะเลน้อย ส่วนมากจะอยู่กันอย่างหนา
แน่นบริเวณรอบทะเลน้อย นอกนั้นจะตั้งบ้านเรือนกระจ่ายไปตามถนน ลำคลอง และพื้นที่
ที่เกษตรกรรม ลักษณะการตั้งบ้านเรือนแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ตามสภาพภูมิศาสตร์ (ฤทัย
วรรณ สุภเกษตร, 2535) **กลุ่มที่ 1** คือ กลุ่มบ้านดิน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2
ตำบลทะเลน้อย กลุ่มบ้านนี้อยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำมักมีน้ำท่วมขังเหนือพื้นดินในฤดูฝน **กลุ่มที่**
2 คือ กลุ่มบ้านบน ประกอบด้วยหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย บ้านเรือนส่วนใหญ่
จะกระจ่ายไปตามแนวถนนและลำคลอง อยู่ห่างจากถนนลาดยางประมาณ 500 เมตร
มีเพียงพื้นที่หมู่ที่ 4 ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ลุ่มต่ำ นอกนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบและที่ราบ
เชิงเขา

1.1.3 ลักษณะการใช้พื้นที่ ฤทัยวรรณ สุภเกษตร (2535) ได้จำแนกการใช้พื้นที่
ของประชากรในชุมชนทะเลน้อยในตำบลทะเลน้อยออกเป็น 4 ลักษณะด้วยกัน คือ

1.1.3.1 การทำสวนยางพาราและไม้ผล พบหนาแน่นบริเวณด้านทิศตะวัน
ตกของหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาลาดเทจากควนพนางตุง

1.1.3.2 การทำนา พบในบริเวณที่ราบซึ่งอยู่ถัดจากที่ราบเชิงเขาริมควนพนางตุง แต่มักจะประสบปัญหาการขาดน้ำ ซึ่งแก้ปัญหาโดยสูบน้ำจากทะเลน้อยมาช่วยในการทำนา

1.1.3.3 การขุดบ่อเลี้ยงปลา พบในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มซึ่งอยู่รอบๆ บริเวณทะเลน้อย ดำเนินการในลักษณะของไร่นาสวนผสม แต่มีปัญหาในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำหลากท่วมบ่อเลี้ยงปลา

1.1.3.4 การทำนากระจุต พบในบริเวณพื้นที่ลุ่มชื้นแฉะซึ่งเป็นบริเวณที่มีป่าพรุสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นวัสดุในการสานเสื่อกระจุตอันเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำกันมากในชุมชนนี้

1.1.4 การประกอบอาชีพ อาชีพสำคัญที่พบในชุมชนทะเลน้อยตำบลทะเลน้อยมีดังนี้

1.1.4.1 อาชีพการทำประมง เป็นอาชีพหลักของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อย หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย

1.1.4.2 อาชีพการทำนา ทำกันในบริเวณที่ราบซึ่งอยู่ถัดจากที่ราบเชิงเขาควนพนางตุง ของพื้นที่หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย

1.1.4.3 อาชีพการทำนากระจุต บริเวณพื้นที่ลุ่มต่ำของหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย

1.1.4.4 อาชีพการสานเสื่อกระจุต เป็นอาชีพที่กระทำกันทั่วไปแทบทุกครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย

1.1.4.5 อาชีพการทำสวนยางพาราและไม้ผล ทำกันหนาแน่นในบริเวณด้านทิศตะวันตกของหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาลาดเทจากควนพนางตุง

1.1.4.6 อาชีพอื่นๆ พบมีการประกอบอาชีพค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ในหมู่บ้านและอาชีพรับจ้างทั่วไป ในทุกหมู่บ้านของตำบลทะเลน้อย

1.2 ตำบลพนางตุง

1.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขตตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดพัทลุง อยู่ห่างจากตัวจังหวัดพัทลุงประมาณ 35 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอควนขนุน ประมาณ 15 กิโลเมตร มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4048 ผ่าน และมีสะพานคอนกรีตสำหรับเดินเท้าเข้าสู่กลุ่มบ้านต่างๆ ของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยส่วนที่อยู่ในเขตตำบลพนางตุง ซึ่งมีจำนวน 2 หมู่บ้าน จากหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 12 หมู่บ้านของตำบลพนางตุง มีอาณาเขตของหมู่บ้าน คือ ทิศเหนือจรดหมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย ตำบลทะเลน้อย ทิศใต้จรดหมู่ที่ 4 บ้านชายคลอง

ตำบลพนางตุง ทิศตะวันออกจรดทะเลน้อย และทิศตะวันตกจรดหมู่ที่ 3 บ้านพนางตุง ตำบลพนางตุง (ภาพประกอบ 3)

1.2.2 สภาพทางกายภาพของพื้นที่ตำบลพนางตุง สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มต่ำน้ำท่วมถึงในฤดูฝนและได้รับอิทธิพลน้ำขึ้น - น้ำลงจากทะเลน้อยในฤดูน้ำหลาก พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตหมู่ที่ 1 ตำบลพนางตุง ประกอบด้วย ป่าพรุ ทุ่งหญ้า ป่ากระจุต และป่าเสม็ด การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ที่สำคัญ คือ การเลี้ยงสัตว์ ทำนากระจุต และทำนา ส่วนพื้นที่ที่อยู่ติดกับถนนสาย 4048 จากควนขนุน - ทะเลน้อย ใช้เพื่อการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและประกอบกิจการค้าขาย สำหรับพื้นที่ในเขตหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง อยู่ติดกับถนนสาย 4048 จากควนขนุน - ทะเลน้อย และถนนเลียบริมทะเลน้อย พื้นที่ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการก่อสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยและประกอบกิจการค้าขายของที่ระลึก เช่น งานหัตถกรรมจากกระจุต ปลาร้า และปลาแห้ง เป็นต้น แหล่งน้ำที่สำคัญในตำบลพนางตุง คือ คลองยวน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ และคลองบ้านกลาง เป็นคลองที่ขุดขึ้นมาใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2537 ประโยชน์ของแหล่งน้ำทั้งสอง คือ เป็นเส้นทางหลักในการติดต่อระหว่างทะเลน้อยและทะเลหลวง (ภาพประกอบ 4)

การตั้งบ้านเรือนของชุมชนประมงทะเลน้อยภายในตำบลพนางตุง มีการสร้างบ้านเรือนหนาแน่นตามแนวถนนทางหลวงแผ่นดินสาย 4048 จากควนขนุน - ทะเลน้อย มีการทำทางเดินเท้าด้วยสะพานคอนกรีตสูงจากพื้นดิน เพื่อใช้ในการติดต่อสัญจรระหว่างกันของสมาชิกชุมชนประมงทะเลน้อย

1.2.3 ลักษณะการใช้พื้นที่ ฤทัยวรรณ ศุภเกษร (2535) ได้จำแนกการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในชุมชนทะเลน้อยส่วนที่ติดเขตตำบลพนางตุงไว้ดังนี้

1.2.3.1 การทำนา พบในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มริมควนพนางตุงซึ่งอยู่ถัดจากที่ราบริมเชิงเขา แต่ประสบปัญหาน้ำท่วมนาข้าวในฤดูน้ำหลาก

1.2.3.2 ทำนากระจุต พบในบริเวณพื้นที่ลุ่มต่ำซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีป่าพรุสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นวัสดุในการสานเสื่อกระจุต

1.2.3.3 การเลี้ยงสัตว์ พบในพื้นที่ทุ่งหญ้าซึ่งอยู่บริเวณคลองบ้านกลางและคลองยวน สัตว์ที่นิยมเลี้ยง คือ กระบือ เลี้ยงโดยวิธีการปล่อยทุ่ง

1.2.4 การประกอบอาชีพ อาชีพที่สำคัญชุมชนชาวประมงทะเลน้อยส่วนที่ติดเขตตำบลพนางตุงมีดังนี้

1.2.4.1 อาชีพการทำประมง เป็นอาชีพหลักของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อย หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง

1.2.4.2 อาชีพการทำนา ทำในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มของหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง

1.2.4.3 อาชีพการทำนากระจูด ทำในบริเวณพื้นที่ลุ่มต่ำของหมู่ที่ 1 ตำบลพนางตุง

1.2.4.4 อาชีพการสานเสื่อ เป็นอาชีพที่กระทำกันทั่วไปแทบทุกครัวเรือน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง

1.2.4.5 อาชีพการเลี้ยงสัตว์ ทำในบริเวณพื้นที่ทุ่งหญ้าของหมู่ที่ 1 ตำบลพนางตุง

1.2.4.6 อาชีพอื่นๆ มีการประกอบอาชีพค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ในหมู่บ้าน และชายของที่ระลึกจากงานหัตถกรรมกระจูด ซึ่งจะมีมากในหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง และอาชีพการรับจ้างทั่วไป ซึ่งจะมีทั้งหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง

2. ข้อมูลประชากรของชุมชนประมงทะเลน้อย

ปี พ.ศ. 2542 ประชากรของชุมชนประมงทะเลน้อยมีทั้งสิ้น 5,348 คน เป็นชาย 2,549 คน เป็นหญิง 2,799 คน เพศชายมีอัตราส่วน 1 ต่อ 1.09 กับเพศหญิง จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,260 ครัวเรือน ประชากรกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ มีจำนวนแตกต่างกันไป (ตาราง 2)

ตาราง 2 จำนวนประชากรและขนาดของครัวเรือนชุมชนประมงทะเลน้อย

ตำบล	หมู่ที่	ชาย	หญิง	รวม	ครัวเรือน	คน/ครัวเรือน
พนางตุง	1	339	413	752	219	3.4
พนางตุง	2	186	255	441	107	4.1
ทะเลน้อย	1	376	418	794	175	4.5
ทะเลน้อย	2	287	334	621	115	5.4
ทะเลน้อย	3	249	225	474	118	4.0
ทะเลน้อย	4	540	542	1,082	236	4.5
ทะเลน้อย	5	572	612	1,184	290	4.0
รวม	7	2,549	2,799	5,348	1,260	4.2

ที่มา : ดัดแปลงจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน, 2542

3. สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของชุมชนประมงทะเลน้อยมีอากาศร้อนชื้น มีลมมรสุมพัดผ่านตามลักษณะการจัดแบ่งเขตภูมิอากาศส่วนต่าง ๆ ของโลกตามแบบเคปเพน ได้จัดให้พื้นที่ส่วนนี้มีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นแถบมรสุม โดยมีมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่าน (ตาราง 3) ด้วยอิทธิพลของลมมรสุมทั้ง 2 แบบนี้จึงมีอิทธิพลต่อพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงเวลาต่าง ๆ

ตาราง 3 อิทธิพลของลมมรสุมในช่วงเวลาต่าง ๆ

ระยะเวลา	ระบบของลมมรสุม
มกราคม - กุมภาพันธ์ มีนาคม - เมษายน	ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ปลายฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและระยะการเปลี่ยนแปลงทิศทางลม
พฤษภาคม - มิถุนายน กรกฎาคม - สิงหาคม	เริ่มต้นลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้
กันยายน - ตุลาคม	ปลายฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และระยะการเปลี่ยนแปลงทิศทางลม
พฤศจิกายน - ธันวาคม	ระยะการเปลี่ยนแปลงทิศทางลมและเริ่มต้นลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

(2528 อ้างจากฤกษ์วรรณ สุขเกษร, 2535)

การกระจายของปริมาณน้ำฝนบริเวณชุมชนประมงทะเลน้อย จากการตรวจวัดโดยสถานีตรวจอากาศบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ในช่วงระยะเวลา 6 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 - 2540 พบว่ามีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 193.3 มิลลิเมตร (ตาราง 4) โดยที่เดือนที่มีปริมาณน้ำฝนน้อยที่สุด ได้แก่ เดือนมกราคม เฉลี่ยปริมาณน้ำฝน 54.3 มิลลิเมตร ส่วนเดือนพฤศจิกายนเป็นเดือนที่มีปริมาณน้ำฝนมากที่สุดเฉลี่ยปริมาณน้ำฝน 645.4 มิลลิเมตร และจากการนำข้อมูลสภาพภูมิอากาศมาคำนวณหาค่า PET สามารถแบ่งฤดูกาลของชุมชนประมงทะเลน้อยออกเป็น 3 ฤดูกาลใหญ่ ๆ คือ (ศิริจิต ทุงหว่า และคณะ, 2534)

1) ฤดูร้อนมาก (ปริมาณน้ำฝน > PET) อันเป็นช่วงเดียวกับที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือพัดผ่าน มีปริมาณฝนตกประมาณร้อยละ 60 ของจำนวนฝนตลอดปี ในช่วงนี้มักจะมีน้ำท่วมเกิดขึ้นโดยเฉพาะบริเวณที่ลุ่มต่ำในระหว่างเดือนตุลาคมถึงธันวาคม

2) ฤดูร้อน (ปริมาณน้ำฝนอยู่ระหว่าง PET และ PET/2) ฤดูนี้เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนจนถึงเดือนสิงหาคม เป็นช่วงที่มีฝนพอที่จะใช้ทำนาได้แต่ต้องอาศัยน้ำชลประทานช่วย จึงจะมีปริมาณพอเพียงที่จะทำนาได้ดี

3) ฤดูแล้ง (ปริมาณน้ำฝน < PET/2) ช่วงนี้เกิดต่อจากช่วงฤดูร้อนมากไปจนถึงประมาณเดือนเมษายน เป็นช่วงที่มีอุณหภูมิสูง

ตาราง 4 แสดงปริมาณน้ำฝนรายเดือนในคาบ 6 ปี (2535 - 2540) ของสถานีตรวจอากาศคลองบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

เดือน	ปี 2535	ปี 2536	ปี 2537	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540	เฉลี่ยรายเดือนในคาบ 6 ปี (มม.)
ม.ค.	36.0	32.0	15.4	42.5	200.0	0	54.3
ก.พ.	75.0	12.9	20.7	23.0	104.3	173.8	68.2
มี.ค.	0	246.6	358.3	31.1	0	105.1	123.5
เม.ย.	54.1	282.5	99.6	29.3	61.4	178.8	117.6
พ.ค.	142.3	44.46	86.6	75.7	110.4	18.9	79.7
มิ.ย.	249.4	2.9	97.5	70.5	90.6	150.7	110.2
ก.ค.	96.8	40.7	63.2	146.1	144.1	70.0	93.5
ส.ค.	123.2	88.1	151.7	152.9	170.3	242.2	154.7
ก.ย.	77.8	126.1	124.8	70.4	204.4	208.0	135.3
ต.ค.	216.9	370.8	351.0	139.0	259.4	319.3	276.1
พ.ย.	314.4	553.1	1,045.9	1,040.1	472.9	445.7	645.4
ธ.ค.	218.4	743.9	61.6	167.3	927.6	646.0	460.8
เฉลี่ยตลอดปี	133.7	212.0	206.4	165.7	228.9	213.2	193.3

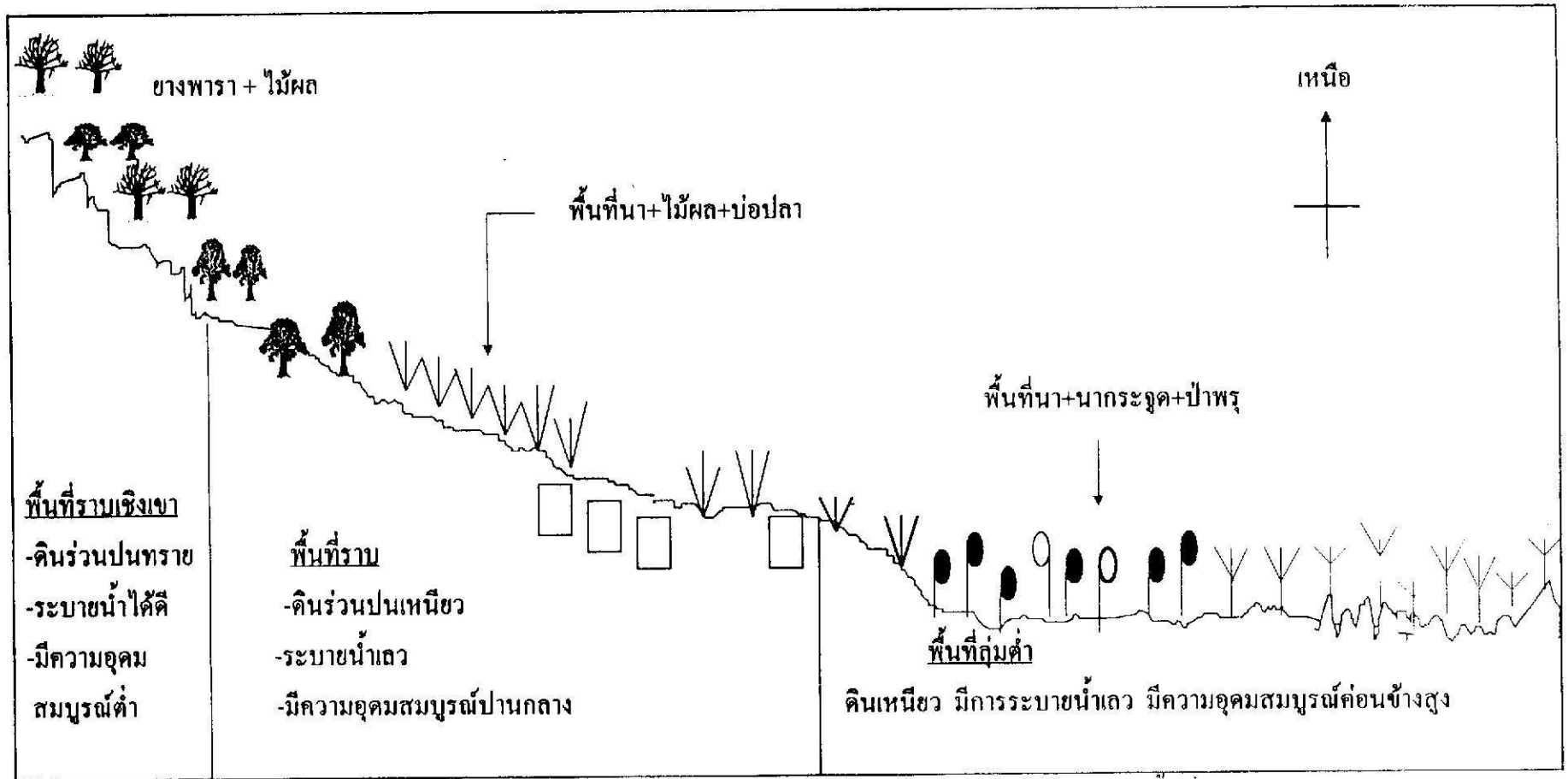
ที่มา : สำนักงานโครงการชลประทานบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง, 2542

4. ลักษณะทางกายภาพและศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย

จากการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพและศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย ดังแสดงในตาราง 5 และภาพประกอบ 5 พบว่าสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำชื้นแฉะ จะอยู่รอบบริเวณทะเลน้อย ร่องลงมาเป็นพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ราบ และพื้นที่ราบเชิงเขาตามลำดับ การใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนประมงทะเลน้อยจะทำนาเป็นหลัก นอกจากนั้นมีการเพาะปลูกพืชไร่ ทำนากระจูด และทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยมีอาชีพสำคัญของประชากรในชุมชนประมงทะเลน้อย คือ การทำประมง การสานเสื่อ กระจูด การทำนา การทำนากระจูด การเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชไร่ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป จะเห็นได้ว่าอาชีพเหล่านี้เกือบทั้งหมดจะสัมพันธ์กับลักษณะพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชน

ตาราง 5 การวิเคราะห์ลักษณะกายภาพและศักยภาพของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย (จากการเดินสำรวจและสอบถามในพื้นที่, 2542)

สภาพพื้นที่	พื้นที่ร้อยละ	หมู่ที่	ตำบล	ลักษณะดิน	ลักษณะการใช้ที่ดินโดยชาวบ้านในปัจจุบัน	ข้อจำกัดในการทำการเกษตรปัจจุบัน	วิธีการที่ชาวบ้านแก้ปัญหา
- พื้นที่ราบเชิงเขา	0.6	5	ทะเลน้อย	-ดินร่วนปนทราย -การระบายน้ำดี -อุดมสมบูรณ์ต่ำ	-ปลูกไม้ผล ยางพารา ผักสวนครัว -เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู วัว เป็นต้น	- ดินมีสภาพเป็นกรด - ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง (มค.- เมย.)	- ได้พยายามทำการเกษตรหลายอย่าง แต่ขึ้นอยู่กับแหล่งน้ำและสภาพดินเป็นหลัก - ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการเพาะปลูก
- พื้นที่ราบ	45.0	1 2,5 2 3	พนางตุงทะเลน้อย พนางตุงทะเลน้อย	-ดินร่วนปนเหนียว -การระบายน้ำเร็ว -อุดมสมบูรณ์ปานกลาง	-ทำนาเป็นส่วนใหญ่ มีพืชไร่ และไม้ผล เช่น มะพร้าว มะม่วง -เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว หมู เป็ด ไก่ -มีการขุดบ่อเลี้ยงปลา -เป็นที่ตั้งบ้านเรือนหนาแน่น -ปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู เป็นต้น	- ดินสภาพเป็นดินกรดจัดต้องใส่ปุ๋ยช่วยในการเพาะปลูก - ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและบางปีน้ำท่วมในฤดูฝน (ตค.-ธค.)	-พื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้ทำนาเป็นหลัก แต่ผลผลิตจากการทำนายังต่ำมาก ทำให้ต้องหารายได้เสริมจากการประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ การสานเสื่อ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป หรือปลูกผักสวนครัวรอบ ๆ บ้านเพื่อบริโภค -ไม่มีผลกระทบต่อชาวประมงเพราะส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการทำประมง สานเสื่อ ค้าขายและรับจ้าง
- พื้นที่ลุ่มต่ำ	54.4	1,2 2,5 4	พนางตุงทะเลน้อย ทะเลน้อย	-ดินเหนียว -การระบายน้ำเร็ว -อุดมสมบูรณ์สูง	-เป็นที่ตั้งบ้านเรือนหนาแน่น บริเวณริมทะเลและถนน -เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว หมู ไก่ ในครัวเรือน -ขุดบ่อเลี้ยงปลา -มีการทำนาปรังและปลูกผักสวนครัว	-ดินมีสภาพเป็นกรดจัด -มีปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและน้ำท่วมเหนือพื้นดิน 2 - 3 เดือน ในฤดูฝน -ปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งยังพอแก้ไขได้โดยสูบน้ำจากทะเลน้อยมาช่วยทำนา	-ส่วนใหญ่มีอาชีพทำประมง สานเสื่อ และค้าขายกันแทบทุกบ้าน -มีความพยายามที่จะทำเกษตรหลายอย่าง เช่น ทำนา ปลูกผัก เป็นต้น

ภาพประกอบ 5 แสดงเส้นทางตัดผ่านภูมิประเทศ(transect line) ลักษณะพืชพรรณและลักษณะดินของตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง
ที่มา : จากการสอบถามและเดินสำรวจในพื้นที่, 2542

บทที่ 5

วิวัฒนาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของ ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

บทนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ในหัวข้อ สภาพนิเวศน์ การตั้งถิ่นฐาน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภายนอกและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อให้เข้าใจวิวัฒนาการความเป็นมาจึงแบ่งการศึกษาออกเป็นช่วงๆ ตามระยะเวลาของก่อนการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และระยะเวลาการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วิธีการศึกษาเป็นการสอบถามจากผู้อาวุโสและผู้รู้ในชุมชน โดยการสอบถามรายตัวบุคคล การพูดคุยในลักษณะกลุ่มย่อย ถอดความจากบันทึกประจำวันและการรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. การตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อันเกิดจากปัจจัยหลายอย่างที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคม การเพิ่มและการขยายตัวของประชากร เป็นต้น ซึ่งสามารถอธิบายวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย อันเนื่องมาจากปัจจัยดังกล่าว ออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 การก่อตั้งชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ตามหลักฐานที่ปรากฏตามพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2432 ตอนเสด็จประพาสแหลมมะลายู ได้ทรงบันทึกกล่าวถึงชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเอาไว้ว่า “--ในที่ทะเลต่อแดนกันนี้ว่าผู้ร้ายชุมอย่างยิ่ง ฟังเสียงทั้งพัทลุงทั้งสงขลา กล่าวโทษว่า แถบทะเลน้อยในแขวงเมืองนครมีการตั้งบ้านเรือนมากแต่เกือบไม่มีคนดีเลย ในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ร้ายทั้งสิ้น ด้วยเป็นปลายแดนห่างจากเมืองนครศรีธรรมราช การติดตามผู้ร้ายยากลำบากอย่างยิ่ง การอันนี้ก็เห็นจะเป็นจริง ด้วยหัวเมืองที่มีเขตแขวงติดต่อกันถี่ๆ หรือขยายคาบเกี่ยวกันละก็ติดตามผู้ร้ายยากอยู่ด้วยกันทุกเมือง--” (ถัด รัตนพันธ์, 2479)

นอกจากนี้มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานในหนังสือ “พัทลุงรำลึก” พิมพ์ใน พ.ศ. 2479 ซึ่งสมัยนั้นพระยาพหลพลพยุหเสนาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงประวัติการหมุน

เวียงของอำเภอกวนขนุนในปัจจุบัน เริ่มจากอำเภออุตรดิตถ์ไปตั้งที่อำเภอปากประริมคลองปากประ ต่อมาย้ายมาที่ทะเลน้อย ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2450 (ร.ศ. 126) เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอทะเลน้อย ในสมัยพระยาสมบัติภริมย์เป็นนายอำเภอ บริเวณที่ตั้งอำเภอสัมนั้นคือบริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า "หัวลาน" ในปัจจุบัน บริเวณดังกล่าวนี้ยังคงเป็นที่ดินราชพัสดุ และต่อมาย้ายอำเภออีกครั้งไปตั้งที่ควนพนางตุง บริเวณวัดพนางตุง หลังจากนั้นก็ย้ายไปตั้ง ณ อำเภอควนขนุนในปัจจุบัน เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2467 (ถัด รัตนพันธ์, 2479)

จากหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ แสดงว่าชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีความเป็นมาจากอดีตกาลที่ยาวนาน เป็นชุมชนขนาดใหญ่ตั้งแต่อดีต มีอายุมากกว่า 300 ปี ซึ่งก็ตรงตามหลักฐานการก่อตั้งวัดทะเลน้อยปรากฏว่า ก่อตั้งมาแล้ว 370 กว่าปี ณ ที่ตั้งของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในอดีตเป็นสถานที่ตั้งอำเภอทะเลน้อยหรืออำเภอกวนขนุนในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าชุมชนชาวประมงทะเลน้อยนี้เป็นแหล่งชุมชนหนาแน่น มีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีตกาล เพราะก่อนนั้นการติดต่อกันระหว่างชุมชนต้องอาศัยเส้นทางสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยซึ่งก่อตั้งอยู่ริมฝั่งของทะเลน้อย จึงเป็นชุมชนที่มีความสำคัญยิ่งในอดีต

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 การตั้งถิ่นฐานในช่วงนี้ไม่มีความแตกต่างจากช่วงแรก มีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเกิดขึ้นน้อยมาก การอพยพเข้าหรืออพยพออกมีน้อย การขยายของครัวเรือนจะเกิดขึ้นเนื่องจากการแยกไปมีครอบครัวใหม่ มีคนจากชุมชนใกล้เคียงเข้ามามีครอบครัวในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ได้แก่ ชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ชุมชนลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง และชุมชนปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนของครัวเรือนมีมากขึ้น การตั้งบ้านเรือนหนาแน่นมากขึ้น เริ่มมีการก่อสร้างสะพานโดยใช้วัสดุไม้ เพื่อใช้ในการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างบ้านเรือนภายในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ช่วงนี้ครัวเรือนของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว การขยายตัวออกสู่ด้านทิศตะวันออก คือ บริเวณริมทะเลน้อย มีการก่อสร้างบ้านเรือนบุกรุกออกไปยังพื้นที่ของทะเล บริเวณริมถนนสายหลักจากควนขนุน - ทะเลน้อย ซึ่งในปี พ.ศ. 2517 ได้เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย น้ำได้ไหลนองท่วมบ้านเรือนและได้ผลักดันให้ผักคบชวาเข้ามาในที่ตั้งชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ถนนสายหลักจากควนขนุน - ทะเลน้อยถูกน้ำท่วมไม่สามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้ ผู้คนได้รับความเดือดร้อนเป็นอันมากไม่สามารถออกไปซื้อหาอาหารได้ จังหวัดพัทลุงได้ส่งอาหารแห้งมาช่วยเหลือโดยใช้เรือเป็นพาหนะ หลังน้ำลดบ้านเรือนได้

รับความเสียหายต้องซ่อมแซมอย่างมากมาย โดยเฉพาะสะพานไม้ที่ใช้ในการสัญจรไปมาภายในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ถูกน้ำพัดพาไปเกิดความเสียหายจนไม่สามารถใช้สัญจรได้อีก ปี พ.ศ. 2518 หน่วยงานกรมการรักษามลพิษสิ่งแวดล้อมส่วนกลางหรือกรป.กลาง ได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินการก่อสร้างสะพานคอนกรีตแทนสะพานไม้เดิม และหน่วยงานการเคหะแห่งชาติก็เข้ามาสนับสนุนสะพานคอนกรีตเพิ่มเติม การสัญจรไปมาภายในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยจึงมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น สะพานคอนกรีตนี้สามารถขับขีรถจักรยานยนต์ได้สำหรับผู้ที่มีความชำนาญ

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน สภาพการตั้งบ้านเรือนของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยค่อนข้างแออัด มีความพยายามขยายบ้านเรือนออกสู่พื้นที่ทะเลน้อยมากยิ่งขึ้น ความหนาแน่นของบ้านเรือนเกิดขึ้นมาก ในปี พ.ศ. 2532 มีการก่อสร้างถนนเรียบริมทะเลน้อยจากควนขนุน - ทะเลน้อย เกิดบ้านเรือนขึ้นตามแนวถนนมากมาย บางส่วนได้เข้าพื้นที่ของราชพัสดุซึ่งเรียกว่า "หัวลาน" ก่อสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยท่ามาหากิน โดยเสียค่าเช่าให้ราชพัสดุเป็นรายปี บ้านเรือนที่เกิดขึ้นในช่วงนี้จะมีลักษณะเป็นบ้านถาวร มีการถมที่ดินบริเวณที่ต่ำให้สูงขึ้นเพื่อไม่ให้มีน้ำท่วมขังบริเวณบ้านซึ่งยังคงสภาพดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในแง่ทางกายภาพและชีวภาพ บริเวณชุมชนชาวประมงทะเลน้อยประกอบด้วยแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่เป็นแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำรายรอบด้วยป่าเขียว และป่าคลองยวน (ป่าพรุ) อันเป็นแหล่งทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่านานาชนิด จึงเป็นบริเวณที่รวมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติไว้อย่างมากมาย ดังนั้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและรูปแบบการผลิตของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย จึงแบ่งตามประเภทของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามวิวัฒนาการได้ดังนี้

2.1 ทรัพยากรป่าไม้

ช่วงก่อนพ.ศ. 2500 จากการสอบถามผู้อาวุโสในพื้นที่ทราบว่าเมื่อประมาณ 200 - 300 กว่าปีก่อนบริเวณทะเลน้อยในปัจจุบันเป็นป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ ทางทิศเหนือของที่ตั้งชุมชนชาวประมงทะเลน้อย เป็นป่าดงดิบที่เรียกว่า "ป่าเขียว" ทิศใต้เป็นป่าพรุประกอบด้วยไม้เสม็ด ชนิดพันธุ์ไม้พื้นเมืองที่พบในบริเวณป่าดงดิบ ได้แก่ ไม้ตะเคียน ไม้คำเส้า ไม้เตี้ยว ไม้แรก ไม้หว้าหิน ไม้เสม็ดซุน ไม้จันทร์พ้อ ไม้โกว่า ไม้แดง และเกศรา รัตน์ เพชรรักษ์ (2538) ได้กล่าวไว้ใน "ภูมิไฉนบ้านเรา : ทะเลน้อย" ว่าพระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัย ได้รับสั่งให้เกณฑ์ทหารจากหัวเมืองต่างๆ มาตัดต้นตะเคียนในบริเวณทะเลน้อยไปต่อ

เรือเมื่อครายกทัพไปตีชวา ต่อมาได้เกิดสภาพแห้งแล้งอย่างหนักติดต่อกันถึง 3 ปี และได้เกิดไฟป่าเผาไหม้กินบริเวณกว้างและเป็นเวลานาน ผู้เฒ่าผู้แก่ เรียกว่า “ไร่พระเพลิง” เพราะไฟป่าเผาไหม้อยู่เป็นเวลาแรมปีจึงดับลง เวลาผ่านไปเมื่อมีฝนตกปรากฏว่าสภาพป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์แห่งนี้ได้ยุบตัวกลายเป็นแอ่งขนาดใหญ่มีน้ำขังปัจจุบัน คือ แหล่งน้ำทะเลน้อย ซึ่งเรียงชัย ตันสกุล (2525) กล่าวว่าจากการตรวจสอบชั้นดิน ชั้นหินในบริเวณรอบๆ ทะเลสาบสงขลาแล้วพบว่า แผ่นดินมีการยกตัวและยุบตัวเป็นแนวยาว เมื่อมีฝนตกบริเวณแผ่นดินที่ยุบตัวจะเป็นที่ราบน้ำท่วมและแผ่นดินบางส่วนจะอยู่ใต้น้ำ ส่วนบริเวณด้านทิศเหนือซึ่งติดกับเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ยังคงสภาพป่าดงดิบไว้บางส่วน ปัจจุบันเรียก “ป่าเขียว” ส่วนหนึ่งได้เสียสภาพไปเพราะไฟป่าเช่นกัน มีการเปลี่ยนแปลงเกิดไม้เสม็ดขึ้นทดแทน การใช้ไม้ในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยช่วงนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตความเป็นอยู่ เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ทำขึ้นมาจากไม้ทั้งสิ้น บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ยานพาหนะในขณะนั้นใช้เรือซึ่งก็สร้างขึ้นจากไม้โดยใช้ไม้ทั้งต้น เรียก “เรือมอด” และเครื่องมือที่จำเป็นต่อการยังชีพอีกประการหนึ่ง คือ เครื่องมือประมง เช่น ชั่ง ลอบ ไซ เป็นต้น ไม้ใช้ไม้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ การใช้ไม้ของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียงซึ่งมิได้กำหนดเขตแดนกันชัดเจน จึงจัดได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีลักษณะแบบเปิด (open access) ใครมีความสามารถจะจัดหาไม้ได้มากขนาดไหน อยู่ในเขตใดก็ได้สามารถทำได้โดยไม่จำกัดจากการบอกเล่าว่าบางครั้งมีคนจากอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มาตัดไม้เป็นไม้ซุงแล้วต่อเป็นแพลากงูไปครั้งละมากๆ และคนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยยังเคยรับจ้างตัดไม้ให้กับคนกลุ่มดังกล่าว

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 การใช้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยยังเป็นในลักษณะเพื่อการยังชีพ มีการนำไม้จากป่าเขียวทางด้านทิศเหนือ และป่าคลองยวนทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย มาใช้ในการก่อสร้างและต่อเติมบ้านเรือนตามสภาพของครัวเรือนที่มีการขยายมากขึ้น นอกจากนี้ยังนำมาทำเป็นเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ นำมาใช้ในการสร้างเรือซึ่งเป็นยานพาหนะเดินทางหลักของคนในชุมชน นำมาใช้ประกอบเป็นเครื่องมือประมง เช่น เปือกหรือชั่ง เป็นต้น และนำมาใช้เพื่อการเผาถ่าน จากคำบอกเล่าถึงการตัดไม้ของคนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย พบว่าได้มีการตัดไม้จากป่าเขียวมาใช้ประโยชน์จนป่าเขียวซึ่งเดิมมีไม้ปกคลุมไปทั่วพื้นที่ไม่สามารถใช้เรือสัญจรได้ ได้เกิดเป็นเส้นทางเดินเรือในฤดูน้ำหลากสามารถสัญจรไปมาได้ในเวลาต่อมา โดยสามารถใช้เรือเดินทางไปสู่ฟรุควนเค็ริงในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการก่อสร้างศาลาที่พักบริเวณเส้นทางดังกล่าว เพื่อทำการเก็บค่าผ่านทางไปมาของผู้คนที่ต้องการจะใช้เส้นทาง

นี้ การเก็บค่าผ่านทางในขณะนั้นเก็บเป็นต้นกระจุยแทนเงิน เรียกศาลานี้ตามภาษาท้องถิ่นว่า “หลาด่าน” เป็นชื่อเรียกสถานที่ในปัจจุบัน

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรป่าไม้ได้เกิดขึ้นอย่างมาก กรมป่าไม้จึงได้ดำเนินการประกาศให้พื้นที่บริเวณชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในปี พ.ศ. 2518 เพื่อสงวนรักษาป่าไม้และสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกน้ำชนิดต่างๆ อันเนื่องมาจากสาเหตุป่าไม้และสัตว์ป่าในบริเวณนี้ได้ถูกใช้โดยชาวชุมชนและชุมชนใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก หากปล่อยให้ในลักษณะเดิมจะไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ได้อีก แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีการใช้ประโยชน์จากป่าไม้โดยการลักลอบตัดไม้ ชนิดไม้ที่ลักลอบตัดส่วนมากจะเป็นไม้เสม็ดเพื่อนำมาใช้ทำอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เช่น ทำรั้วบ้าน และทำไม้ค้ำยัน เป็นต้น

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน เนื่องจากยังมีการลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์กันอย่างกว้างขวาง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจึงได้ก่อตั้งหน่วยย่อย คือ หน่วยรักษาป่าควนซีเสียนในพื้นที่และได้ใช้มาตรการให้สมาชิกในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ตรวจจับ การลักลอบตัดไม้ในบริเวณชุมชนชาวประมงทะเลน้อยอีกด้านหนึ่ง เพื่อให้สมาชิกชุมชนชาวประมงทะเลน้อยได้มีส่วนดูแลและพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ของตนเอง

2.2 ทรัพยากรสัตว์ป่า

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ในช่วงนี้สภาพป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ทำให้สัตว์ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย มีความหลากหลายของสัตว์ป่ามากมาย เช่น ช้าง เสือ หมี กะจิง หมูป่า ลิงชนิดต่าง ๆ ไก่ป่า เสือปลา นากใหญ่ นกน้ำชนิดต่าง ๆ เป็นต้น มีหลักฐานที่สนับสนุนว่าแถบพัทลุงเมื่อก่อนมีช้างเป็นจำนวนมาก ตามพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 5 เรื่องเงาะป่า กล่าวตอนหนึ่งว่า (นิธิ ฤทธิพรพันธ์ และคณะ, 2525)

“จะเริ่มร่างต่างว่าไปเที่ยวป่า	ขึ้นสงขลาตามใจติดหมายมุ่ง
แล้วลากเรือวาคใหญ่ไปพัทลุง	ตามเขตดั่งทะเลสาบคลื่นราบดี
แวะเกาะยอขึ้นซื้อหม้อเข้านาย	แล้วแจกรายไปเที่ยวชมเกาะสี่
แวะลู่ถึงพัทลุงรุ่งราตรี	นอกจากนี้ขึ้น <u>ช้าง</u> วางเข้าไพร...”

อาชีพของคนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในสมัยนี้อีกประการ คือ การเก็บของป่าและล่าสัตว์ เพื่อนำมาใช้เป็นอาหารและแลกเปลี่ยนกับสิ่งต่าง ๆ นำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน จากคำบอกเล่าของอดีตสารวัตรกำนันตำบลทะเลน้อยความว่า เมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมาเคยมีพรานล่าช้างชื่อ “หมอเพียง” เดินทางมาจากจังหวัดชุมพรเพื่อทำการจับช้างไป

ขาย การจับช้างครั้งหนึ่ง ๆ ได้จำนวนกว่า 10 เชือก และประกอบกับได้เกิดไฟไหม้ป่า เสริมบริเวณ “ป่าเขียว” หลังจากนั้นไม่นานช้างป่าก็ลดลงเนื่องจากมีการอพยพข้ามเขตไปยัง จังหวัดตรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช การพึ่งพาทรัพยากรสัตว์ป่ากับการดำรงชีวิตของคนใน ชุมชนยังคงดำเนินไปด้วยกันในขณะนี้ อันเนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมี อยู่อย่างอุดมสมบูรณ์

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร สัตว์ป่าที่สูงตามไปด้วยเป็นเงาตามตัว เริ่มมีการเปลี่ยนวิธีการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าไปจาก เดิม โดยมีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยขึ้นในการล่าสัตว์ เช่น ปืน สารเบื่อเมา เป็นต้น สัตว์ ป่าหลายชนิดเริ่มหายไปจากป่า เช่น ช้าง เสือ หมู และที่สำคัญความหลากหลายของนก น้ำเริ่มลดลงอย่างชัดเจน สาเหตุเกิดจากการล่ามาใช้เป็นอาหาร สาเหตุหลักที่สำคัญอีก ประการ คือ พื้นที่อยู่เพื่ออาศัยหลบภัยและเพาะพันธุ์วางไข่ของสัตว์ป่าได้ลดลง

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรสัตว์ป่าเกิด ขึ้นอย่างสำคัญโดยเกี่ยวเนื่องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เมื่อกรมป่าไม้ได้ประกาศให้พื้นที่ บริเวณชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งกำหนดให้เป็น สถานที่ปลอดภัยเพื่อการดำรงชีพของสัตว์ป่าโดยกำหนดชนิดและประเภทของสัตว์ที่ห้ามล่า ไว้ โดยเฉพาะการอนุรักษ์และคุ้มครองนกน้ำจำนวน 187 ชนิด ตามนัยแห่งมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 (ศรีสุตา ลอยผา, 2532) อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการอนุรักษ์และคุ้มครองนกน้ำ ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยยังมีการลักลอบ ใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกน้ำอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ในพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้า ตรวจสอบไม่ทั่วถึง ในฤดูการทำนาข้าวได้มีการใช้สารเบื่อเมานานในนาข้าวเมื่อนกน้ำลางหา กินในนาข้าวก็จะทำให้นกน้ำตายลงอย่างมาก สาเหตุนี้ทำให้นกน้ำถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก เหตุผลที่ชาวนาได้ใช้ยาเบื่อเมานกน้ำเพราะนกน้ำได้เข้าทำลายข้าวในนาข้าวเสียหาย มาก ในบางปีนกน้ำได้ทำลายข้าวในนาจนไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เลย

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน การขยายหน่วยย่อยของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเล น้อยในพื้นที่ป่าควนขี้เสียน เพื่อดำเนินการดูแลป่าไม้และสัตว์ป่าไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง และเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งที่ทำให้ยังมีการลักลอบล่านกน้ำเพื่อนำมาใช้บริโภคเป็นอาหารเป็น จำนวนมาก นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้คิดอุบายเปลี่ยนแนวการจับกุมผู้กระทำผิด โดยไม่ ต้องออกตรวจตราในพื้นที่ ขอคำสั่งตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรตำบลทะเลน้อยร่วมตั้งด่าน จับกุม บริเวณถนนสายหลักควนขนุน - ทะเลน้อย ในช่วงเวลา 04.00 - 05.00 นาฬิกา ซึ่งเป็นช่วงที่พ่อค้าและแม่ค้านำสินค้าไปขายตลาดตอนเช้า ณ อำเภอควนขนุนหรือบ้านปาก

คลอง ตำบลมะกอกเหนือ ปรากฏว่าสามารถจับกุมผู้ที่นำซากนกที่ถูกล่ามาจำหน่ายเป็นจำนวนมาก เมื่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดำเนินนโยบายการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่าอย่างจริงจัง ประกอบกับจังหวัดพัทลุงได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บริเวณทะเลน้อย โดยในปี พ.ศ. 2540 ได้เริ่มมีการจัดเทศกาลท่องเที่ยวดูนกน้ำในโครงการ “ส่องเรือแลนกทะเลน้อย” เป็นครั้งแรก และได้จัดติดต่อกันต่อมาจนถึงปัจจุบันอันเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเห็นความสำคัญของป่าไม้และสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกน้ำ เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างรายได้เสริมแก่ประชาชนทำให้การลักลอบล่านกน้ำลดจำนวนลงเมื่อสภาพป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์วางไข่มีสภาพอุดมสมบูรณ์ขึ้น ทำให้ปัจจุบันนกน้ำมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

2.3 ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ตามหลักฐานที่ปรากฏตามพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 5 ตอน เสด็จประพาสแหลมมะลายู พ.ศ. 2432 เขียนเกี่ยวกับทะเลน้อยไว้ว่า “—ได้ให้คนไปดูที่ทะเลน้อยแขวงเมืองนครศรีธรรมราช ระยะทาง 2 ชั่วโมง น้ำตื้นเรือไฟเข้าไม่ได้ต้องลงเรือเล็กเข้าคลองนางเรียงไปอีก 25 นาที ถึงโน้นที่มีดอกบัวหลวงสีขาว แต่น้ำตื้นจนราษฎรทำนาได้ในทะเล—” (ถัด รัตนพันธ์, 2479) ทะเลน้อยในช่วงก่อน ปี พ.ศ. 2500 ในช่วงฤดูแล้งมีการตื่นเขินแล้งจนราษฎรสามารถทำนาปรังได้ ทรัพยากรสัตว์น้ำมีความอุดมสมบูรณ์มาก เล่ากันว่า การออกไปทำประมงต้องชวนกันไปหลายๆ ลำเรือ เมื่อวางอวนแล้วต้องช่วยกันปลดปลาใส่ลำเรือ ในแต่ละครั้งจะได้ปลาจำนวนมากมายหลายลำเรือ ปลาที่พบในทะเลน้อย ได้แก่ ปลาดุกเนื้ออ่อน ปลาลำปำ ปลาพรหม ปลาเม่น (ปลาแรด) ปลารำพัน ปลาคุ่ม ปลาค้างคู้ ปลาทก (ปลาเนื้ออ่อน) ปลาดื้อ ปลาตะโกก ปลาสร้อยนกเขา ปลากระพงขาว ปละกระเบน ปลาดุกทะเล กุ้งก้ามกราม กุ้งหัวมัน ปลาทราย ปลาบู่ทราย ปลา กด ปลากระทิง ปลาหมอไทย ปลาหมอช้างเหยียบ ปลากระสง ปลาชะโด ปลาจิ้มฟันจระเข้ ปลาแขยง ปลาชะโอน ปลากระสูบ ปลาสลาด ฯลฯ (เรียงชัย ต้นสกุล, 2525) ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำส่งผลให้ชาวชุมชนชาวประมงทะเลน้อยยึดการทำประมงเป็นอาชีพหลักมาเป็นเวลานาน โดยใช้เครื่องมือประมงชนิด อวนลากกุ้ง (กั๊ดปลิว) ไซปลา ฆ่ายลอย เผือกริงหรือซั้ง และเบ็ด เป็นเครื่องมือสำคัญ นิธิ ฤทธิพรพันธ์ (2525) ได้เขียนไว้ในจดหมายข่าวโครงการเลนน้อยว่า “ปี พ.ศ. 2474 มีประกาศของศาลาารัฐบาลมณฑลนครศรีธรรมราช แบ่งเขตทะเลน้อยในท้องที่จังหวัดพัทลุง ไว้เป็นที่หวงห้ามเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474 เป็นต้นไป พื้นที่ประมาณ 10,000 ไร่” การประกาศดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการร้องเรียนของราษฎรภายในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยว่าได้หวงห้ามเกินกว่า 1 ใน 3 ของพื้นที่ทะเลน้อย ทำให้การทำมาหากินลำบาก มีการ

ดำเนินการแก้ไขเรื่องนี้ โดยกระทรวงเกษตรราธิการ กรมเกษตร กรมประมง คณะกรรมการจังหวัดพัทลุง และคณะกรรมการอำเภอควนขนุน ได้ดำเนินการตรวจสอบเขตหวงห้ามใหม่ และมีประกาศฉบับใหม่ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2480 มีพื้นที่ที่เป็นเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ 6,110 ไร่ ราษฎรในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยยอมรับการกำหนดเขตหวงห้ามมิให้จับปลาของราชการในครั้งล่าสุด ด้วยเล็งเห็นถึงเจตนาดีที่รัฐบาลกำหนดเขตดังกล่าวเพื่อมิให้ปลาสูญพันธุ์ อันเป็นประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

ช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2515 ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ซึ่งมีอาชีพหลักทำการประมงเริ่มประสบปัญหา เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นการจับสัตว์น้ำจึงมีมากขึ้น พื้นที่ที่จัดแบ่งไว้เพื่อให้ทำการประมงได้โดยเสรีอยู่นั้น ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเริ่มเห็นว่ามีพื้นที่น้อยเกินไปไม่สมดุลกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ราษฎรในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยจึงได้ร้องเรียนไปยังจังหวัดพัทลุงเพื่อให้ดำเนินการยกเลิกเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำที่ประกาศเมื่อ ปี พ.ศ. 2481 จังหวัดฯ ได้เรียกคณะกรรมการจังหวัดพัทลุงและคณะกรรมการอำเภอควนขนุนเข้าประชุมปรึกษา และได้มีข้อสรุปให้ผ่อนผันกับชาวประมงให้เข้าจับปลาในเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำได้ระยะหนึ่งโดยให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแล หลังจากนั้นชาวประมงก็สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่เขตสงวนทำการประมงได้อย่างอิสระ ในช่วงปลายของปี พ.ศ. 2515 มีการนำเครื่องมือประมงที่ทันสมัยเข้ามาทำการประมง เช่น อวนล้อมที่มีความยาวประมาณ 1,000 - 1,500 เมตร ซึ่งทำการประมงครั้งหนึ่ง ๆ ก็สามารถจับปลาได้มากขึ้น แต่จะมีพันธุ์ปลานขนาดเล็กติดอวนขึ้นมาจำนวนมากด้วย จึงเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างมาก ต่อมาอวนล้อมเป็นเครื่องมือที่ชาวประมงนำมาใช้กันกว้างขวาง

ช่วงปี พ.ศ. 2516 - 2530 ทรัพยากรสัตว์น้ำในช่วงนี้ลดจำนวนลงมาก อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เครื่องมือประมงที่ทันสมัย การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนสภาพไปจากเดิมไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ ภาวะการตื้นเขินของทะเลน้อยอันเนื่องมาจากการตกตะกอนของตะกอนดินและซากพืชน้ำซึ่งเน่าเปื่อยทับถม รวมทั้งสาเหตุหลักที่สำคัญ คือ การไม่มีพื้นที่เขตสงวนเพื่อรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ ดังนั้นเมื่อทรัพยากรสัตว์น้ำลดจำนวนลงมาก ชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยได้พยายามดิ้นรนทุกหนทางเพื่อการอยู่รอด มีการคิดค้นวิธีการทำการประมงที่ผิดกฎหมายประมงมาใช้ในการจับสัตว์น้ำ วิธีการที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายในทะเลน้อย คือ การใช้สารเบื่อเมา และการทำประมงโดยใช้กระแสไฟฟ้า ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำจนทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นในปี พ.ศ. 2524 - 2527 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และสำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อหาวิธีการเลี้ยงปลากินพืชในทะเล

น้อย (เริงชัย ดันสกุล, 2526) ชนิดพันธุ์ปลาที่ใช้ในการทดลองวิจัย คือ ปลาตะเพียนขาว ปลาเงาฮือ ปลาอีสกเทศ และปลานิล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้และยกระดับเศรษฐกิจของสมาชิกในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ผลการทดลองปรากฏว่าปลากินพืชดังกล่าวสามารถเจริญเติบโตได้ดีในทะเลน้อยเนื่องจากมีอาหารธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เช่น สาหร่ายชนิดต่างๆ เป็นต้น และปี พ.ศ. 2528 กรมประมงได้พยายามเร่งรัดส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณริมทะเลสาบสงขลา ในเขตจังหวัดพัทลุงโดยริเริ่มโครงการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามในคอก (วิเศษ ชมเดช และคณะ, 2528) ปรากฏว่าได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า แต่มีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ การลักขโมย ใช้ต้นทุนดำเนินการสูงมาก และประกอบกับชาวประมงชุมชนทะเลน้อยมีความถนัดในการจับสัตว์น้ำมากกว่าการเลี้ยงสัตว์น้ำทำให้โครงการดังกล่าวไม่ได้รับความนิยมในบริเวณทะเลน้อย

ช่วงปี พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน ช่วงนี้ทรัพยากรสัตว์น้ำอยู่ในสถานะที่สัตว์น้ำได้ลดลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากรในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย มีการจับสัตว์น้ำขึ้นมาใช้เป็นอาหารเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่สัตว์น้ำลดลงที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ การทำการประมงที่ผิดกฎหมายอย่างรุนแรง คือ การลักลอบทำการประมงโดยใช้กระแสนไฟฟ้า และการใช้สารเบื่อเมา แม้เจ้าหน้าที่ประมงและตำรวจจะพยายามกวดขันนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ผู้กระทำผิดก็พยายามหาวิธีหลบหลีกทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถหาหลักฐานยืนยันความผิดได้ซึ่งหน้า เช่น การใช้สารเบื่อเมาผู้กระทำผิดจะไม่พกพาตัวสารไปด้วย แต่จะแช่ผ้าอาบน้ำในสารเบื่อเมาที่บ้าน แล้วเมื่อจะทำการจับปลาก็นำผ้าอาบน้ำลงสู่แหล่งน้ำ ฤทธิ์ยาจะมีผลให้สัตว์น้ำตาย หากถูกจับกุมค้นตัวก็จะไม่พบตัวสารที่ใช้ในการเบื่อเมา เมื่อส่งเรื่องฟ้องศาลผู้กระทำผิดก็จะหลุดพ้นความผิดเกือบทุกราย ปีพ.ศ. 2540 คณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งประกอบด้วยสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมและกรมป่าไม้ ได้มีมติเห็นชอบให้เสนอพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งครอบคลุมบริเวณพื้นที่ทะเลน้อย เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ที่เรียกสั้นๆว่า "Ramsar Convention" และได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2540 โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดต่อพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้ทำการศึกษาและจัดทำแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้นำเสนอแผนหลักและแผนปฏิบัติการระยะยาวเพื่อการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ณ จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2541 เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ข้อ และได้กำหนดให้ปีพ.ศ. 2543 เป็นปีแรกของการดำเนินโครงการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2539)

3. อาชีพการเกษตรของราษฎรในชุมชนประมงทะเลน้อย

อาชีพของราษฎรในชุมชนประมงทะเลน้อย เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กันกับลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งที่อยู่อาศัย และความอุดมสมบูรณ์และความเหมาะสมของพื้นที่ซึ่งสามารถอธิบายแบ่งแยกตามประเภทของอาชีพ ได้แก่ การทำประมง การทำนา การทำนากระจูด การทำสวนยางพารา การปศุสัตว์ และการทำสวนผลไม้ ออกเป็น 4 ช่วงดังนี้

3.1 อาชีพประมง

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเป็นชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้กับทะเลน้อยซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่และมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มาก โดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำ สมาชิกในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยจึงมีอาชีพหลักทำประมง จากการบอกเล่าของอดีตกำนันตำบลทะเลน้อย กล่าวว่า ถ้ามีการเดินสำรวจจรวดเรือของสมาชิกชุมชนชาวประมงทะเลน้อย จะพบเครื่องมือประมงจำนวน 90 คร่าวเรือจากทั้งหมด 100 คร่าวเรือที่เหลืออีก 10 คร่าวเรือที่ไม่พบเครื่องมือประมง เนื่องจากอยู่ระหว่างนำเครื่องมือประมงออกไปทำประมงในทะเลน้อย เครื่องมือประมงของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ มีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นความภาคภูมิใจของผู้เป็นเจ้าของเครื่องมือประมง เพราะเครื่องมือประมงทุกชิ้นจะประกอบขึ้นจากฝีมือของเจ้าของเครื่องมือเอง ชาวประมงทุกคนจึงมีความสามารถในการซ่อมแซมเครื่องมือประมงได้เอง ในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยจึงไม่มีการว่าจ้างให้ซ่อมแซมเครื่องมือประมง ชนิดของเครื่องมือประมงที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ ได้แก่ อวนลากกุง กัดปลิว 6 เซนติเมตร (กัดปลาสด) กัดปลิว 6 นิ้ว (กัดปลาตุ่ม) และเบ็ด เป็นต้น เครื่องมือประมงดังกล่าวที่ใช้ในช่วงนี้เป็นเครื่องมือที่ทำจากเส้นเชือกชนิดด้าย

วิธีการทำประมงและขนาดของการทำประมงจะแตกต่างกันไปตามชนิดของเครื่องมือ เครื่องมือประมงอวนลากกุงมีหน่วยเรียกเป็นหัว ซึ่งมีความยาวประมาณ 400 เมตรต่อหัว ความลึกของอวน 4 เมตร ช่องตาอวนขนาด 1 - 1.5 เซนติเมตร ทำการประมงร่วมกับเรือแจวหรือการใช้ใบเรือ วิธีการทำประมงต้องใช้คนในการทำประมง จำนวน 3 คน โดยให้คนแรกลงไปอยู่ในน้ำทำหน้าที่ถือปลายอวนข้างหนึ่งไว้ คนที่ 2 จะอยู่ในเรือทำหน้าที่วางอวน คนที่ 3 มีหน้าที่แจวเรือ เมื่อวางอวนหมดคนที่ 2 ซึ่งอยู่ในเรือจะทำหน้าที่สาวอวนขึ้น เรียก

ว่า "ลากอวน" ลากไปจนสุดผืนอวน คนที่อยู่ในน้ำก็จะทำหน้าที่ดึงปลายอวนด้านล่างขึ้นสู่ลำเรือพร้อมกับการผลักหัวเรือออกไป เรียก "ตัวอวน" สัตว์น้ำที่จับได้ คือ กุ้ง ปลาสร้อย ปลาตุ๊ก เป็นต้น เครื่องมือประมงชนิดกักปลิว 6 เซนติเมตร (กักปลาสร้อย) มีหน่วยเรียกเป็นหมอน มีความยาว 40 เมตรต่อหมอน อวนมีความลึก 2 เมตร การทำประมงทำโดยวางอวนลงในน้ำในแหล่งที่จะทำประมง จะใช้มะพร้าวผลลิบผูกติดกับริมอวนด้านบนประมาณ 3 ใบ เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นทุ่นลอย วางอวนไว้ประมาณ 1 ชั่วโมงก็จะทำการกู้อวน ช่วงที่ทำประมงแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงที่ 1 ทำประมงในตอนเย็นเวลาประมาณ 18.00 - 19.00 น. ช่วงที่ 2 ทำประมงตอนย่ำรุ่ง เวลาประมาณ 03.00 - 04.00 น. สัตว์น้ำที่จับได้ คือ ปลาสร้อย ปลาตุ๊ก ปลาสร้อยนกเขา เป็นต้น เครื่องมือประมงชนิดกักปลิว 6 นิ้ว (กักปลาคูม) มีความยาว 50 เมตรต่อหมอน ลึก 2.5 เมตร ทำการประมงร่วมกับเรือใช้ทำประมงในช่วงน้ำหลากเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ วิธีการทำประมงทำโดยการปักหลักไม้จำนวน 2 หลักเพื่อใช้สำหรับผูกปลายอวนไว้ จะวางอวนเป็นรูปครึ่งวงกลม (รูปเขาควาง) หันด้านหน้าเข้ารับลม แล้วจะใช้ไม้ตีน้ำหรือกระทิงน้ำ เรียก "ตีทวม" ทางด้านเหนือลมไล่เข้าหาอวน เพื่อให้ปลาคูกใจวิ่งชนอวนที่วางไว้ เวลาที่ทำการประมงเป็นช่วงย่ำรุ่ง ระหว่างเวลา 05.00 - 06.00 น. และตอนเย็นระหว่างเวลา 17.00 - 18.00 น. สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลาคูม ปลาหมอบ ปลาตุ๊ก ปลาโสด เป็นต้น

ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีเคล็ดลับในการรักษาเครื่องมือประมงให้คงทนสามารถใช้ทำประมงได้นาน และเชื่อกันว่าเมื่อปฏิบัติแล้วสามารถใช้จับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก วิธีการคือใช้ไข่เป็ดคัดเฉพาะไข่ขาวประมาณ 10 ฟองต่อเครื่องมือกัก 1 หมอน ใช้มือจุ่มไข่ขาวที่เตรียมไว้แล้วนำมาขโลมให้เข้ากับเนื้ออวนจนทั่ว ตากให้แห้ง นำไปนึ่งกับกะทะประมาณ 3 ชั่วโมง เมื่อผ่านกรรมวิธีดังกล่าวนี้แล้วจะทำให้เส้นด้ายของเครื่องมือประมงนิ่มพอดี สามารถใช้จับปลาได้ประมาณ 10 วัน แล้วต้องนำมาหมักใหม่หมუნเวียนอยู่อย่างนี้ตลอดไป ชาวประมงทะเลน้อยจะทำประมงในสองช่วงฤดูกาลคือ เดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม และเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม ในแต่ละเดือนจะหยุดทำประมงในช่วง 8 ค่ำ กับช่วง 15 ค่ำ รวมวันหยุดทำประมงในช่วงปกติเดือนละ 4 วัน และจะหยุดทำประมงในเดือนตุลาคมของทุกปีซึ่งเป็นระยะที่ปลาน้ำจืดวางไข่ ช่วงเดือนที่สามารถทำประมงได้ผลผลิตสูง คือ เดือนพฤษภาคมพฤศจิกายน และธันวาคมของทุกปี การทำประมงในช่วงนี้จะเป็นไปในลักษณะเพื่อการเลี้ยงชีพตามสภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบตัว

ช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2515 อาชีพการทำประมงของสมาชิกในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ไม่มีความแตกต่างกับช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ในแง่ของชนิดเครื่องมือและวิธีการทำประมง สิ่งที่แตกต่างกันคือองค์ประกอบของเครื่องมือประมงที่ใช้ จะเปลี่ยนแปลง

จากการใช้เส้นเชือกชนิดด้ายมาเป็นการใช้เส้นเชือกป่านในการประกอบเป็นเครื่องมืออวน และก๊าด และเรือที่ใช้ประกอบกับการทำประมงในช่วงนี้จะใช้วิธีการถ่อและแจวแทนการใช้ใบเรือ เส้นเชือกป่านที่ใช้จะแบ่งออกเป็น 2 เกรด คือ ป่านแก้วจะมีเส้นเล็ก มีคุณสมบัติคงทน แต่มีราคาสูง และป่านธรรมดาเป็นเส้นด้ายใหญ่ มีคุณสมบัติคงทนต่ำและมีราคาถูก สัตว์น้ำที่จับได้จะมีลักษณะใกล้เคียงกับช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ทั้งในแง่ของชนิดสัตว์น้ำ ขนาด และปริมาณสัตว์น้ำ เนื่องจากสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของทะเลน้อยมิได้เปลี่ยนแปลงหรือได้รับผลกระทบจากสิ่งต่างๆ มากนัก โดยเฉพาะจำนวนทรัพยากรสัตว์น้ำยังคงมีความอุดมสมบูรณ์เช่นเดิม จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสซึ่งมีอาชีพหลักทำประมงพบว่า ในทะเลน้อยช่วงนี้มีจระเข้หน้าจืดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ขนาดที่พบยาวประมาณ 7 - 8 เมตร ชาวประมงจะมีการทำประมงจระเข้ด้วย โดยการประดิษฐ์เครื่องมือประมงขึ้นเอง เรียก “เบ็ดจระเข้” โดยการนำเหล็กขนาด 2 หุนตีเป็นเบ็ดขนาดใหญ่ ใช้เชือกใหญ่ผูกติดกับตัวเบ็ดปลายอีกด้านหนึ่งของเชือกนำไปผูกติดไว้กับไม้ไผ่ทั้งต้น (ลำ) ที่ตัวเบ็ดใช้เบ็ดที่มีชีวิตผูกติดไว้ให้เบ็ดสามารถเคลื่อนไหวได้เพื่อเป็นเหยื่อล่อจระเข้ เมื่อจระเข้จับเหยื่อก็จะถูกเบ็ดเกี่ยวติดปาก ชาวประมงจะสามารถสังเกตเห็นได้จากไม้ไผ่ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นทุ่นลอย ไม่ว่าจระเข้จะหนีไปที่ใดก็จะสามารถสังเกตเห็นได้ เมื่อจระเข้หมดแรงก็จะไปเกยตื้นสามารถจับได้โดยง่าย ต่อมาการทำประมงจระเข้ได้มีการพัฒนาวิธีการมาทำในเวลากลางคืนโดยใช้แสงไฟประกอบเรียกว่า “การไล่จระเข้” แสงไฟเมื่อส่องในเวลากลางคืนหากกระทบดวงตาของจระเข้จะสะท้อนแสงสีแดงชัดเจน ชาวประมงจะใช้ฉมวกซึ่งประดิษฐ์ขึ้นเองใช้เชือกผูกกับฉมวกไว้ปลายอีกข้างหนึ่งของเชือกจะผูกติดไว้กับเรือ จระเข้เมื่อโดนฉมวกแทงติดลำตัวแม้จะหนีอย่างไรก็จะดึงเอาเรือไปด้วย ชาวประมงจะปล่อยให้จระเข้หนีจนหมดแรงและสามารถจับได้โดยง่าย

การทำประมงของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยช่วงนี้ยังเป็นไปในลักษณะเพื่อการยังชีพ เครื่องมือประมงที่ใช้ก็ยังเป็นเครื่องมือซึ่งมิได้ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ สังเกตได้จากเครื่องมือก๊าด 6 นิ้ว (ก๊าดปลาตุ้ม) ช่องตาที่ใช้ขนาด 6 นิ้ว ใช้จับปลาขนาดใหญ่ การที่ชาวประมงต้องการปลาขนาดใหญ่ เป็นเพราะมีความเห็นว่าการกินปลาขนาดเล็กจะมีรสชาดไม่อร่อย ประเพณีที่สำคัญของชาวประมงที่ยังปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ การหยุดทำประมงในช่วง 8 ค่ำ กับช่วง 15 ค่ำ และการหยุดทำประมงในเดือนตุลาคมของทุกปี ซึ่งเป็นระยะที่ปลาน้ำจืดวางไข่ ทำให้เกิดการผ่อนคลายเป็นอัตรการทำการประมง ส่งผลให้สัตว์น้ำมีช่วงระยะที่สามารถแพร่ขยายพันธุ์และเลี้ยงตัวอ่อนได้ในระยะหนึ่ง แต่เนื่องจากประชาชนเพิ่มมากขึ้นความต้องการอาหารเพิ่มสูงขึ้นด้วย ชาวประมงได้ขอเข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ และในช่วงปลายปี พ.ศ. 2515 ชาวประมงเริ่มนำเครื่องมือประมงที่ทันสมัยเข้ามาทำการประมง

บริเวณทะเลน้อย ได้แก่ อวนล้อม เป็นเครื่องมือประมงที่สามารถจับสัตว์น้ำได้ครั้งละมากๆ แต่จะมีพันธุ์ปลานานาชนิดติดอวนขึ้นมาจำนวนมากด้วย จึงเป็นเครื่องมือที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างมาก ต่อมาชาวประมงนำเครื่องมืออวนล้อมมาใช้อย่างกว้างขวาง

ช่วง พ.ศ.2516 - 2530 ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยยังคงทำประมงเป็นอาชีพหลัก แต่การดำเนินการมีการเปลี่ยนแปลงไปจากสองช่วงที่แล้วอย่างมาก สาเหตุอันดับแรกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ จำนวนประชากรในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีความต้องการสัตว์น้ำเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย การทำประมงจึงต้องมีการเพิ่มอัตราการจับสัตว์น้ำเพื่อให้ได้จำนวนสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น สาเหตุอันดับสองคือ มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเส้นเชือกที่ใช้ประกอบเป็นอวนหรือกัตจากเส้นเชือกป่านเป็นเส้นเชือกไนลอน จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสซึ่งมีอาชีพหลักทำประมงพบว่าเครื่องมือประมงที่ประกอบขึ้นจากเส้นเชือกไนลอนมีคุณสมบัติที่สามารถจับสัตว์น้ำได้สูงกว่าเครื่องมือประมงที่ใช้เส้นเชือกป่านถึงประมาณ 5 เท่าตัว เทคโนโลยีอีกประการที่นำเข้ามาใช้ในการทำประมง คือ การใช้เรือประกอบเครื่องยนต์ที่เรียกว่า “เรือหางยาว” เมื่อนำเรือหางยาวมาใช้ประกอบรวมในการทำประมง ทำให้สามารถจับสัตว์น้ำเพิ่มสูงกว่าเดิมซึ่งใช้เรือแจวประมาณ 2 เท่าตัว เพราะเรือหางยาวมีความเร็วสูงกว่าการแจวมาก สามารถเคลื่อนย้ายจากแหล่งทำประมงที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งได้รวดเร็ว เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการทำประมงอีกประการ คือ การใช้สารเบื่อเมาและการใช้กระแสไฟฟ้า สารเบื่อเมาที่นิยมใช้กันในช่วงนี้เรียกว่า “โล่ดิน” เป็นรากไม้สามารถหาได้ในพื้นที่ ส่วนการใช้กระแสไฟฟ้าจะใช้เครื่องยนต์เป็นตัวปั่นไฟ ที่นิยมใช้กันมากคือเครื่องยนต์ขนาด 10 แรงม้าซึ่งมีใช้กันเกือบทุกครัวเรือน สาเหตุอันดับต่อมาที่เป็นปัจจัยสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านการตลาด มีการค้าขายสัตว์น้ำอย่างกว้างขวางควบคู่ไปกับการบริโภคสินค้าอื่นที่ทำให้มีความต้องการเงินเพิ่มสูงขึ้น กระตุ้นให้เกิดความต้องการสัตว์น้ำในปริมาณมากขึ้น การทำประมงของชาวประมงชุมชนชาวประมงทะเลน้อยช่วงนี้ จึงมิได้ทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพอย่างเดียว แต่เป็นการทำประมงในลักษณะเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ในแง่รายได้สูงสุด โดยมีได้คำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลผลิตจากการทำประมงในระยะแรกของช่วงนี้ยังคงสูง เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลน้อยยังคงมีพอเพียงเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการจับสัตว์น้ำ ชาวประมงจึงมีความรู้สึกที่สัตว์น้ำในทะเลน้อยยังมีในปริมาณมาก จากการบอกเล่าของผู้มีอาชีพค้าขายสินค้าสัตว์น้ำกล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2529 - 2530 ผลผลิตสัตว์น้ำจากการทำประมงลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตจากการทำประมงในช่วง 5 - 10 ปีก่อนหน้านี้อย่างมาก

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน อาชีพการทำประมงของชาวประมงชุมชนชาวประมงทะเลน้อย มีการเปลี่ยนแปลงไปจากช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 อย่างมาก เพราะจำนวนสัตว์น้ำในทะเลน้อยมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด ประกอบกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบนิเวศน์ของทะเลน้อยได้เสื่อมโทรมลง อีกทั้งชาวประมงนำเครื่องมือประมงที่ทันสมัยประเภทอวนสำเร็จรูปเข้ามาทำการประมง ซึ่งทำจากเส้นเชือกประเภทอวนเอ็นหรือในลอน มีขนาดตาอวนหลายขนาดให้ชาวประมงเลือกใช้ ได้แก่ ขนาดตาอวน 9 - 10 เซนติเมตร ขนาด 6.5 เซนติเมตร ขนาด 6 เซนติเมตร ขนาด 5 เซนติเมตร ขนาด 4.5 เซนติเมตร ขนาด 3 เซนติเมตร และ ขนาด 2.8 เซนติเมตร ประสิทธิภาพของอวนสำเร็จรูปดีกว่าอวนในช่วงก่อนหน้านี้มาก แต่ผลผลิตจากการจับสัตว์น้ำก็ได้สูงขึ้นเพราะประชากรของสัตว์น้ำลดจำนวนลง ชาวประมงพยายามต่อสู้กับอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยการเพิ่มอัตราการลงแรงในการจับสัตว์น้ำให้สูงขึ้น การทำประมงในแต่ละเดือนที่มีการหยุดทำประมงเดือนละประมาณ 4 วัน กลับเปลี่ยนแปลงไปไม่มีการหยุดทำประมงและกลับเชื่อถือว่าช่วง 8 คำและ 15 คำสามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก และการหยุดทำประมงในเดือนตุลาคมของทุกปีซึ่งเป็นระยะปลาน้ำจืดวางไข่ ชาวประมงก็ไม่หยุดทำประมงเนื่องจากมีความนิยมบริโภคไข่ปลา ทำให้ปลาที่มีไข่สามารถขายได้ในราคาสูงกว่าปกติ ชาวประมงมีการเพิ่มจำนวนเครื่องมือประมงมากกว่าเดิมประมาณ 10 เท่าตัว คราวเรือนหนึ่งๆ ที่ใช้เครื่องมือกัด (ข่าย) ทำประมงประมาณ 400 - 500 หมอน เพื่อต้องการให้สามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก การทำประมงที่ฝ่าฝืนกฎหมายพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มีมากยิ่งขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงใช้วัสดุเครื่องมือที่ทันสมัยขึ้น มีการใช้สารไซยาไนด์เบือเมาสัตว์น้ำแทนสารโล่ดิน และใช้กระแสไฟฟ้าจากแบตเตอรี่ทำประมงได้มาแทนที่การใช้เครื่องปั่นไฟ มีการลักลอบทำประมงในเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำที่ประกาศเขตใหม่เพิ่มสูงขึ้น ชาวประมงได้ประดิษฐ์เครื่องมือประมงและหาวิธีการทำประมงแบบใหม่ เพื่อให้ผลผลิตจากการจับสัตว์น้ำสูงขึ้นตัวอย่างเช่น ไซชนิดหนึ่ง เรียก "ไซผี" วิธีการทำประมงโดยการนำผักตบชวาไปผูกรวมกันโดยใช้เชือกเป็นลักษณะคล้ายการทำกร้าและปักหลักไม้เพื่อไม่ให้ล่องลอย แล้วนำไซมาวางบริเวณกร้าที่ทำขึ้นโดยในไซไม่ต้องใส่เหยื่อล่อ ให้ไซจุ่มลงในน้ำประมาณ 2 ส่วน อยู่เหนือน้ำประมาณ 1 ส่วน ช่วงระยะเวลาที่วางไซในช่วงเช้าจะถูกไซในเวลาตอนเย็น สัตว์น้ำที่ได้ คือ ปลาตุ๊ก ปลาจุก ปลาสาคร เป็นต้น การทำประมงแบบใหม่นี้ก่อผลกระทบติดตามมามากมาย เพราะเมื่อชนย้ายผักตบชวาซึ่งเป็นวัชพืชออกไปอยู่อย่างอิสระจะทำให้ผักตบสามารถเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และแพร่ขยายพันธุ์ในทะเลน้อยมากกว่าปกติถึงเท่าตัว ก่อความเดือดร้อนต่อชาวประมงและยังส่งผลต่อเนื่องถึงการตื่นขึ้นของทะเลน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อยและพนางตุงต้องใช้งบประมาณในการกำจัดผักตบชวาในทะเลน้อยปีละประมาณ

200,000 บาท การทำการประมงของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ เป็นไปในลักษณะทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำและมีได้ก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทะเลน้อย ซึ่งสามารถสังเกตได้จาก ชนิดของเครื่องมือประมง ลักษณะและวิธีการทำการประมง ตลอดจนจิตสำนึกของชาวประมงที่มีแต่ความกระหายต่อประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำ

3.2 อาชีพทำนา

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 โดยที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงจึงมีการทำนาข้าวกันทั่วไป พื้นที่ที่ใช้ในการทำนาส่วนใหญ่จะอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของทะเลน้อย บริเวณรอบ ๆ ที่ใช้ตั้งบ้านเรือน ส่วนพื้นที่ลุ่มเชิงควนพนางสูงมีการทำกันบ้างแต่มีจำนวนน้อย เพราะพื้นที่เป็นที่สูง การทำนาจะเป็นรูปแบบการทำนาหว่านน้ำตมอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก (ทำนาปี) ทำได้ปีละครั้ง ส่วนอีกพื้นที่คือ บริเวณรอบทะเลน้อยจะใช้ทำนาข้าวเช่นกัน แต่ทำในช่วงฤดูแล้งที่ระดับน้ำลดลงมาก (นาปรัง) ทั้งนี้บริเวณนี้ในฤดูฝนจะมีน้ำท่วมขังทำนาไม่ได้ การทำนาปรังสามารถใช้น้ำจากทะเลน้อยได้สะดวก การไถพรวนดินอาศัยแรงงานจากกระบือ ไม่มีการใส่ปุ๋ย การเก็บเกี่ยวอาศัยแรงงานในครอบครัว การทำนาของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบริโภคในครัวเรือน

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ช่วงนี้มีการขยายพื้นที่นาข้าวเกิดขึ้นอย่างชัดเจนกว่าช่วงที่ผ่านมา เนื่องจากประชากรในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีเพิ่มมากขึ้น อัตราความต้องการอาหารมีสูงขึ้น รูปแบบการทำนาข้าวยังคงเป็นการทำนาแบบหว่านน้ำตม อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก การทำนาปรังในบริเวณริมทะเลน้อยเริ่มจะลดลง สาเหตุเกิดจากบริเวณริมทะเลน้อยมีวัชพืชปกคลุมอยู่จำนวนมาก เช่น ผักตบชวา ต้นกก เป็นต้น ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเตรียมพื้นที่ในการทำนา

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ช่วงนี้รูปแบบการทำนายังคงเป็นการทำนาแบบหว่านน้ำตม แต่มีการทำนา 2 ครั้ง ในพื้นที่บางส่วน คือ มีการทำนาปีสลับกับการทำนาปรัง เนื่องจากได้มีระบบชลประทานเข้ามาเมื่อปี พ.ศ. 2527 (ศิริจิต พุ่งหว่า และคณะ, 2534) และมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำนาจากช่วงที่ผ่านมา คือ มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เปลี่ยนจากการใช้โคหรือกระบือมาใช้รถไถนาไถพรวนดินแทน การใช้ข้าวพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูงกว่าแทนพันธุ์พื้นเมือง การใช้ปุ๋ยเคมีแทนการใช้ปุ๋ยคอก และการใช้สารฆ่าแมลงในการกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น

ช่วง พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน การขยายของพื้นที่ทำนาข้าวมีน้อยมาก คงมีการดำเนินการเฉพาะบริเวณเดิม วัตถุประสงค์ของการทำนาส่วนใหญ่ยังคงทำเพื่อใช้สำหรับบริโภคในครัวเรือน มีเพียงส่วนน้อยที่ยังคงทำนาในเชิงการค้าด้วย โดยใช้พันธุ์ข้าวที่ให้ผล

ผลิตสูงต้านทานต่อโรค เช่น พันธุ์เล็บนก พันธุ์ชยันต เป็นต้น มีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารฆ่าแมลงจำนวนมากขึ้นทั้งในด้านปริมาณความเข้มข้นและจำนวนความถี่ในการใช้ อีกทั้งมีการนำเครื่องจักรเข้ามาใช้ในการเก็บเกี่ยวแทนการเก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน

3.3 อาชีพการทำนากระจูด

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 พื้นที่ที่ใช้ในการทำนากระจูด คือ บริเวณแนวเขตติดต่อกันของทะเลน้อยและบริเวณพื้นดินที่มีน้ำท่วมถึงประมาณ 6 - 7 เดือนขึ้นไป พื้นที่เหล่านี้อยู่ด้านทิศเหนือและทิศใต้ของที่ตั้งชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ต้นกระจูดที่ได้จะนำมาใช้เป็นวัสดุในการจักสานเสื่อกระจูด ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำกันมากกว่า 100 ปี กระจูดสดที่ได้จะนำมาตากแดดประมาณ 1 - 2 วัน ต่อจากนั้นจะนำกระจูดที่แห้งแล้วไปผ่านเครื่องรีด ในช่วงนี้จะใช้ก้อนหินกลมขนาดใหญ่ที่มีน้ำหนักมาก กลิ้งทับไปบนกระจูดหลายๆ รอบจนกระจูดแบนแล้วจึงนำกระจูดดังกล่าวมาใช้สานเสื่อในขั้นต่อไป

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ในช่วงนี้การทำนากระจูดมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากผลผลิตที่ได้จากผลิตภัณฑ์กระจูด โดยเฉพาะเสื่อ เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น ทำให้ต้นกระจูดที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ในการทำนากระจูดมักจะได้รับ ความเสียหายจากนกน้ำเข้าทำลาย โดยในช่วงที่กระจูดแตกหัวอ่อนนกน้ำจะเข้าซุกหัวของกระจูดนำมาเป็นอาหาร ซึ่งส่งผลเสียหายให้กับเกษตรกรที่ทำนากระจูดเป็นจำนวนมาก มีเกษตรกรบางรายเลิกทำนากระจูดหันมาซื้อต้นกระจูดจากเกษตรกรรายอื่นแทน กระจูดส่วนหนึ่งที่ใช้ในการทำผลิตภัณฑ์กระจูดนี้ ต้องนำมาจากพื้นที่บริเวณพรุควนเคร็ง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ช่วงนี้อาชีพการทำนากระจูดยังคงดำเนินการในพื้นที่เดิมแต่ลดจำนวนพื้นที่ลงและไม่มีการแพร่ขยายไปยังพื้นที่ใหม่ แม้ว่าความต้องการกระจูดจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุสำคัญเนื่องจากมักเกิดความเสียหายของนากระจูดอันเกิดจากนกน้ำเข้าทำลาย และสาเหตุอีกประการ คือ มีการนำกระจูดจากพรุควนเคร็งในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชเข้ามาทดแทนเป็นจำนวนมาก จึงยังคงมีวัสดุกระจูดเพียงพอสำหรับใช้ทำเสื่อ และผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่นที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมา เช่น ชุดที่รองจาน ถ้วยกาแฟ และพัดกระจูด เป็นต้น

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน อาชีพการทำนากระจูดยังคงมีการทำแบบดั้งเดิมในพื้นที่เดิมเพราะไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ การผลิตผลิตภัณฑ์จากกระจูดต้องซื้อกระจูดจากพรุควนเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช เกือบทั้งหมด

3.4 อาชีพการทำสวนยางพารา

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 จากการบอกเล่าของอดีตสารวัตรกำนันตำบลทะเลน้อย พบว่าต้นยางพาราได้ถูกนำเข้ามาปลูกในพื้นที่ตำบลทะเลน้อยประมาณ ปี พ.ศ. 2460 ในลักษณะของการลักลอบนำเข้ามาจากการที่พ่อค้าขนส่งกระบือจากชุมชนชาวประมงทะเลน้อย นำกระบือไปขายให้แก่ชาวอินเดียในตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเตตา จังหวัดสงขลา และได้รับจ้างให้นำกระบือเข้าไปส่งในประเทศมาเลเซีย ขากลับพ่อค้าได้นำต้นยางพาราออกมาด้วย และนำมาปลูกในพื้นที่ควน อันเป็นประวัติโดยย่อของการทำสวนยางพาราในบริเวณพื้นที่นี้ พื้นที่ที่ใช้ปลูกคือ บริเวณที่เป็นควนติดต่อกับควนพนางตุง เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะลาดเอียง จากที่สูงลงสู่ที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านบน และหมู่ที่ 5 บ้านปลายตรอก ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 อาชีพการทำสวนยางพารามีการขยายตัวมาก กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเริ่มเข้ามาในพื้นที่เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2505 โดยการให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกรที่ประสงค์จะเปลี่ยนแปลงพันธุ์ยางพาราที่ใช้ปลูกใหม่ ในลักษณะของการให้ทุนในการดำเนินการไร่ละ 1,500 บาท โดยมีเงื่อนไขของการเข้าร่วมโครงการฯ ดังนี้ พื้นที่ที่จะเข้าร่วมโครงการจะต้องมีเอกสารสิทธิ์ในการครอบครอง บริเวณพื้นที่ที่ใช้ในการทำสวนยางพารา คือ พื้นที่ของหมู่ที่ 3 บ้านบน และหมู่ที่ 5 บ้านปลายตรอก ซึ่งเป็นพื้นที่เชิงลาดจากควนพนางตุง สวนยางพาราที่เข้าร่วมโครงการสงเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นของผู้นำในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย เช่น กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ในขณะที่เกษตรกรทั่วไปเข้าร่วมโครงการนี้น้อย อาจจะมีสาเหตุมาจากยังไม่ยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ซึ่งบางรายยังไม่พร้อม ต่อการเปลี่ยนแปลงเพราะเพิ่งริเริ่มดำเนินการทำสวนยางพารา

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ในช่วงนี้อาชีพการทำสวนยางพาราของเกษตรกรได้รับการสงเคราะห์จากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพาราเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นการทำให้สวนยางพาราแบบใหม่ มีการใช้พันธุ์ยางพาราที่ให้ผลผลิตสูง มีการปรับแต่งพื้นที่ ใส่ปุ๋ยเคมี ทำให้ได้ผลผลิตน้ำยางสูง มีกรรมวิธีในการทำแผ่นยางที่ถูกต้อง สะอาด และมีการใช้เครื่องจักรเข้าช่วยในการทำแผ่นยางพารา ผลผลิตยางพาราที่ได้มีคุณภาพดี

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน ช่วงนี้การขยายตัวของพื้นที่สวนยางพาราลดลง จากเดิม เริ่มมีการปรับเปลี่ยนสวนยางพารามาเป็นสวนผลไม้ การทำสวนยางพาราจะมุ่งเน้นที่จะปรับปรุงคุณภาพยางแผ่น และเกิดการค้าขายผลผลิตยางในแนวใหม่ คือ การซื้อขายน้ำยางสดแทนยางแผ่นและเศษยาง ซึ่งช่วยให้เกษตรกรได้ใช้เวลาที่เหลือจากการทำแผ่นยาง

มาใช้ในการปฏิบัติภารกิจอื่น แม้จะได้รับความสนใจบ้างจากเกษตรกร แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังคงดำเนินกรรมวิธีในการทำยางแผ่นขายอยู่เช่นเดิม

3.5 การทำปลุสต์ว์

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 อาชีพการเลี้ยงสัตว์ของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยที่นิยม คือ การเลี้ยงกระบือ พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงบริเวณป่าพรุด้านทิศเหนือและทิศใต้ของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงในช่วงนี้เพื่อใช้งาน ใช้ไถพรวนพื้นที่นาข้าว และใช้งานอื่นๆ เช่น ใช้เป็นพาหนะในการขนส่งอุปกรณ์การเกษตร และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่มีการเลี้ยงกระบือกันทั่วไปเป็นเพราะวัฒนธรรมการบริโภคของคนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งนิยมกินเนื้อกระบือ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาหารเลี้ยงแขกในงานมงคลหรือในงานอื่นๆมักนิยมใช้เนื้อกระบือเป็นหลัก ในช่วงหลังจึงเกิดอาชีพการเลี้ยงกระบือเพื่อการค้าขึ้น การเลี้ยงใช้วิธีแบบปล่อยเลี้ยงในทุ่งนาบริเวณพื้นที่พรุ เมื่อมีการเลี้ยงกันมากขึ้นกระบือส่วนที่เหลือจากการใช้บริโภคในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง จะส่งขายไปยังตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ในการขนส่งจะใช้วิธีการเดินเท้าตามเส้นทางถนนพัทลุง - หาดใหญ่ ผู้รับจ้างขนส่งกระบือ หนึ่งคนสามารถลากจูงได้จำนวน 2 ตัว ได้ค่าจ้างตัวละ 20 บาท ใช้เวลาในการขนส่งรวมไปและกลับ จำนวน 10 วัน

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 การเลี้ยงกระบือยังคงเลี้ยงแบบปล่อยทุ่ง โดยใช้พื้นที่บริเวณพรุด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้ของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย พื้นที่พรุนี้เป็นที่ลุ่มต่ำมีน้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก และวิธีเลี้ยงยังคงใช้วิธีเลี้ยงแบบปล่อยทุ่งนา วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงส่วนหนึ่งเพื่อการใช้งานในท้องถิ่น และยังคงเพื่อใช้ในการประกอบอาหารในวาระที่มีการจัดงานต่างๆ เพราะวัฒนธรรมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยยังเหมือนเดิม แต่ได้เพิ่มวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่ง คือ เลี้ยงในเชิงการค้า เพื่อส่งกระบือไปขายยังจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะจังหวัดสงขลา และจังหวัดยะลาซึ่งถือเป็นตลาดหลัก

ช่วงพ.ศ. 2516 - 2530 ช่วงนี้อาชีพการเลี้ยงกระบือมีปริมาณลดลงอย่างมาก เมื่อเทียบกับช่วงก่อนนี้ สาเหตุส่วนหนึ่งเนื่องจากการทำนาที่เปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรแทนแรงงานกระบือ การจำกัดของตลาด และที่สำคัญ คือ การเลี้ยงกระบือแบบปล่อยทุ่งนา มักจะไปทำความเสียหายให้แก่กิจกรรมการเกษตรของเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะนาข้าว ทำให้เกิดการวิวาทกันบ่อยครั้งระหว่างผู้ประกอบการทำนาและอาชีพการเลี้ยงกระบือ มีการเปลี่ยนแปลงวิธีเลี้ยงในบางรายเป็นการเลี้ยงในคอกและมีการปล่อยทุ่งนาสลับกันแต่มีการควบคุมอย่างดีมิให้ไปทำความเดือดร้อนต่อกิจกรรมการเกษตรของเพื่อนบ้าน

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน อาชีพการเลี้ยงกระบือในช่วงนี้ ไม่มีการขยายเพิ่มขึ้น เนื่องจากพื้นที่ในการเลี้ยงมีน้อยและจำเป็นต้องเฝ้าดูแลอย่างดีในบางช่วงที่มีการทำกิจกรรมการเกษตรอย่างอื่น เช่น การทำนาปรัง ตลาดหลักยังคงเป็นการเลี้ยงเพื่อขายในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง มีบ้างที่มีการส่งไปขายยังตลาดจังหวัดยะลา และจังหวัด สงขลา การปศุสัตว์ที่เข้ามามีบทบาทใหม่ในช่วงนี้ คือ การทำปศุสัตว์ในรั้วบ้าน เช่น การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงเป็ดเทศ เป็นต้น เป็นการเลี้ยงเพื่อวัตถุประสงค์นำมาใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนแทนการบริโภคเนื้อกระบือ

3.6 อาชีพการทำสวนไม้ผล

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 และช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 การทำสวนไม้ผลจะเป็นรูปแบบของสวนหลังบ้าน ในลักษณะสวนสมรม คือ ปลูกไม้ผลหลายชนิดรวมกัน ไม้ผลที่นิยมปลูก ได้แก่ มะพร้าว ทุเรียน มะม่วง ขนุน มะละกอ กล้วยน้ำว้า และไม้ผลพื้นเมืองอื่นๆ วัตถุประสงค์หลักของการปลูกไม้ผลเหล่านี้ เพื่อได้ใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือน เป็นสำคัญโดยมีได้มุ่งหวังในเชิงการค้า พื้นที่ของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยที่ปลูกไม้ผลกันแพร่หลาย คือ บริเวณพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านบน และหมู่ที่ 5 บ้านปลายตรอก เนื่องจากบริเวณนี้จะไม่ท่วมในฤดูน้ำหลาก

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 กรมส่งเสริมการเกษตรได้เข้ามาส่งเสริมวิธีการทำการเกษตรแนวใหม่ คือจากการปลูกไม้ผลเชิงเดี่ยวหรือการเลี้ยงสัตว์เชิงเดี่ยว โครงการที่ริเริ่มในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย คือ โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง ซึ่งรวมตำบลทะเลน้อย ตำบลพนางตุงและตำบลแหลมโดนด รัฐบาลจะสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านเงินทุน โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรให้เงินกู้แก่เกษตรกร

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน อาชีพการทำสวนไม้ผลในช่วงนี้เป็นลักษณะของการเกษตรในแนวทางไร่นาสวนผสม ได้มีการขยายพื้นที่ดำเนินการมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่ติดกับพื้นที่พรุด้านทิศเหนือของชุมชนประมงทะเลน้อย ซึ่งไม่สามารถใช้ทำกิจกรรมการเกษตรอย่างอื่นได้ จึงได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวนี้ในการดำเนินกิจกรรมไร่นาสวนผสมกันมากขึ้น มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยเหลือและดูแลเกษตรกรหลายหน่วยงาน เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น เกษตรกรได้พยายามนำพันธุ์ไม้ที่เป็นที่ต้องการของตลาดมาปลูกตามคั้นบ่อปลาและบริเวณอื่นๆ มากยิ่งขึ้น เช่น ส้มโอ กระท้อน มะพร้าว น้ำหอม เป็นต้น

4. ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภายนอกและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวประมงทะเลน้อยกับชุมชนภายนอกและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนจะเป็นตัวบ่งบอกลักษณะความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งอธิบายตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ แบ่งออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 กิจกรรมการผลิตกับกิจกรรมการค้ารงชีวิตมีความเป็นหนึ่งเดียวจนแทบจะแยกไม่ออก ครอบครัวคือหน่วยของสังคมและหน่วยของการผลิต งานจะไม่ถูกแยกออกจากชีวิต แรงงานในการผลิตคือสมาชิกในครอบครัว ทุกคนจะทำงานร่วมกัน ชาวบ้านในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยจะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันสูง ได้แก่ การร่วมกันตัดไม้มาเพื่อใช้ในการสร้างบ้านเรือน ช่วยกันเก็บเกี่ยวข้าว ช่วยกันในการทำประมง การดำรงชีวิตในชุมชนเป็นแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มากล้นด้วยน้ำใจ ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ส่วนความสัมพันธ์ทางการตลาดแม้ว่าสมาชิกของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยจะได้รับสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตจากการผลิตเพื่อยังชีพ แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์กันในเชิงตลาดเช่นกัน ส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันกับชุมชนในลุ่มน้ำอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง โดยการนำผลผลิตที่มีอยู่หรือที่ผลิตได้ในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยไปแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชนอื่นๆ เช่น นำข้าวสารหรือเสื่อกระจูดไปแลกเปลี่ยนกับน้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา นำข้าวสารไปแลกเปลี่ยนหัวมันของชุมชนลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง นำกะปิและข้าวสารไปแลกเปลี่ยนกับน้ำมันของคนชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เป็นต้น การขายสินค้าของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในช่วงถัดมา ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะการขายผลผลิตที่เหลือจากการใช้ยังชีพ มีพ่อค้าคนกลางมารับผลผลิต สินค้าหลัก คือ ปลาสด ปลาร้า ปลาแดดเดียว เสื่อกระจูด กระจอบที่ทำจากกระจูดใช้สำหรับใส่เกลือและใส่ยาสมุนไพร ในการขนส่งสินค้าจะใช้เรือใบหรือเรือแจวขนาดย่อมๆ โดยมีชุมชนใกล้เคียงที่เป็นตลาดหลัก คือ ชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา และชุมชนปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช สินค้าที่มีการขนส่งทางบก คือ กระบือ ขนส่งโดยการเดินเท้า ผู้รับจ้างขนส่งกระบือ 1 คนสามารถจูงกระบือได้จำนวน 2 ตัว ตลาดที่นำสินค้าไปส่งขาย คือ ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ใช้เวลาการขนส่งไปกลับ 10 วัน

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ความเปลี่ยนแปลงของการผลิตและการตลาดเกิดขึ้น

ในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2510 เมื่อมีการปรับปรุงเส้นทางหลักถนนสายควนขนุน - ทะเลน้อย เป็นถนนลูกรังมาตรฐาน เริ่มมีรถยนต์เข้าสู่ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเพื่อซื้อผลผลิต ได้แก่ ปลาสด ปลาร้า ปลาแห้ง ผลิตภัณฑ์จากกระจุต เช่น เสื้อ พัด เป็นต้น เมื่อเส้นทางคมนาคมสะดวกสินค้าที่ทำให้ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเกิดรายได้มากขึ้นคือ ผลิตภัณฑ์จากกระจุต มีพ่อค้ามารับไปจำหน่ายยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง เป็นผลให้ราษฎรในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีงานทำมากขึ้น แม่บ้านเกือบทุกรัวเรือนมักมีอาชีพประจำ คือ การสานเสื้อ และผลผลิตอีกชนิดที่เป็นสินค้าที่มีชื่อของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย คือ ปลาตุกร้า ซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะเพียงแห่งเดียว โดยใช้ปลาตุกอุยหรือปลาตุกเนื้ออ่อนที่สามารถจับได้จากทะเลน้อย นำมาหมักกับเกลือและน้ำตาล ตากแดดประมาณ 2 - 3 วัน จนแห้งหมาดๆ เมื่อต้องการรับประทานนำมาทอดโดยใช้ไฟอ่อนๆ หั่นห้วหอมและพริกสดโรยหน้าบีบมะนาวพอได้รสเปรี้ยว รับประทานกับข้าวร้อนๆ เป็นอาหารยอดนิยมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ผู้คนต่างถิ่นที่ได้ลิ้มลองแล้วติดใจในรสชาติ จึงเป็นของฝากที่ขึ้นชื่อของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

ช่วงพ.ศ. 2516 - 2530 การเปลี่ยนแปลงของการผลิตและการตลาดเกิดขึ้น

มากกว่าช่วงก่อนหน้านี้นี้มาก เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. 2517 ทางหลวงจังหวัดพัทลุงได้ปรับปรุงลาดยางถนนสาย 4048 จากควนขนุนไปยังทะเลน้อย ทำให้การสัญจรไปมามีความสะดวกและรวดเร็ว เริ่มมีผู้คนต่างถิ่นเข้ามาท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย บางส่วนมาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ บางส่วนก็มาเพื่อการศึกษาเรียนรู้ชีวิตของนกน้ำ มีการเปลี่ยนแปลงการผลิตของผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ผลิตภัณฑ์จากกระจุต ซึ่งก่อนหน้านี้มีการผลิตเฉพาะเสื้อที่มีสีธรรมชาติ มีการดัดแปลงเป็นเสื้อที่มีลวดลาย มีสีสันต่างๆ ให้เลือกมากมาย โดยการใช้สีย้อมกระจุตตามที่ต้องการ ส่งผลให้เกิดอาชีพใหม่หลากหลายอาชีพ ได้แก่ อาชีพค้าขาย โดยมีแม่ค้าแผงลอยบริเวณริมถนน ซึ่งนำเอาสินค้าประเภทของที่ระลึกต่างๆ มานั่งขายไม่ว่าจะเป็น ผลิตภัณฑ์กระจุต ปลาตุกร้า ปลาช่อนร้า ปลาแดดเดียว ปลาต้ม กุ้งต้ม และของที่ระลึกอื่นๆ อีกมากมาย อาชีพใหม่อีกหนึ่งอาชีพ คือ อาชีพรับจ้างนำนักท่องเที่ยวล่องเรือหางยาวชมสภาพรอบๆ ทะเลน้อย เรือหนึ่งลำสามารถบรรจุนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10 - 12 คน อัตราเหมาเที่ยวละ 200 บาท

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน การขยายของตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์กระจุตมีการผลิตในเชิงการค้าอย่างเห็นได้ชัด โดยการนำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในการผลิตสินค้าในหลายขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ การรีดกระจุต ได้ใช้เครื่องจักรรีดแทนเครื่องรีด

โดยก่อนหินแบบเก่า ซึ่งทำให้รวดเร็วและทำได้จำนวนมากกว่าเดิมในเวลาเท่ากัน ในขั้นตอนการเย็บริมของเสื้อ มีการใช้จักรเย็บผ้าแบบไฟฟ้า ซึ่งสามารถเย็บได้รวดเร็วกว่าการใช้จักรเย็บผ้าแบบเดิม การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตดังกล่าว ทำให้สามารถผลิตสินค้าได้หลากหลายรูปแบบไม่จำกัดเฉพาะแต่เสื้อ อีกทั้งผลิตได้จำนวนมากทันต่อความต้องการของตลาด การขายสินค้ามุ่งเน้นเพื่อการขายส่ง มีพ่อค้าภายในชุมชนและจากภายนอก เป็นผู้รับสินค้าด้วยตัวเองเพื่อการขายสินค้าไปยังตลาดต่างๆ ตลาดที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดจังหวัดสงขลา ตรัง นครศรีธรรมราช

4.2 การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 การแบ่งชนชั้นในช่วงนี้ยังไม่มี ความแตกต่างของคนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย เนื่องจากสมาชิกมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนทรัพยากรธรรมชาติซึ่งยังมีอยู่มาก จึงยังไม่มีชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ผลิต ทุกคนสามารถจับจองพื้นที่ทำนาข้าว ทำสวน ทำการประมง ทำนากระจูด หาของป่า ความแตกต่างของการแบ่งชนชั้นที่พบ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน ครอบครัวไหนมีแรงงานมากสามารถดำเนินกิจกรรมการเกษตรได้มากก็จะจับจองพื้นที่ไวกว่าครอบครัวที่มีแรงงานน้อย อย่างไรก็ตามความแตกต่างนี้เกิดขึ้นแต่ไม่มีผลอย่างชัดเจนต่ออำนาจ ในช่วงนี้การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองโดยขุนนาง การสั่งการหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายต้องอาศัยอำนาจจากส่วนกลางเท่านั้น จากคำบอกเล่าของอดีตกำนันตำบลทะเลน้อยจำได้ว่าราษฎรทุกคนมีหน้าที่ต้องใช้แรงงานต่อรัฐโดยมีการเก็บส่วยแทนการเกณฑ์แรงงาน เช่น ชายฉกรรจ์จะต้องเสียภาษีให้แก่รัฐบาล คนละ 2 บาทต่อปี เป็นต้น ซึ่งก็ตรงกับหลักฐานเหตุการณ์สำคัญตามประวัติศาสตร์ย่อของเมืองพัทลุง (ถัด รัตนพันธ์, 2479) ความว่าพระยาพัทลุง (น้อย จันทโรจวงศ์) ได้มีใบบอกความขอเปลี่ยนการเกณฑ์ส่วยต่างๆ เป็นการเก็บเงินเฉลี่ย คนมีครอบครัวแล้วเก็บปีละ 2 บาท แม่หม้ายมีลูกชายฉกรรจ์ คนละ 50 สตางค์ ต่อมาหลังจาก พ.ศ. 2440 ซึ่งเป็นยุคที่เริ่มมีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน ได้มีการแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงมหาดไทย เข้าไปทดแทนบทบาทของขุนนางเดิม มีการแบ่งหมู่บ้านและตำบลใหม่อย่างชัดเจน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองภายใต้ระบบใหม่ มีการเสียภาษีแทนการส่งส่วย ทั้งที่เป็นที่ดินนา ดินสวน และดินที่ใช้ในการอยู่อาศัย มีการเสียภาษีแทนการเกณฑ์แรงงานหรือส่วยอย่างมีระบบ

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุงขณะนั้น คือ นายถัด รัตนพันธ์ ได้รับการร้องเรียนจากราษฎรว่า ได้รับความเดือดร้อนจากการที่จังหวัดพัทลุงได้ประกาศเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำปี พ.ศ. 2481 เนื่องจากมีจำนวนประชากรเพิ่ม

มากขึ้นทำให้ความต้องการอาหารเพิ่มมากขึ้น และพันธุ์สัตว์น้ำก็มีจำนวนลดลง จึงขอให้พิจารณาดำเนินการยกเลิกเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำดังกล่าว นายถิต รัตนพันธุ์ได้ผ่อนผันให้ชาวประมงสามารถเข้าไปทำการประมงในเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ นอกจากนี้ด้านการถือครองที่ดินของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย สมาชิกชุมชนเริ่มมีสิทธิในการครอบครองที่ดินในลักษณะของการครอบครองเพื่อทำกิน แต่มีที่ดินบริเวณที่เคยเป็นสถานที่ตั้งของอำเภอทะเลน้อยเมื่อปี พ.ศ. 2450 ซึ่งหน่วยงานที่ราชพัสดุเป็นผู้จัดการยังไม่อนุญาตให้สมาชิกเข้าไปครอบครองหรือมีสิทธิเหนือพื้นที่ดินดังกล่าวได้

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีการแบ่งการปกครองใหม่แยกออกเป็น 2 ตำบล จากเดิมอยู่ภายใต้การปกครองของตำบลทะเลน้อย ได้แบ่งแยกเป็นตำบลทะเลน้อย ซึ่งเป็นส่วนของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยที่อยู่ด้านทิศเหนือ และตำบลพนางตุง เป็นส่วนของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยที่อยู่ทางด้านทิศใต้ ซึ่งเรียกว่า "หัวลาน" ใช้แนวถนนบ้านกลางตัดผ่านจากหน้าวัดทะเลน้อยทะลุออกสูริมทะเลน้อย เป็นแนวแบ่งเขตของตำบลทั้งสอง กลุ่มบ้านที่อยู่ภายใต้การปกครองของตำบลทะเลน้อย ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านทะเลน้อย หมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย หมู่ที่ 3 บ้านบน หมู่ที่ 4 บ้านบนนอก และหมู่ที่ 5 บ้านปลายตรอก กลุ่มบ้านที่อยู่ภายใต้การปกครองของตำบลพนางตุง ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านทะเลน้อย และหมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2518 กรมป่าไม้ได้ประกาศให้พื้นที่บริเวณทะเลน้อยและพื้นที่บริเวณใกล้เคียง เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พื้นที่รวมประมาณ 285,625 ไร่ (ผ่อง เล่งอี, 2536) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 3 จังหวัด คือ ท้องที่ตำบลพนางตุงและตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ท้องที่ตำบลตะเคียนและตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ท้องที่ตำบลขอนหาด ตำบลนางหลง ตำบลท่าเสม็ดและตำบลเคือง อำเภอชะอวด และท้องที่ตำบลแหลมและตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสภาพพื้นที่ทั่วไปประกอบด้วย พื้นที่ป่าสงวน พื้นที่สาธารณะประโยชน์ของรัฐ และบางส่วนของพื้นที่เป็นที่ดินของเอกชนที่มีเอกสารสิทธิ์ วัตถุประสงค์ของการออกประกาศของกรมป่าไม้ เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกน้ำ ซึ่งพบจำนวนมากถึง 187 ชนิด (สำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต, 2540) มีการก่อสร้างสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ณ พื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านทะเลน้อย ตำบลพนางตุง การควบคุมการใช้ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์ป่าของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แบ่งเขตการควบคุมออกเป็น 2 เขต เขตที่ 1 เรียกเขต A ไม่อนุญาตให้บุคคลทั่วไปเข้าไป แต่จะมีช่วงเวลาที่เปิดให้เข้าไปศึกษาและเที่ยวชม ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม แต่ต้องมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ควบคุมอย่างใกล้ชิด เป็นเขตที่รักษาไว้เพื่อเป็นแหล่งทำรังวางไข่ของสัตว์ป่าและนกนานาชนิด เขตที่ 2

คือ เขต B เป็นเขตทั่วไปสามารถให้บุคคลภายนอกเข้าไปท่องเที่ยวได้โดยไม่ต้องขออนุญาต การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเกิดขึ้นมากในช่วงนี้ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านในเวลาต่อมา โดยในปี พ.ศ. 2517 กรมทางหลวงจังหวัดพัทลุง ได้ก่อสร้างและปรับปรุงถนนสายควนขนุน - ทะเลน้อย มีการลาดยางตลอดเส้นทางทำให้การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 กรมการรักษาความปลอดภัยส่วนกลาง (กรป.กลาง) และการเคหะแห่งชาติ ได้ก่อสร้างสะพานคอนกรีตแทนสะพานไม้ที่ใช้สัญจรไปมาในหมู่บ้าน เริ่มมีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ การพัฒนาเหล่านี้ทำให้ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยปรับตัวตาม เช่น มีการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นอาคารคอนกรีตแทนบ้านไม้แบบเดิม มีการใช้รถยนต์และจักรยานยนต์ในหมู่บ้าน

ช่วงพ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน การแบ่งชนชั้นในช่วงนี้แตกต่างกับช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 ในเรื่องการเข้าถึงพื้นที่ทำนาและความแตกต่างของแรงงาน การที่ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ถูกเปิดให้กับสมาชิกทั้งหมดของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเป็นการเร่งให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันเพิ่มขึ้น สถานการณ์ที่กล่าวถึงนี้ดำเนินการมาตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 - 6 เมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทำให้หลายครอบครัวมีการค้าขายติดต่อกับภายนอกหมู่บ้าน ทำให้มีโอกาสในการสะสมทุนมากขึ้น ความแตกต่างแบบใหม่นี้เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของแหล่งทุนใหม่ กิจกรรมการผลิตเป็นตัวบ่งชี้สำคัญ และทำให้โอกาสของบุคคลแตกต่างกันไป ประเด็นความแตกต่างของชนชั้นที่สำคัญ คือ ความแตกต่างของอาชีพ หลายครัวเรือนยังคงยึดอาชีพการประมง และหลายๆ ครัวเรือนซึ่งมีวิสัยทัศน์กว้างไกลได้หาอาชีพเพิ่มเติมจากการทำการเกษตร เช่น ค้าขาย และมัคคุเทศก์ นำนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติ เป็นต้น เพิ่มความไม่เท่าเทียมกันของคนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ความสัมพันธ์กับรัฐ รัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณต่างๆ มากมายเข้ามาพัฒนาในพื้นที่ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ทั้งในลักษณะของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ประปา ไฟฟ้า ในปีพ.ศ. 2534 ได้มีการปรับปรุงโดยการลาดยางถนนเรียบริมทะเลน้อย และในปีเดียวกันนี้กรมประมงได้ดำเนินการกำหนดเขตของทะเลน้อยให้ชัดเจน โดยทำการปักหลักเขตรอบๆ ทะเลน้อย โครงการปักหลักเขตทะเลน้อยนี้เกิดขึ้นเนื่องจากชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีการขยายการประกอบอาชีพล้ำเข้าสู่เขตทะเลน้อยมากขึ้น เห็นว่าถ้าปล่อยไว้อาจจะทำให้เกิดปัญหาต่อการจัดการ การปักหลักเขตได้รวมพื้นที่ของทะเลน้อยทั้งหมด 30 ตารางกิโลเมตร หรือ 18,750 ไร่ กรมประมงโดยสำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง มีนโยบายที่จะกำหนดเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำใหม่ และให้ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเป็นผู้เลือกสรรพื้นที่ ซึ่งต่อมา มีการจัดประชุมราษฎรในตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง และมีมติประกาศเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2533 ให้ใช้พื้นที่บริเวณอำเภอเจ้า หมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง

พื้นที่ 415 ไร่ เป็นเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ต่อมาราษฎรได้เสนอให้มีการประกาศเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำเพิ่มเติมจากจุดเดิม คิดเป็นพื้นที่ที่เพิ่มเติมจำนวน 190 ไร่ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 รวมพื้นที่เขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ทั้งสิ้น 605 ไร่ (จังหวัดพัทลุง, 2536)

สรุปวิวัฒนาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย แสดงในตาราง 6

ตาราง 6 สรุปวิวัฒนาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
ก่อนปี พ.ศ. 2500	
- สภาพนิเวศและการตั้งถิ่นฐาน	- โดยทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้ สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งของทะเลน้อย เป็นชุมชนที่เป็นแหล่งหลบหนีของผู้ร้าย
- การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	- ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มาก ชุมชนมีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติสูงมาก โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า และทรัพยากรสัตว์น้ำ ลักษณะการใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพ ใช้เป็นอาหารและประกอบเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้สอยในครัวเรือน
- อาชีพการเกษตร	- การทำประมงเป็นอาชีพหลักที่สำคัญ ผลผลิตสัตว์น้ำนำมาใช้เพื่อเป็นอาหารอย่างเดียว มีการทำนาในที่ลุ่มและบริเวณริมทะเลน้อย ทำนากระจูด ทำปศุสัตว์ มีการเก็บผลผลิตจากป่านำมาใช้อุปโภคและบริโภค
- ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด	- มีการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนโดยเฉพาะผลผลิตจากการทำนาข้าว การประมง ผลิตภัณฑ์จากกระจูด มีการจำหน่ายสินค้าที่เหลือจากการใช้ยังชีพ เช่น ปลา น้ำจืด ผลิตภัณฑ์จากกระจูด กระบือ เป็นต้น
- การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ	- ยังไม่มีความแตกต่างของการแบ่งชนชั้นมากนักเพราะทรัพยากรธรรมชาติมีมาก การจับจองพื้นที่และแรงงานในครอบครัวเป็นตัวหลักในการแบ่งชนชั้น มีการถือครองที่ดิน

ตาราง 6 (ต่อ)

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
<p>ปี พ.ศ. 2500 - 2515</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาพนิเวศและการตั้งถิ่นฐาน - การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ - อาชีพการเกษตร - ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด - การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ 	<p>โดยการจับจองที่ดินอย่างอิสระมีการเก็บภาษีแทนการเกณฑ์แรงงาน รัฐได้ประกาศเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อยเพื่อเป็นเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาพทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าถูกทำลายมากยิ่งขึ้น พื้นที่บางส่วนของป่าไม้กลายเป็นเส้นทางสัญจรของเรือ สัตว์ป่ามีการอพยพออกจากถิ่นเดิม ทะเลน้อยยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำ ชุมชนมีการขยาย จำนวนครัวเรือนมีความหนาแน่นมากขึ้นบริเวณริมฝั่งทะเลน้อย - ชุมชนมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพิ่มจำนวนมากขึ้น ลักษณะการใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพและเพื่อการค้า มีการนำอุปกรณ์ที่ทันสมัยใช้ในการล่าสัตว์ป่า เช่น ปืน และสารเบื่อเมา เป็นต้น - การทำประมงยังคงเป็นอาชีพหลัก ผลผลิตสัตว์น้ำนำมาเพื่อใช้เป็นอาหารและการค้า นาข้าวบริเวณริมทะเลน้อยลดลง เริ่มมีการทำสวนยางพารา ทำนากระจูด ปศุสัตว์ และปลูกไม้ผล ผลผลิตจากป่าเริ่มลดลงเพราะมีการใช้อย่างฟุ่มเฟือย - ผลผลิตจากการประมง เช่น ปลาสด ปลาแห้ง ปลาดุกร้า และผลิตภัณฑ์จากกระจูด เป็นสินค้าสำคัญและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค - การแบ่งชนชั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการสะสมทุน แรงงานในครัวเรือนยังเป็นหลักในการแบ่งชนชั้น มีการอ้างสิทธิ์ถือครองที่ดินโดยมีหลักฐานเป็นใบสำคัญรับเงินจากรัฐ ยกเว้นพื้นที่ที่เป็นที่ราชพัสดุห้ามมิให้ผู้ใดครอบครองหรือถือสิทธิเข้าทำกิจกรรมใดๆ ราษฎรมีความเดือดร้อนจึงร้องเรียนขอให้รัฐยกเลิกเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ และรัฐได้ผ่อนผันให้ชาวประมงสามารถทำการประมงในเขตที่รักษาพืชพันธุ์

ตาราง 6 (ต่อ)

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
<p><u>ปี พ.ศ. 2516 - 2530</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาพนิเวศและการตั้งถิ่นฐาน - การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ - อาชีพการเกษตร - ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด 	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเกิดการเสื่อมโทรม รัฐได้เข้ามาฟื้นฟูโดยการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลงมาก ชุมชนมีการก่อสร้างบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณถนนสาย 4048 ควนขนุน - ทะเลน้อย - ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด โดยวัตถุประสงค์เพื่อการค้า ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มลดน้อยลง สภาพความสมดุลของธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป หน่วยงานของรัฐบาลเข้ามาควบคุมและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า แต่ก็ยังคงมีการลักลอบใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง - การทำประมงเป็นลักษณะเพื่อการค้าและมีการเปลี่ยนแปลงเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำ เริ่มมีการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าลดจำนวนลง กรม ป่าไม้เริ่มเข้ามาจัดการดูแลอย่างจริงจัง การทำนาเน้นการส่งเสริมการใช้พันธุ์ข้าว ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดแมลงและศัตรูพืช รวมทั้งมีการนำรถไถเดินตามมาใช้แทนแรงงานโค การปลูกยางพารามีการขยายตัวอย่างรวดเร็วมีการปลูกทดแทนด้วยยางพันธุ์ดี เริ่มมีการส่งเสริมให้ทำไร่นาสวนผสมตามโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังฯ เพื่อแทนที่ไม่ผลหลังบ้านและเพื่อการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด - ผลผลิตจากผลิตภัณฑ์กระจูดเป็นสินค้าที่มีความต้องการสูงมาก สินค้าที่เป็นจุดเด่นของทะเลน้อย คือ เสื่อกระจูดและปลาตุกร้า ผลผลิตสัตว์น้ำจากการประมงเริ่มลดลง

ตาราง 6 (ต่อ)

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
<ul style="list-style-type: none"> - การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ 	<ul style="list-style-type: none"> - การสะสมทุนโดยอาชีพที่มีความแตกต่างในแง่รายได้จะเป็นปัจจัยหลักในการแบ่งชนชั้น โดยดูจากสภาพของบ้านเรือน ซึ่งจะแตกต่างกันอย่างชัดเจน สมาชิกชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเริ่มได้สิทธิถือครองที่ดินเป็นหนังสือสำคัญนส.3ก กรมป่าไม้ได้ประกาศห้ามมิให้บุคคลใดๆ เข้าทำประโยชน์บริเวณป่าไม้ที่ประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีการแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง
<p><u>ปีพ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาพนิเวศและการตั้งถิ่นฐาน - การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ - อาชีพการเกษตร - ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด 	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีการขยายตัวปลูกสร้างบ้านเรือนรुकาล้ำลงสู่ทะเลน้อย สภาพนิเวศน์บริเวณทะเลน้อยเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า โดยเฉพาะนกน้ำเพิ่มจำนวนมากขึ้น - ยังคงมีการลักลอบใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ส่วนทรัพยากรสัตว์น้ำถูกนำมาใช้ประโยชน์มากกว่า จุดศักยภาพการผลิตสูงสุดของแหล่งน้ำและมีการทำการประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น การใช้กระแสไฟฟ้าและการใช้สารเบื่อเมา เป็นต้น - การผลิตของไร่นาสวนผสมมีการขยายพื้นที่อย่างมากแทนพื้นที่ที่ไม่สามารถทำการเกษตรอย่างอื่นได้ การปลูสัตว์ที่เข้ามามีบทบาทใหม่ คือ การปลูสัตว์ในรั้วบ้าน - ผลิตภัณฑ์จากกระเจูดมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและขยายตัวสูงมาก เป็นสินค้าส่งขายยังจังหวัดใกล้เคียง มีอาชีพใหม่เกิดขึ้นมากมาย เช่น อาชีพค้าขาย และอาชีพรับจ้างนำนักท่องเที่ยวล่องเรือชมธรรมชาติ เป็นต้น

ตาราง 6 (ต่อ)

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
- การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ	- ความเหลื่อมล้ำของอาชีพและรายได้ยังเป็นผลก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจนซึ่งแสดงได้จากสภาพบ้านเรือนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในครัวเรือน พื้นที่ราชพัสดุอนุญาตให้เข้าทำกินได้โดยการเสียค่าเช่าเป็นรายปี กรมประมงได้กำหนดขอบเขตของทะเลน้อยและห้ามมิให้บุคคลเข้าครอบครอง แต่ก็ยังคงมีปัญหาการรุกกล้าที่ดินโดยราษฎรพยายามปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างถาวรเพื่ออ้างสิทธิในที่ดินบริเวณทะเลน้อย จังหวัดพัทลุงโดยสำนักงานประมงจังหวัดพัทลุงได้ประกาศกำหนดเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำใหม่ในพื้นที่ 605 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งเพาะและอนุบาลลูกปลาวัยอ่อน คณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเห็นชอบให้พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ เพื่อการอนุรักษ์มิให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมไปกว่านี้

5. รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายของรัฐ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอกของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ซึ่งอธิบายแบ่งรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะ การสงวน การอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์ ออกเป็น 4 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงก่อนพ.ศ. 2500 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย เป็นรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ล้อม โดยไม่มีหลักเกณฑ์และขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่แน่นอน เป็นไปตามความพอใจและความสะดวกของผู้ใช้ประโยชน์ แต่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้ในการยังชีพ ตอบสนองปัจจัยสี่ของสมาชิกในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเท่านั้น รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากนโยบายของรัฐมักจะใช้ควบคู่กันไปกับการจัดการในรูปแบบการใช้ประโยชน์ คือ รูปแบบการสงวน รัฐบาลกำหนดพื้นที่ทะเลน้อยบางส่วนเป็นพื้นที่สงวนห้ามมิให้ชาวประมงเข้าใช้ประโยชน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในการทำประมง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในช่วงนี้มีได้ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายของระบบนิเวศน์ของทะเลน้อยแต่อย่างใด เพราะเป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติและระหว่างชุมชนชาวประมงกับรัฐ ประกอบกับแรงกดดันของประชากรต่อทรัพยากรธรรมชาติมีน้อย ทำให้เกิดการอุปถัมภ์ของทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสมาชิกในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในการดำรงชีวิต

ช่วงพ.ศ. 2500 - 2515 เมื่อจำนวนประชากรของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเพิ่มขึ้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมีอิสระ ในลักษณะเพื่อมุ่งหวังประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพียงอย่างเดียว มิได้คำนึงถึงการคงอยู่ของสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้ร้องเรียนไปยังจังหวัดพัทลุงเพื่อให้ผ่อนผันให้สามารถเข้าไปทำประมงในเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำที่ประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2481 การไม่มีแบบแผนของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรประมงจำนวนมาก ทำให้ระบบนิเวศน์ของทะเลน้อยเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ ทั้งในแง่การลดจำนวนลงของชนิดพันธุ์และปริมาณทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ความหลากหลายของระบบนิเวศน์เริ่มลดน้อยลง แต่ผลของการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมยังไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนชาวประมงทะเลน้อยอย่างเห็นได้ชัด เพราะปริมาณทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณทะเลน้อยยังคงอุดมสมบูรณ์เพียงพอกับจำนวนประชากรของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในช่วงนั้น

ช่วงพ.ศ. 2516 - 2530 เป็นช่วงที่มีการพัฒนาจากรัฐในด้านต่างๆ อย่างมาก เป็นการทำให้ความเจริญเข้าสู่ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ เป็นช่วงที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฟุ่มเฟือย ไร้ความรับผิดชอบ เป็นลักษณะการแย่งชิงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้มากที่สุดอันสืบเนื่องมาจากการใช้

ประโยชน์ในช่วงก่อน หลังมีการผ่อนผันให้สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่สงวนได้ จนกระทั่งรัฐบาลต้องเข้ามากำหนดแบบแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในรูปแบบการอนุรักษ์ คือ การประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เพื่อต้องการให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถฟื้นฟูก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงนี้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของทะเลน้อย เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมอย่างมาก แม้จะมีการเข้ามาฟื้นฟูในทรัพยากรธรรมชาติบางตัว ก็ไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีมากนัก ระบบนิเวศน์ของทะเลน้อยที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากมายนี้ ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยอย่างชัดเจน ทั้งในแง่ของวิถีการดำเนินชีวิต อาชีพ และสังคม

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน จากการที่สมาชิกในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การอนุรักษ์มากขึ้น อีกทั้งยังได้นำรูปแบบการสงวนในการประกาศเขตที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำมาใช้ใหม่ เพื่อให้สามารถพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมดังในปัจจุบัน เพราะถือว่าระบบนิเวศน์ของทะเลน้อยมีความสำคัญระดับนานาชาติ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงนี้ เป็นมิติใหม่ในการมองการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน แต่การจัดการรูปแบบดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยอย่างมาก ทำให้สมาชิกในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยต้องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติใหม่ และต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติแบบไร้จิตสำนึกเข้าสู่บทบาทการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยังคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของระบบนิเวศน์ทะเลน้อย เพื่อลูกหลานในรุ่นหลังต่อไป

สรุปเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย แสดงในตาราง 7

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณ
ทะเลน้อยของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยในแต่ละช่วงเวลา

ช่วงเวลา	รูปแบบการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	ผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	เงื่อนไข
ก่อนปี พ.ศ. 2500	- การใช้ประโยชน์ เพื่อยังชีพ - รัฐมีมาตรการสงวน พื้นที่บริเวณทะเล น้อย พื้นที่ 6,110 ไร่ เพื่อรักษาพันธุ์ สัตว์น้ำให้มีความ หลากหลาย	- การสงวนพื้นที่ที่มีผล กระทบในด้านบวกต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ก่อให้ เกิดความสมดุลของ ระบบนิเวศน์ของทะเล น้อย ส่งผลต่อความ หลากหลายของสิ่งมี ชีวิตในระบบนิเวศน์ ทะเลน้อย	- เป็นการเอื้อประโยชน์ ซึ่งกันและกันระหว่าง มนุษย์และธรรมชาติ และระหว่างสมาชิกใน ชุมชนชาวประมง ทะเลน้อยกับรัฐ - ไม่มีแรงกดดันจาก การเพิ่มขึ้นของ ประชาชน
ปี พ.ศ. 2500- 2515	- การใช้ประโยชน์ เพื่อยังชีพและการค้า - ยกเลิกพื้นที่สงวน โดยให้มีการใช้ ประโยชน์ได้อย่าง เต็มพื้นที่	- มีผลกระทบในด้านลบ ต่อทรัพยากรธรรม ชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเปลี่ยน แปลงของทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ยังไม่ส่งผล กระทบต่อความหลาก หลายของสิ่งมีชีวิตใน ทะเลน้อยมากนัก อีก ทั้งยังไม่ส่งผลกระทบ ต่อสมาชิกชุมชนชาว ประมงทะเลน้อยอย่าง ชัดเจน	- มีการใช้ประโยชน์ อย่างเต็มที่และไม่มี แบบแผน - การมุ่งหวังประโยชน์ เพียงฝ่ายเดียวจาก ทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่ได้คำนึงถึง ความเสื่อมโทรมที่เกิด ขึ้น - มีจิตสำนึกน้อยต่อการ ดูแลและเอื้ออาทร ทรัพยากรธรรมชาติ

ตาราง 7 (ต่อ)

ช่วงเวลา	รูปแบบการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	ผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	เงื่อนไข
ปี พ.ศ. <u>2516-</u> <u>2530</u>	<ul style="list-style-type: none"> - สมาชิกในชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุดเพื่อการค้า - รัฐจำเป็นต้องมีมาตรการอนุรักษ์เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งผลกระทบในด้านลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก อันส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศน์ของทะเลน้อย ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตลดลงอย่างรวดเร็ว - รัฐจำเป็นต้องเข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อจะคงไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศน์ 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้อย่างฟุ่มเฟือย ได้รับความรับผิดชอบ - แย่งชิงประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเต็มที่จนเกินความสามารถในการรองรับ (Carrying capacity) - ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสมาชิกชุมชนชาวประมงทะเลน้อยอย่างชัดเจน - เริ่มตระหนักต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นและเห็นถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบเกื้อกูล

ตาราง 7 (ต่อ)

ช่วง เวลา	รูปแบบการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	ผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	เงื่อนไข
ปี พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเท่านั้น - ประชาชนเสนอให้ประกาศเขตสงวนเพื่อรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ 605 ไร่ เพื่อรักษาความหลากหลายและธำรงไว้ให้ลูกหลานได้มีโอกาสใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนยาวและถาวร 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องมีการจัดระบบวิถีการดำเนินชีวิต อาชีพ และระเบียบปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทะเลน้อยใหม่ให้มีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า และมีการดูแลปรับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและให้ธำรงไว้ให้ลูกหลาน 	<ul style="list-style-type: none"> - รวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมในแนวทางที่เหมาะสม - ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีระบบแบบแผน - มีทัศนคติที่ดีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - มีจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เพื่อให้ธรรมชาติได้กลับคืนมาเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเอง และต่อการค้าดำรงชีวิตของมนุษย์อื่นๆ ในโลกนี้ด้วย - ยึดแนวในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

บทที่ 6

การศึกษาการมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย

ในบทนี้เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยการอธิบายปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านจิตวิทยา ที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมของครัวเรือนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ตอนที่ 2 เป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย แบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ ด้านการสงวน ด้านอนุรักษ์ ด้านการพัฒนา และด้านการใช้ประโยชน์ ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตอนที่ 4 ปัจจัยด้านจิตวิทยา ทศนคติของชาวชุมชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

1. ลักษณะพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยร้อยละ 67.4 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 50.5 ปี ส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 40 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.0 โดยที่อายุเฉลี่ยของครัวเรือนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยสูงกว่ากลุ่มบ้านอื่นๆ คือ 52.9 ปี และ 48.5 ปี ตามลำดับ ระดับการศึกษาร้อยละ 87.6 จบระดับประถมศึกษา เป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนจากกลุ่มบ้านทะเลน้อยไม่จบระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 15.0 ส่วนครัวเรือนจากกลุ่มอื่นๆ ไม่จบระดับประถมศึกษาเพียงร้อยละ 1.4 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในกลุ่มบ้านทะเลน้อย มีผู้สูงอายุมากกว่าในกลุ่มบ้านอื่นๆ ส่วนจำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือนพบว่าร้อยละ 51.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 - 5 คน ร้อยละ 39.5 มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนน้อยกว่า 4 คน จัดเป็นครอบครัวขนาดเล็กมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.8 คนต่อครัวเรือน ทั้งนี้เพราะว่าชาวประมงทะเลน้อยส่วนใหญ่นิยมแยก

ครอบครัวออกไปสร้างครอบครัวของตนเองในลักษณะครอบครัวเดี่ยว มีสมาชิกใช้แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.2 คน แยกเป็นสมาชิกที่ใช้แรงงานในภาคเกษตรเฉลี่ย 1 คน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในการทำประมงขนาดเล็กซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยลำพังไม่ต้องอาศัยผู้ช่วยเหลือ นอกนั้นเป็นสมาชิกที่ใช้แรงงานนอกภาคเกษตร (ตาราง 8)

ตาราง 8 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนชุมชนประมงทะเลน้อย

หน่วย : ร้อยละ

ลักษณะ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย(N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ(N=69)	
เพศ			
• ชาย	63.3	71.0	67.4
• หญิง	36.7	29.0	32.6
อายุ (ปี)			
• น้อยกว่า 40	15.0	30.5	23.3
• 40 - 60	56.7	53.6	55.0
• 61 - 80	28.3	15.9	21.7
เฉลี่ย (ปี)	52.9	48.5	50.5
วุฒิการศึกษาสูงสุด			
• ไม่จบระดับประถมศึกษา	15.0	1.4	7.8
• ระดับประถมศึกษา	81.7	92.8	87.6
• ระดับมัธยมศึกษา	3.3	2.9	3.1
• ระดับอุดมศึกษา	-	2.9	1.5
สมาชิกในครัวประมงทั้งหมด(คน)			
• น้อยกว่า 4	43.3	36.2	39.6
• 4 - 5	51.7	52.2	51.9
• มากกว่า 5	5.0	11.6	8.5
เฉลี่ย (คน)	3.6	4.0	3.8
สมาชิกที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย(คน)	2.0	2.3	2.2
สมาชิกที่ใช้แรงงานในภาคเกษตรเฉลี่ย(คน)	0.9	1.0	1.0

2. การถือครองพื้นที่

ชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีการถือครองที่ดินเฉลี่ย 13.1 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งมากกว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งมีการถือครองที่ดินเฉลี่ยเพียง 5.5 ไร่ต่อครัวเรือน เอกสารสิทธิในการครอบครองที่ดินของครัวเรือน ร้อยละ 63.6 เป็น นส.3 ก. ร้อยละ 13.2 เป็น ส.ค. 1 มีเอกสารสิทธิที่เป็นโฉนดเพียง ร้อยละ 3.8 นอกจากนี้ยังพบว่าร้อยละ 10.0 ของชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยการไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินเป็นของตนเองเนื่องมาจากพื้นที่ที่ชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยอยู่อาศัยทำกินบริเวณที่เรียกว่า "หัวลาน" หมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย ตำบลพนางตุง เป็นที่ดินราชพัสดุที่แบ่งให้ประชาชนเช่าทำกินเป็นรายปี ส่วนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีถึงร้อยละ 27.5 ที่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เนื่องจากได้ครอบครองพื้นที่ในส่วนที่กรมป่าไม้ที่ประกาศให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ในปี พ.ศ. 2518 ทำให้กรมที่ดินไม่สามารถออกเอกสารสิทธิที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนที่ถือครองพื้นที่เหล่านี้ได้ (ตาราง 9) ดังนั้นชาวประมงบางส่วนได้เช่าที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของราชพัสดุเป็นรายปี และบางส่วนอยู่อาศัยในที่ดินสาธารณประโยชน์ทะเลน้อย โดยได้ทำสัญญาข้อตกลงการเวนคืนที่ดินกับหน่วยงานปกครองท้องถิ่นอำเภอควนขนุน เมื่อรัฐบาลต้องการใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์ของทางราชการ ชาวประมงต้องยินดีที่จะมอบที่ดินคืนให้แก่รัฐบาลโดยไม่มีการเรียกร้องค่าชดเชยแต่อย่างใด

ตาราง 9 การถือครองที่ดิน

หน่วย : ไร่

การถือครองที่ดิน	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย(N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ(N=69)	
การถือครองที่ดินทั้งหมดเฉลี่ย (ไร่)	13.1	5.5	9.0
สิทธิในการครอบครองที่ดิน			
• ไม่มีเอกสารสิทธิ	10.0	27.5	19.4
• สค.1	20.0	7.2	13.2
• นส.3ก.	66.7	60.9	63.6
• โฉนด	3.3	4.3	3.8

3. การประกอบอาชีพของชาวประมง

อาชีพหลักของชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อย คือ อาชีพประมง ทั้งนี้เพราะสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย อันเนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำขนาดใหญ่ คือ ทะเลน้อย ซึ่งในอดีตเป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด แต่ปัจจุบันชาวประมงประสบปัญหาการทำประมงในทะเลน้อยเนื่องจากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก จึงทำให้มีเพียงร้อยละ 55.0 ของชาวประมงที่ยังคงประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของนโยบายของรัฐในด้านการสงวนและด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชาวประมงจึงหันเปลี่ยนมาประกอบอาชีพอื่นๆ แทนการทำประมง คือ อาชีพค้าขาย รับจ้าง และบริการนักท่องเที่ยว ร้อยละ 26.4 อาชีพทำนา ร้อยละ 8.5 อาชีพหัตถกรรม ร้อยละ 7.8 อาชีพทำไร่นาสวนผสม ร้อยละ 1.5 และอาชีพทำสวนยางพารา ร้อยละ 0.8 ทั้งนี้ชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีเพียงร้อยละ 38.3 ที่ยังคงประกอบอาชีพทำประมงเป็นหลัก ส่วนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ ที่ทำการประมงเป็นอาชีพหลักยังมีอยู่ถึงร้อยละ 69.6 ในทางกลับกันอาชีพค้าขาย รับจ้างและบริการนักท่องเที่ยวในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีมากถึงร้อยละ 30.0 แต่กลุ่มบ้านอื่นๆ มีเพียงร้อยละ 23.2 (ตาราง 10) อาชีพเสริมที่ทำกันมากในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย คือ การทำหัตถกรรม ร้อยละ 66.7 หัตถกรรมผลิตภัณฑ์จากกระจูดเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่นิยมของประชาชนอื่นค่อนข้างมาก อีกทั้งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตเนื่องจากบริเวณทะเลน้อยและพรวนเครัง ในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ต่อเนื่องกันซึ่งเป็นแหล่งที่มีต้นกระจูดขึ้นโดยธรรมชาติขนาดใหญ่ ดังนั้นผลิตภัณฑ์จากกระจูดหากได้รับการส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพผลผลิตให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด เช่น แบบของเสื่อกระจูด ลวดลาย สีสันทัน เป็นต้น โอกาสที่จะทำให้อาชีพนี้พัฒนาเป็นอาชีพหลักของชาวชุมชนน่าจะมีอยู่สูง อาชีพเสริมรองลงมา คือ อาชีพค้าขาย รับจ้าง และบริการนักท่องเที่ยวร้อยละ 20.9 เมื่อพิจารณาระหว่างสองกลุ่มบ้าน ปรากฏว่ากลุ่มบ้านทะเลน้อยมีอาชีพเสริมในการบริการนักท่องเที่ยว ร้อยละ 30.0 มากกว่ากลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งมีเพียงร้อยละ 13.0 (ตาราง 10) ซึ่งให้เห็นว่าประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยพยายามปรับเปลี่ยนอาชีพให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของทะเลน้อย โดยทะเลน้อยได้ถูกจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่สำคัญของจังหวัดพัทลุงในปัจจุบัน

ตาราง 10 การประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

หน่วย : ร้อยละ

อาชีพ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย(N=50)	กลุ่มบ้านอื่น ๆ (N=69)	
อาชีพหลัก*			
• ทำประมง	38.3	69.6	55.0
• ทำนา	10.0	7.2	8.5
• ทำนากระจูด	-	-	-
• ยางพารา	1.7	-	0.8
• เลี้ยงสัตว์	-	-	-
• หัตถกรรม	16.7	-	7.8
• ไร่นาสวนผสม	3.3	-	1.5
• อื่นๆ (ค้าขาย รับจ้าง บริการ นักท่องเที่ยว)	30.0	23.2	26.4
อาชีพเสริม*			
• ทำประมง	1.7	-	0.8
• ทำนา	20.0	8.7	14.0
• ทำนากระจูด	-	-	-
• ยางพารา	-	1.4	0.8
• เลี้ยงสัตว์	1.7	2.9	2.3
• หัตถกรรม	58.3	73.9	66.7
• ไร่นาสวนผสม	3.3	5.8	4.5
• อื่นๆ(ค้าขาย รับจ้าง บริการ นักท่องเที่ยว)	30.0	13.0	20.9

* อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่สามารถทำรายได้สูงสุดให้แก่ชาวประมง
อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่สามารถทำรายได้รองลงมาจากอาชีพหลัก

4. รายได้ทั้งหมดและค่าใช้จ่ายของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

จากตาราง 10 พบว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีการปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพจากอาชีพการประมงมาประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรเสริมเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้สุทธิจากการทำประมงเพียง 6,954 บาท/ปี ในขณะที่ชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีรายได้สุทธิจากการทำประมง 16,568 บาท/ปี (ตาราง 11) ทั้งนี้เพราะการทำประมงของประชาชนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยได้เปลี่ยนไป กล่าวคือจะมีการทำประมงเฉพาะบริเวณหน้าบ้านใกล้ฝั่งทะเลน้อยเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญที่เหลือจึงขาย ทำให้มีเวลามากพอในการประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง และบริการนักท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยนอกภาคการเกษตร และรายได้เฉลี่ยที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งมาให้พบว่า ชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้จากทั้งสองแหล่งนี้สูงกว่า คือ มีรายได้เฉลี่ยนอกภาคการเกษตร 49,111 บาท/ปี และมีรายได้เฉลี่ยที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งให้ 2,450 บาท/ปี ในขณะที่ชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีรายได้จากทั้งสองแหล่งต่ำกว่า คือ มีรายได้เฉลี่ยนอกภาคการเกษตร 36,312 บาท/ปี และมีรายได้เฉลี่ยที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งให้ 1,991 บาท/ปี และพบว่ารายได้จากการทำการเกษตร คือ การประมง การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ ของชาวประมงจากทั้งสองกลุ่มบ้านมีรายได้รวมทั้งหมดเฉลี่ย 15,513 บาท/ปี ซึ่งเป็นรายได้ที่ต่ำมาก แต่ในขณะที่รายได้เฉลี่ยนอกภาคการเกษตรของชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อย คือ การทำหัตถกรรม การบริการนักท่องเที่ยว และค้าขายในหมู่บ้าน มีรายได้รวมเฉลี่ยสูงถึง 42,265 บาท/ปี จากความแตกต่างที่เกิดขึ้นทำให้มองได้ว่าชุมชนชาวประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านจะอาศัยรายได้ที่เกิดขึ้นจากการเกษตรเลี้ยงชีพเพียงอย่างเดียวคงไม่ได้ จำเป็นต้องมีการปรับตัวโดยการปรับเปลี่ยนอาชีพซึ่งหลายๆ ครอบครัวก็ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

เมื่อพิจารณารายได้สุทธิเฉลี่ยของชาวประมงและค่าใช้จ่ายเฉลี่ย พบว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 62,316 บาท/ปี และค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 50,333 บาท/ปี ในขณะที่ชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ยต่ำกว่า คือ 57,954 บาท/ปี แต่ก็มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำกว่าชาวประมงจากกลุ่มบ้านทะเลน้อยเช่นเดียวกัน คือ 46,384 บาท/ปี ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายได้เหนือค่าใช้จ่ายของชาวประมง จะเห็นได้ว่าโดยเฉลี่ยแล้วชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้เหนือค่าใช้จ่าย 11,983 บาท/ปี แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีรายได้รวมทั้งหมดคงเหลือสามารถนำมาเก็บออม หรือนำมาใช้เป็นทุนในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ เพื่อสร้างฐานะให้มั่นคงต่อไป ซึ่งในปัจจุบันมีหลายครอบครัวที่สามารถสร้างฐานะจนมั่นคง มีบ้านเรือนใหญ่โตและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมาย ส่วนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ ที่มีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 11,570 บาท/ปี (ตาราง 11) เป็นที่น่าสังเกตว่า

เมื่อดูรายได้เฉลี่ยทั้งหมดของชาวประมงแล้ว ชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้สูงกว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ แต่ก็มียค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงกว่าเช่นกัน อาจจะเป็นเพราะว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีอาชีพหลักและอาชีพรองในการทำการเกษตรน้อยกว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งยังคงมีอาชีพหลักและอาชีพรองในการทำการเกษตร จึงมีผลผลิตทางการเกษตรใช้บริโภคในครัวเรือนได้มากกว่าทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารมากกว่ากลุ่มบ้านทะเลน้อยซึ่งมีการปรับเปลี่ยนอาชีพไปทำการค้าขายและอื่นๆ ถึงแม้จะทำให้มีรายได้มากขึ้นแต่ก็ต้องนำรายได้นั้นมาใช้จ่ายเป็นค่าซื้ออาหารเพิ่มขึ้นจึงมีรายจ่ายสูงขึ้นไปด้วย

ตาราง 11 รายได้ทั้งหมดและค่าใช้จ่ายของชาวประมงชุมชนในทะเลน้อย (พ.ศ. 2542)

หน่วย : บาท

รายได้	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129) (\bar{x})
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (\bar{x}) (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (\bar{x}) (N=69)	
(1) รายได้สุทธิเฉลี่ยจากการทำประมง			
• รายได้	11,410.0	26,072.0	19,253.0
• ต้นทุนผันแปร	4,456.0	9,504.0	7,156.0
• รายได้สุทธิจากการทำประมง	6,954.0	16,568.0	12,097.0
(2) รายได้สุทธิเฉลี่ยจากการปลูกพืช			
• รายได้	6,659.0	4,306.0	5,400.0
• ต้นทุนผันแปร	3,225.0	2,600.0	2,891.0
• รายได้สุทธิจากการปลูกพืช	3,434.0	1,706.0	2,509.0
(3) รายได้สุทธิเฉลี่ยจากการเลี้ยงสัตว์			
• รายได้	500.0	1,855.0	1,225.0
• ต้นทุนผันแปร	133.0	478.0	318.0
• รายได้จากเลี้ยงสัตว์	367.0	1,377.0	907.0
(4) รายได้สุทธิเฉลี่ยจากการทำการเกษตร (1)+(2)+(3)	10,755.0	19,651.0	15,513.0

ต่อ →

ตาราง 11 (ต่อ)

หน่วย : บาท

รายได้	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129) (\bar{x})
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (\bar{x}) (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (\bar{x}) (N=69)	
(5) รายได้เฉลี่ยนอกภาคเกษตร	49,111.0	36,312.0	42,265.0
(6) รายได้เฉลี่ยที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งให้	2,450.0	1,991.0	2,205.0
(7) รายได้สุทธิเฉลี่ยของชาวประมง (4)+(5)+(6)+(7)	62,316.0	57,954.0	59,983.0
(8) ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยภายในครัวเรือน	50,333.0	46,384.0	48,221.0
(9) รายได้เหนือค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (7) - (8)	11,983.0	11,570.0	11,762.0

5. การมีหนี้สินของประชาชนชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

เมื่อพิจารณาถึงการมีหนี้สินของชาวประมงทั้งสองกลุ่มบ้าน พบว่าร้อยละ 52.7 ไม่มีหนี้สิน และพบว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีหนี้สินร้อยละ 60.0 ในขณะที่ชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีหนี้สินน้อยกว่า คือ ร้อยละ 46.4 (ตาราง 12) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำรงชีวิตเป็นแบบเมืองมากกว่าชาวประมงกลุ่มบ้านอื่นๆ จึงทำให้ต้องมีการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านที่รัฐเข้ามาสนับสนุน วัตถุประสงค์เพื่อนำเงินทุนที่กู้ยืมมาใช้เป็นทุนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร เช่น ค่าขาย การบริการนักท่องเที่ยว และหัตถกรรมผลิตภัณฑ์กระจูด เป็นต้น รวมทั้งนำเงินทุนมาเพื่อซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ยานพาหนะประเภทมอเตอร์ไซด์ โทรทัศน์ ตู้เย็น วิทยุ และวัตถุประสงค์สุดท้าย คือ เป็นทุนในการส่งลูกหลานศึกษาเล่าเรียน จากการสังเกตพบว่าชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาเล่าเรียนเพิ่มมากขึ้น จำนวนหนี้สินของชาวประมงใน

ชุมชนมีหนี้สินน้อยกว่า 20,000 บาท มากที่สุดร้อยละ 56.6 รองลงมามีหนี้สินระหว่าง 20,001 ถึง 40,000 บาท ร้อยละ 26.4 และมีหนี้สินระหว่าง 40,000 ถึง 60,000 บาท ร้อยละ 10.9 ทำให้ชาวประมงในชุมชนมีหนี้สินเฉลี่ยรวม 24,738 บาท (ตาราง 12) ซึ่งเป็นหนี้สินจำนวนไม่มากนัก ประกอบกับการที่ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีรายได้เหนือค่าใช้จ่าย ทำให้มีความสามารถเพียงพอที่จะชำระหนี้สินผูกพันดังกล่าวได้

ตาราง 12 การมีหนี้สินและจำนวนหนี้สินของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

หน่วย : ร้อยละ

หนี้สินและจำนวนหนี้สิน	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
หนี้สิน			
• มีหนี้สิน	60.0	46.4	52.7
• ไม่มีหนี้สิน	40.0	53.6	47.3
จำนวนหนี้สิน (บาท)			
• น้อยกว่า 20,000	50.0	62.3	56.6
• 20,001 - 40,000	30.0	23.3	26.4
• 40,001 - 60,000	11.7	10.1	10.8
• 60,001 - 80,000	3.3	-	1.6
• 80,001 - 100,000	3.3	1.4	2.3
• มากกว่า 100,000	1.7	2.9	2.3
เฉลี่ย (บาท)	28,000	21,901	24,738

6. อุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์รับข่าวสาร ขนส่ง และโรงเรือนสิ่งปลูกสร้าง

อุปกรณ์การเกษตรที่ชาวประมงใช้มากที่สุด คือ เรือยนต์หางยาว และเรือแจว มีใช้โดยเฉลี่ยรวมร้อยละ 62.8 (ตาราง 13) โดยพบว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีเรือยนต์หางยาว และเรือแจว ร้อยละ 50.0 น้อยกว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งมีเรือยนต์หางยาว และเรือแจวถึงร้อยละ 73.9 อุปกรณ์รองลงมา คือ เครื่องสูบน้ำ ชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีร้อยละ 26.7 ในขณะที่กลุ่มบ้านอื่นๆ มีเพียงร้อยละ 2.9 ทั้งนี้เป็นเพราะชาว

ประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีการขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อใช้น้ำบริโภคในครัวเรือน จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องสูบน้ำเป็นอุปกรณ์ช่วยนำน้ำขึ้นมาจากบ่อบาดาล ส่วนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ นิยมใช้น้ำฝนและน้ำบ่อจากวัดทะเลน้อยเพื่อการอุปโภคและบริโภค

สำหรับอุปกรณ์รับข่าวสารและขนส่ง พบว่าโทรทัศน์เป็นอุปกรณ์รับข่าวสารที่สำคัญที่สุด เพราะเกือบทุกครัวเรือนหรือโดยเฉลี่ยรวม ร้อยละ 94.6 มีโทรทัศน์ ในขณะที่ครัวเรือนที่มีวิทยุกระจายเสียงเฉลี่ยรวม เพียงร้อยละ 1.6 สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการขนส่ง รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่งที่สำคัญของครัวเรือนในชุมชน มีครัวเรือนที่เป็นเจ้าของรถจักรยานยนต์โดยเฉลี่ยรวมร้อยละ 52.7 (ตาราง 13) เนื่องจากความสะดวกของเส้นทางสัญจรภายในหมู่บ้านที่มีการปรับปรุงเป็นถนนลาดยาง และสะพานไม้ได้มีการก่อสร้างเปลี่ยนแปลงเป็นสะพานปูนซีเมนต์สามารถเดินทางสัญจรโดยการใช้รถจักรยานยนต์ได้สะดวก

ครัวเรือนชาวประมงทะเลน้อยมีการสร้างโรงเรือนสิ่งปลูกสร้าง คือ ยุ้งนาง คอกกระบือ คอกวัว คอกไก่ และเล้าเป็ด น้อยมาก เนื่องจากการเลี้ยงไก่และเป็ดส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญ ส่วนการเลี้ยงกระบือมีการสร้างโรงเรือนโดยเฉลี่ยรวมร้อยละ 2.3 เพราะส่วนใหญ่ยังคงเลี้ยงโดยวิธีแบบปล่อยทุ่งนา ความคล้อยคลึงของครัวเรือนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านที่พบ คือ จะไม่มีการสร้างโรงเรือนสำหรับเก็บเรือแม้ว่าส่วนใหญ่จะมีเรือเป็นของตนเอง ยังคงใช้วิธีการเก็บเรือโดยการจอดไว้บริเวณใต้ถุนเรือนซึ่งยกสูงเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการจอดเรือและเพื่อให้พ้นจากระดับน้ำในช่วงน้ำหลากอีกด้วย

ตาราง 13 การเป็นเจ้าของอุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์รับข่าวสาร ขนส่ง โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

หน่วย : ร้อยละ

ชนิดของอุปกรณ์ต่างๆ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
อุปกรณ์การเกษตร			
• รถไถเดินตาม	5.0	2.9	3.9
• เครื่องนวดข้าว	1.7	-	0.8
• เครื่องฟนสารเคมี	-	-	-
			ต่อ

ตาราง 13 (ต่อ)

หน่วย : ร้อยละ

ชนิดของอุปกรณ์ต่าง ๆ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=50)	กลุ่มบ้าน อื่น ๆ (N=59)	
• เครื่องสูบน้ำและอุปกรณ์	26.7	2.9	14.0
• เครื่องตัดหญ้า	-	1.4	0.8
• เครื่องรดน้ำ	1.7	1.4	1.6
• มีดกรีดยาง	1.7	1.4	1.6
• อุปกรณ์การทำยางพารา (ถังน้ำยาง ตะกวง เครื่องกรอง)	3.3	1.4	2.3
• จักรรีดยาง	3.3	1.4	2.3
• จักรเย็บริมเส้น	10.0	-	4.7
• เครื่องรีดกระจูด	1.7	-	0.8
• เรือยนต์หางยาว เรือแจว	50.0	73.9	62.8
อุปกรณ์รับข่าวสารและขนส่ง			
• วิทยุกระจายเสียง	3.3	-	1.6
• โทรทัศน์	96.7	92.8	94.6
• รถยนต์ (กระบะ)	10.0	4.3	7.0
• รถจักรยานยนต์	58.3	47.8	52.7
• รถจักรยาน	16.7	24.6	20.9
โรงเรือนสิ่งปลูกสร้าง			
• ยุ้งฉาง	5.0	5.8	5.4
• คอกกระบือ/คอกวัว	3.3	1.4	2.3
• คอกหมู	-	-	-
• คอกไก่ เล้าเป็ด	1.7	-	0.8
• โรงเรือนเก็บเรือ	-	-	-

7. การตั้งบ้านเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ

สมาชิกชาวชุมชนประมงทะเลน้อยมีการตั้งบ้านเรือนในบริเวณทะเลน้อยเฉลี่ย 45 ปี (ตาราง 14) ส่วนใหญ่เป็นบุตรหลานของผู้ที่อาศัยอยู่ที่นี้มาก่อน ในขณะที่ส่วนหนึ่งเกิดจากการเคลื่อนย้ายจากชุมชนใกล้เคียง ได้แก่ ชุมชนลำปำ จังหวัดพัทลุง และชุมชนระโนด จังหวัดสงขลา เข้ามาเมื่อครอบครัวและตั้งถิ่นฐานในชุมชนทะเลน้อย แล้วแยกครัวเรือนออกมาสร้างครอบครัวของตนเอง นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับญาติพี่น้องเป็นกลุ่มก้อน จึงมีลักษณะเด่นที่ความใกล้ชิดภายในเครือญาติสูงมาก ส่วนการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ ชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยที่สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพน้อยมากเพียง ร้อยละ 20.9 ในขณะที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพใดๆ เลยถึงร้อยละ 79.1 แสดงให้เห็นว่าชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยส่วนมากยังไม่เห็นความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่ม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนิสัยเดิมที่มีลักษณะรักอิสระและมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง ได้ผ่านการต่อสู้และแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพมาด้วยตนเอง จึงมีความเชื่อว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขโดยตนเองได้สำเร็จ หรืออาจจะเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งต้องเข้ามาดูแลและประชาสัมพันธ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยนำระบบการทำงานเป็นกลุ่มมาใช้ร่วมกับความสามารถเฉพาะตัวของประชาชนที่มีอยู่แล้วจึงสามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนทะเลน้อยได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

ตาราง 14 การตั้งบ้านเรือน และการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

หน่วย : ร้อยละ

การตั้งบ้านเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่น ๆ (N=69)	
การตั้งบ้านเรือนของสมาชิกในชุมชนเฉลี่ย (ปี)	45	45	45
สมาชิกกลุ่มอาชีพ			
• ไม่เป็นสมาชิก	71.7	85.5	79.1
• เป็นสมาชิก	28.3	14.5	20.9

8. เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมระหว่างชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับชาวประมงกลุ่มบ้านอื่น ๆ

เมื่อนำตัวแปรของปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมซึ่งประกอบด้วย รายได้เหนือค่าใช้จ่าย รายได้สุทธิจากการทำประมง รายได้สุทธิจากการทำเกษตรอื่น รายได้นอกภาคการเกษตร หนี้สิน แร้งงานด้านการเกษตร ระดับการศึกษา และอายุ มาเปรียบเทียบกับระหว่างชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่น ๆ พบว่ารายได้สุทธิจากการทำประมงและระดับการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P \leq 0.01$) โดยชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้สุทธิจากการทำประมงและระดับการศึกษาต่ำกว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่น ๆ สำหรับแรงงานด้านการเกษตรและอายุ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) โดยชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีแรงงานด้านการเกษตรต่ำกว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่น ๆ ในขณะที่อายุเฉลี่ยของชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยสูงกว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่น ๆ สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตาราง 15)

ตาราง 15 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมระหว่างชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่น ๆ

ตัวแปร	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		ค่า t	ค่า p
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60) (\bar{x})	กลุ่มบ้านอื่น ๆ (N=69) (\bar{x})		
รายได้เหนือค่าใช้จ่ายของชาวประมง (บาท)	11,983	11,570	0.09	0.93
รายได้สุทธิจากการทำประมง (บาท)	6,954	16,568	3.79	0.00**
รายได้สุทธิจากการทำเกษตรอื่น (บาท)	3,801	3,083	0.08	0.94
รายได้นอกภาคเกษตร (บาท)	51,561	38,303	1.90	0.06
จำนวนหนี้สิน (บาท)	28,000	21,901	0.85	0.40
แรงงานด้านการเกษตร (คน)	0.9	1.0	2.02	0.04*
ระดับการศึกษา	1.9	2.1	2.65	0.00**
อายุ (ปี)	52.9	48.6	2.33	0.02*

* $P \leq 0.05$ ** $P \leq 0.01$

9. การรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

ผลการศึกษาระดับการรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า (ตาราง 16)

- เจ้าหน้าที่ พบว่าชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านมีการรับรู้ข่าวสารจากแหล่งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับน้อยมาก คือ หลายเดือนครั้ง จากเจ้าหน้าที่ อบต. ($\bar{x} = 2.03$) ส่วนเจ้าหน้าที่อื่นๆ คือ เจ้าหน้าที่จากเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เกษตรอำเภอ ประมงอำเภอ เจ้าหน้าที่ปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กรมเจ้าท่า และบุคคลจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ชาวประมงมีการรับรู้ข่าวสารในระดับไม่เคยรับรู้ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่เหล่านี้เลย นั่นคือชาวประมงในชุมชนได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่อบต. ในชุมชนแต่ก็น้อยมากควรมีการปรับปรุงการส่งข่าวสารในชุมชนให้ดีกว่านี้ เพื่อให้ชาวชุมชนได้รับรับรู้ข่าวสารได้ในระดับที่สูงขึ้น ส่วนเจ้าหน้าที่อื่นๆ ไม่ได้เป็นแหล่งข่าวสารที่ดีสำหรับคนในชุมชน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ต่างๆควรให้ความสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ ที่ลงปฏิบัติในชุมชนให้ชาวชุมชนได้รับทราบด้วยอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

- คนในชุมชน พบว่าชาวประมงทั้งสองกลุ่มบ้านมีการรับรู้ข่าวสารจากแหล่งข่าวที่เป็นคนในชุมชนในระดับน้อยมาก คือ หลายเดือนครั้ง จากเพื่อนบ้าน และกำนันผู้ใหญ่บ้านในระดับเดียวกัน ($\bar{x} = 2.48$ และ 2.23 ตามลำดับ) ส่วนจากเกษตรกรผู้นำ และผู้นำศาสนา ชาวประมงมีการรับรู้ข่าวสารในระดับไม่เคยได้รับรับรู้ข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ (ตาราง 14) คือ ชาวประมงทั้งสองกลุ่มบ้านเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพน้อยมาก ประกอบกับชาวประมงให้ความสนใจต่อข่าวสารต่างๆ น้อย ทำให้ส่งผลต่อการรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชนมีน้อยตามไปด้วย

- การสื่อสารแบบกลุ่ม พบว่าชาวประมงทั้งสองกลุ่มบ้านมีการรับรู้ข่าวสารจากการสื่อสารแบบกลุ่มอยู่ในระดับไม่เคยได้รับรับรู้ข่าวสารเหมือนกันในทุกรายละเอียด เป็นการชี้ให้เห็นว่าชุมชนชาวประมงทะเลน้อยขาดการมีปฏิสัมพันธ์และการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ในรูปแบบกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากกระบวนการเรียนรู้ที่หน่วยงานต่างๆ จัดให้มีขึ้นภายในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย กรณีดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำให้ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังทำให้ผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นได้ยาก เพราะตามทฤษฎีแล้วกระบวนการกลุ่มมีบทบาทสำคัญในความสำเร็จของกิจกรรมที่มีความซับซ้อนเช่นนี้

- สื่อสารมวลชน ชาวประมงทั้งสองกลุ่มบ้านมีการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนในระดับน้อยจากหอกระจายข่าว ($\bar{x} = 2.76$) และรับรู้ข่าวสารในระดับน้อยมากจากป้ายประชาสัมพันธ์ ($\bar{x} = 1.90$) ส่วนแหล่งข่าวอื่นๆ คือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ มีการรับรู้ข่าวสารในระดับไม่เคยรับรู้ข่าวสารเช่นกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าหอกระจายข่าว และป้ายประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน เป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและข่าวสารอื่นๆ ให้แก่ชาวชุมชนประมงทะเลน้อยได้ในระดับหนึ่ง แต่ควรมีการปรับปรุงให้มีความถี่และคุณภาพในการส่งข่าวสารให้น่าสนใจขึ้น

ตาราง 16 การรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

การรับรู้ข่าวสาร	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย		กลุ่มบ้านอื่น ๆ		(N=129)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
เจ้าหน้าที่						
• เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	1.20 ³	0.6	1.01 ²	0.1	1.10	0.4
• เกษตรอำเภอ	1.07 ⁴	0.3	-	-	1.03	0.2
• ประมงอำเภอ	1.20 ²	0.6	1.01 ³	0.1	1.10	0.4
• เจ้าหน้าที่ปกครอง	1.03 ⁵	0.3	-	-	1.02	0.2
• เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	1.03 ⁶	0.3	-	-	1.02	0.2
• เจ้าหน้าที่ อบต.	2.43 ¹	1.2	1.68 ¹	0.7	2.03	1.1
คนในชุมชน						
• กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	2.60 ¹	1.1	1.91 ²	0.7	2.23	1.0
• เกษตรกรผู้นำ	1.07 ⁴	0.5	-	-	1.03	0.4
• เพื่อนบ้าน	2.52 ²	1.2	2.45 ¹	0.7	2.48	0.9
การสื่อสารแบบกลุ่ม						
• การประชุม	1.50 ¹	1.0	1.19 ¹	0.6	1.33	0.8
• การฝึกอบรม	1.13 ²	0.5	1.07 ²	0.4	1.10	0.5
• ทัศนศึกษาดูงาน	1.13 ³	0.5	-	0.2	1.08	0.4
• การจัดงานวันสารทิด	-	0.1	-	-	1.08	0.1
สื่อสารมวลชน						
• ป้ายประชาสัมพันธ์	1.93 ²	0.3	1.87 ²	0.3	1.90	0.3
• หอกระจายข่าว	3.35 ¹	0.9	2.25 ¹	0.8	2.76	1.0
• โทรทัศน์	1.48 ³	0.5	1.14 ³	0.4	1.30	0.5

หมายเหตุ * ตัวเลขยกชี้แสดงการจัดอันดับค่าเฉลี่ยการรับรู้ข่าวสารตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

ตอนที่ 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย แบ่งพิจารณาเป็น 4 รูปแบบ คือ ด้านการสงวน ด้านการอนุรักษ์ ด้านการพัฒนา และด้านการใช้ประโยชน์

10. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

การศึกษาระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในอดีตและปัจจุบันของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีรายละเอียด ดังนี้

การใช้ประโยชน์ในอดีต (15 ปีที่ผ่านมา) พบว่าชาวประมงทั้งสองกลุ่มบ้านใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำจืดทะเลน้อย สัตว์น้ำ และป่าพรุ (ป่าเขียวปากคลองยวน) มากเป็นอันดับ 1, 2 และ 3 โดยมีค่า \bar{x} = 3.81, 3.78 และ 3.71 ตามลำดับ (ตาราง 17) ซึ่งจัดอยู่ในระดับการใช้ประโยชน์มาก ใน 15 ปีที่ผ่านมา นับเป็นช่วงที่ชาวชุมชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด วัตถุประสงค์สำคัญในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชาวประมงในช่วงนั้น คือ เป็นการ ใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เพื่อการขายให้มีรายได้เป็นเงินตราให้มากที่สุด ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย มีการแย่งชิงประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมาก ทำให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมากและส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศน์ของทะเลน้อย ความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตลดลงอย่างรวดเร็ว จึงส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงวิถีชีวิตของชาวชุมชนประมงทะเลน้อยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำมีการพัฒนาเครื่องมือประมงให้สามารถจับสัตว์น้ำได้ครั้งละมากๆ และมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการทำประมง เช่น การใช้กระแสไฟฟ้าและการใช้สารเบื่อเมาทำประมง การทำประมงเช่นนี้เป็นการทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างมาก เป็นที่น่าสังเกตว่าในระยะ 15 ปีที่ผ่านมาชาวประมงทะเลน้อยยังคงมีการใช้ประโยชน์จากนกน้ำ และสัตว์ป่า ด้วยแต่อยู่ในระดับน้อย (ตาราง 17)

การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน พบว่าชาวประมงทั้งสองกลุ่มบ้านยังคงใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำเป็นอันดับ 1 แต่จัดอยู่ในระดับการใช้ประโยชน์ปานกลาง (ตาราง 17) จะเห็นได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะสัตว์น้ำมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวประมงทะเลน้อยเป็นอย่างมาก มีการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะประชากรในชุมชนมีการขยายตัวเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้ความต้องการอาหารเพิ่มตามไปด้วย และในขณะ

เดียวกันสินค้าแปรรูปจากสัตว์น้ำยังคงเป็นสินค้าที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ปลาตุกร้า ปลาช่อนแดดเดียวและโตปลา ส่วนทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่นมีการใช้ประโยชน์ลดลง เพราะรัฐบาลได้นำรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยมาใช้เน้นการจัดการแบบการสงวนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพร้อม ๆ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ มีการจัดระเบียบปฏิบัติต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยใหม่ โดยประกาศเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ พื้นที่ 605 ไร่ พร้อมมีการรณรงค์ให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในชุมชนให้มีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า และมีการดูแลควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติมากขึ้น เพื่อให้ธรรมชาติได้กลับคืนสภาพอันเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชนประมงทะเลน้อยนั่นเอง ส่วนนกน้ำและสัตว์ป่าชาวประมงไม่ได้ใช้ประโยชน์เลยในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะมีการสงวนโดยมีการประกาศให้บริเวณทะเลน้อยและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย วัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและคุ้มครองนกน้ำให้สามารถมีชีวิตรอดและดำรงชีพอยู่ได้ เป็นการเพิ่มความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตและรักษาสมดุลของระบบนิเวศน์บริเวณทะเลน้อย

ตาราง 17 ค่าเฉลี่ยระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติรอบบริเวณทะเลน้อยในอดีตและปัจจุบันของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

การใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย		กลุ่มบ้านอื่น ๆ		(N=129)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
การใช้ประโยชน์ในอดีต (15 ปีที่ผ่านมา)						
• แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย	3.80 ¹	0.4	3.81 ²	0.4	3.81	0.4
• ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลอง ยวน)	3.58 ³	0.7	3.83 ¹	0.5	3.71	0.6
• กระจูดธรรมชาติ	2.88 ⁴	1.1	2.43 ⁴	0.9	2.64	1.0
• พืชน้ำต้งๆ ในทะเลน้อย	2.80 ⁵	0.6	2.32 ⁵	0.5	2.54	0.6
• สัตว์น้ำ	3.77 ²	0.5	3.80 ³	0.4	3.78	0.5
• นกน้ำ	2.47 ⁶	0.7	2.23 ⁶	0.5	2.34	0.6
• สัตว์ป่า	2.17 ⁷	0.6	2.04 ⁷	0.4	2.10	0.5

ตาราง 17 (ต่อ)

การใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย		กลุ่มบ้านอื่นๆ		(N=129)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน						
• แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย	1.17 ²	0.7	1.74 ²	0.7	1.47	0.7
• ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลอง ยวน)	0.95 ³	0.6	1.09 ³	0.5	1.02	0.5
• กระจัดธรรมชาติ	0.32 ⁵	0.6	0.14 ⁵	0.4	0.22	0.5
• พืชน้ำต่างๆ ในทะเลน้อย	0.87 ⁴	0.6	0.64 ⁴	0.5	0.74	0.6
• สัตว์น้ำ	1.60 ¹	0.6	1.77 ¹	0.6	1.69	0.6
• นกน้ำ	0.03 ⁶	0.3	0.10 ⁶	0.3	0.10	0.3
• สัตว์ป่า	0.03 ⁷	0.2	0.06 ⁷	0.2	0.05	0.2

หมายเหตุ * ตัวเลขยกชี้แสดงการจัดอันดับค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์ ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

11. ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ผลกระทบและความจำเป็นของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน

การศึกษาความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนประมงทะเลน้อย พบว่าร้อยละ 84.5 ของชาวประมงตอบว่าทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญมากต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน (ตาราง 18) เนื่องจากชาวชุมชนประมงทะเลน้อยตั้งแต่อดีตมาได้อาศัยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยทั้งด้านบริโภคและอุปโภค ทรัพยากรธรรมชาติรอบบริเวณทะเลน้อยจึงมีบทบาทที่สำคัญในการกำหนดลักษณะความเป็นอยู่ และวิถีการดำรงชีวิตของชาวชุมชน รวมทั้งการประกอบอาชีพของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อย ในส่วนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย ร้อยละ 42.6 ของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยเห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดผลกระทบต่ออาชีพและรายได้ของตนเองอย่างมาก เพราะอาชีพหลักของคนในชุมชน คือ การทำประมง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น การกำหนดเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ การห้ามจับปลาในฤดูวางไข่และเลี้ยงดูตัวอ่อน และการห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดทำการประมงบริเวณทะเลน้อย เป็นต้น กฎระเบียบเหล่านี้ชาวประมงเห็นว่ามีผลกระทบต่ออาชีพทำการประมง เช่น จะทำให้พื้นที่ในการทำการประมงลดลง ฤดูวางไข่และ

เลี้ยงดูตัวอ่อนระหว่าง 31 ตุลาคม ถึง 1 มกราคมของทุกปี เป็นช่วงที่ชาวประมงสามารถจับปลาได้ผลผลิตสูงมาก หากต้องหยุดทำการประมงในช่วงนี้จะทำให้ผลผลิตปลาลดลง และที่สำคัญการห้ามใช้เครื่องมือบางชนิดทำการประมง ได้แก่ อวนล้อมจับ และเผือกริง ทำให้จับปลาได้ลดน้อยลง จากเหตุผลข้างต้นเมื่อผลผลิตปลาลดน้อยลงก็จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของชาวประมงลดน้อยลงเช่นกัน ภาวะเช่นนี้จะทำให้ชาวประมงซึ่งมีรายได้ต่ำอยู่แล้วมีความเป็นอยู่อย่างยากลำบากมากกว่าเดิม ดังนั้นการใช้มาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควรมีการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อคนในชุมชนด้วย และควรทำการศึกษาให้รอบคอบโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสม

ในส่วนของความจำเป็นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเพื่อความยั่งยืน ชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยร้อยละ 67.4 เห็นว่ามีความจำเป็นมากต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ตาราง 18) เพราะปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมอย่างมาก จำเป็นต้องจัดระเบียบการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทะเลน้อยใหม่ ทั้งนี้ควรเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพร้อมๆ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ธรรมชาติสามารถฟื้นตัวเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน และสามารถสร้างไว้ให้แก่ลูกหลานได้อย่างยั่งยืนต่อไป

12. การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา ตามแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 65.9 ของชาวประมงตอบว่า ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน) มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 85.3 เห็นว่านกน้ำมีจำนวนเพิ่มขึ้น (ตาราง 19) ทั้งนี้เพราะกรมป่าไม้ได้ประกาศให้ทะเลน้อยและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และนกน้ำ ประกาศนี้ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งสองชนิดได้รับการดูแลและฟื้นฟูอย่างจริงจังและเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ซึ่งตรงข้ามกับทรัพยากรสัตว์น้ำที่ชาวประมงทั้งหมดตอบว่า ปริมาณสัตว์น้ำลดลง และร้อยละ 91.5 ตอบว่าแหล่งน้ำจืดทะเลน้อยมีคุณภาพลดลง ทั้งนี้เพราะทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในปริมาณมากทั้งในอดีตและปัจจุบัน อีกทั้งมีการพัฒนาเครื่องมือทำการประมงที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นมาทำให้จับสัตว์น้ำมากเกินไป ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำจืดทะเลน้อยอันเนื่องมาจากการตื้นเขินของทะเลน้อย ที่เกิดจากทับถมของดินตะกอนและซากพืชที่เน่าเปื่อยผุพัง และการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำอันเนื่องมาจากการถ่ายเทของเสียจากชุมชนชาวประมงทะเลน้อยและสารเคมีที่ใช้ในการทำการเกษตรจากแหล่งการเกษตรบริเวณใกล้เคียง เมื่อแหล่งน้ำจืดทะเลน้อยมีการเปลี่ยนแปลงใน

ทางลบก็จะส่งผลกระทบต่อปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งน้ำจืดทะเลน้อยด้วย จึงจำเป็นต้องมีกฎหมาย และมาตรการควบคุมการใช้เครื่องมือประมงอย่างเคร่งครัด อีกทั้งจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกในการไม่จับปลาในฤดูวางไข่ หรือการงดใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ การประกาศเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างมีความรับผิดชอบและเห็นคุณค่า มีการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีระบบแบบแผนและเกิดประโยชน์สูงสุด

ตาราง 18 ความสำคัญ ผลกระทบ และความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน

หน่วย : ร้อยละ

ความสำคัญ ผลกระทบ และ ความจำเป็นในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิต			
• สำคัญมาก	81.6	87.0	84.5
• สำคัญน้อย	16.7	13.0	14.7
• ไม่สำคัญ	1.7	-	0.8
ผลกระทบของการอนุรักษ์ต่ออาชีพและรายได้			
• ส่งผลมาก	40.0	44.9	42.6
• ส่งผลน้อย	23.3	33.4	28.7
• ไม่ส่งผล	36.7	21.7	28.7
ความจำเป็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย			
• จำเป็นมาก	71.6	63.8	67.4
• จำเป็นน้อย	16.7	13.0	14.7
• ไม่จำเป็น	11.7	23.2	17.9

ตาราง 19 การเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชุมชนทะเลน้อยช่วง 15 ปีที่ผ่านมา

หน่วย : ร้อยละ

การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร ธรรมชาติบริเวณชุมชนทะเลน้อย	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่น ๆ (N=69)	
ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน)			
• ลดลง	21.6	31.9	27.1
• ไม่เปลี่ยนแปลง	6.7	7.2	7.0
• เพิ่มขึ้น	71.7	60.9	65.9
สัตว์ป่า			
• ลดลง	35.0	56.5	46.5
• ไม่เปลี่ยนแปลง	23.3	5.8	14.0
• เพิ่มขึ้น	41.7	37.7	39.5
นกน้ำ			
• ลดลง	18.3	7.2	12.4
• ไม่เปลี่ยนแปลง	5.0	-	2.3
• เพิ่มขึ้น	76.7	92.8	85.3
สัตว์น้ำ			
• ลดลง	100.0	100.0	100.0
• ไม่เปลี่ยนแปลง	-	-	-
• เพิ่มขึ้น	-	-	-
แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย			
• ลดลง	91.7	91.3	91.5
• ไม่เปลี่ยนแปลง	8.3	8.7	8.5
• ดีขึ้น	-	-	-

13. การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา

ความเห็นต่อการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 40.3 ของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยเห็นว่าการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องจากการลดลงของป่าไม้ โดยการใช้วัสดุอื่นแทนการใช้ไม้ และร้อยละ 49.6 ลดการใช้ไม้ จะเห็นได้จากการก่อสร้างบ้านเรือนและการสร้างสะพานสำหรับใช้สัญจรไปมาภายในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย มีการใช้วัสดุปูนซีเมนต์แทนการใช้ไม้ ใช้แก๊สหุงต้มแทนการใช้ถ่านไม้ แต่ยังคงมีชาวประมงร้อยละ 10.0 ของกลุ่มบ้านทะเลน้อยและร้อยละ 10.1 ของกลุ่มบ้านอื่นๆ (ตาราง 20) ลักลอบตัดไม้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน จึงมักจะเกิดข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่และคนในชุมชนอยู่เสมอ สาเหตุหลักเป็นเพราะว่าวิถีชีวิตของชาวชุมชนประมงทะเลน้อยเดิมมีการอาศัยและพึ่งพาป่าไม้มาเป็นเวลานาน การที่จะเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตโดยการแยกออกจากป่าไม้โดยสิ้นเชิงจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เนื่องจากยังมีเหตุผลความจำเป็นของคนในชุมชนที่ต้องมีการพึ่งพาป่าไม้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปรับกลยุทธ์ของการจัดการป่าไม้ โดยให้คนอยู่ร่วมกับป่าโดยมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่ชัดเจน เพื่อให้คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้ด้วยความสะดวก

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงลดลงของสัตว์ป่า ร้อยละ 90.7 ของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยได้หยุดการล่าสัตว์ป่า ร้อยละ 2.3 เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภค ร้อยละ 7.0 เปลี่ยนแปลงจากการล่าสัตว์ป่ามาเป็นการเลี้ยงสัตว์ โดยกระบือเป็นสัตว์ที่ชาวชุมชนนิยมเลี้ยงเพื่อใช้เนื้อบริโภคและส่งขายในตลาดต่างจังหวัด หน่วยงานปศุสัตว์ที่รับผิดชอบควรให้การส่งเสริมการเลี้ยงกระบืออย่างจริงจัง เพราะอาชีพการเลี้ยงกระบือสามารถทำให้ครัวเรือนมีรายได้สูงขึ้น ควรมีการปรับปรุงวิธีการเลี้ยงซึ่งเดิมเลี้ยงแบบปล่อยทุ่งนาเป็นการเลี้ยงในคอก เพื่อป้องกันฝูงกระบือเข้าทำลายผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรรายอื่น

ส่วนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของนกน้ำเพื่อการท่องเที่ยว ร้อยละ 53.5 ของชาวประมงในชุมชนได้หยุดล่านกน้ำ ร้อยละ 40.3 มีการเปลี่ยนแปลงการทำนาข้าวและนากระจูดเป็นการทำการเกษตรอย่างอื่น เพื่อหลีกเลี่ยงจากการทำลายของนกน้ำ แต่ยังคงมีร้อยละ 6.2 ยังคงลักลอบใช้ประโยชน์จากนกน้ำ (ตาราง 20) ปัญหาของนกน้ำที่มีต่อการทำนาข้าวและนากระจูด คือ นกน้ำจะเข้าทำลายผลผลิตก่อความเสียหายเป็นอันมาก ทำให้ชาวนาจำเป็นต้องกำจัดนกโดยใช้สารเบื่อเมาอันส่งผลให้นกน้ำลดจำนวนลง โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือในรูปแบบการสนับสนุนปรับเปลี่ยนพื้นที่นาเป็นการทำไร่นาสวนผสม แต่การดำเนินกิจกรรมไร่นาสวนผสมในพื้นที่นาได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ คือ อุทกภัย เป็นประจำทุกปีเนื่องจากพื้นที่อยู่ในที่ลุ่มต่ำน้ำจะท่วมในฤดูน้ำหลาก จึงทำให้ไม่ประสบผลเท่าที่ควร

ตาราง 20 การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา

หน่วย : ร้อยละ

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของ ทรัพยากรธรรมชาติ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)	กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)	
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงลดลง ของป่าไม้			
• ใช้วัสดุอื่นทดแทน	50.0	31.9	40.3
• ลดการใช้ไม้	40.0	58.0	49.6
• ยังคงมีการลักลอบตัดไม้	10.0	10.1	10.1
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงลดลง ของสัตว์ป่า			
• หยุดล่าสัตว์ป่า	88.3	92.8	90.7
• เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภค	3.4	1.4	2.3
• เปลี่ยนแปลงจากล่าสัตว์ป่ามาเป็นการ เลี้ยงสัตว์	8.3	5.8	7.0
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของนก น้ำเพื่อการท่องเที่ยว			
• หยุดล่านกน้ำ	66.7	42.0	53.5
• ลดพื้นที่/หยุดการทำนาข้าวและนา กระจูด	25.0	53.6	40.3
• ยังคงลักลอบใช้ประโยชน์นกน้ำ	8.3	4.4	6.2

14. แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนทะเลน้อย

แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยเสนอมาตรการในการอนุรักษ์ชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำลักษณะต่างๆ ดังนี้ คือ ร้อยละ 59.7 ให้มีการกำหนดขนาดตาอวนให้เหมาะสม ร้อยละ 40.3 ให้มีการห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิด เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเพียงร้อยละ 14.7 เท่านั้นที่เสนอให้มีการงดทำการประมงในฤดูวางไข่ (ตาราง 21) ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วการงดทำการประมงในฤดูวางไข่เป็นวิธีการอนุรักษ์ชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำอย่างได้ผลดีที่สุดวิธีการหนึ่งตามหลักวิชาการทางชีววิทยา คือ

เป็นการเว้นช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้เกิดชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำที่มีความแข็งแรงสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำได้ดี และเป็นวิธีที่มีการลงทุนต่ำที่สุด ดังนั้นการจดทำการประมงในฤดูวางไข่จึงควรเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ แต่ในทางปฏิบัติกลับได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนน้อยมาก อาจจะเป็นเนื่องจากฤดูวางไข่เป็นฤดูที่จับสัตว์น้ำได้ในปริมาณมาก ปัญหานี้เป็นสาเหตุที่สำคัญยิ่งที่ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในทะเลน้อยลงจำนวนลง แม้ว่าหน่วยงานกรมประมงที่มีหน้าที่รับผิดชอบแหล่งน้ำทะเลน้อย จะทำการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำโดยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงในทะเลน้อยอย่างต่อเนื่องก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถเพิ่มจำนวนสัตว์น้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน จึงควรมีการปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญในการงดทำประมงในฤดูวางไข่ ดังเช่นในอดีตที่คนในชุมชนเคยกระทำต่อเนื่องกันมา

ส่วนการอนุรักษ์คุณภาพน้ำในทะเลน้อย ร้อยละ 41.8 ให้ความสำคัญต่อการขุดลอกคูคลองธรรมชาติ โดยเชื่อว่าวิธีการนี้ทำให้เกิดการหมุนเวียนของกระแสในทะเลน้อย เพื่อให้เกิดการถ่ายเทน้ำเสียและพัดพาเอาตะกอนดิน ซากวัชพืชที่เน่าเปื่อย ช่วยลดการตื้นเขินของทะเลน้อย ทำให้คุณภาพน้ำของทะเลน้อยดีขึ้น รองลงมา ร้อยละ 26.4 ให้มีการกำจัดวัชพืชน้ำ ร้อยละ 25.6 ให้มีการห้ามถ่ายเทของเสียและน้ำเสียลงแหล่งน้ำ และท้ายสุด ร้อยละ 6.2 เสนอให้เปิดคลองปากกระวะ (ตาราง 21) ซึ่งเป็นการปรับโครงสร้างทางกายภาพของระบบนิเวศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากการดำเนินโครงการของรัฐให้กลับสู่สภาพเดิมทำให้กระแสน้ำสามารถไหลหมุนเวียนตามธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่าจะมีผลดีต่อระบบนิเวศน์และวิถีชีวิตของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง จึงควรมีการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการเปิดคลอง ปากกระวะใหม่ว่าจะมีผลทำให้ระบบนิเวศน์สามารถฟื้นคืนกลับสู่ธรรมชาติดั้งเดิมได้หรือไม่

15. กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน

พบว่าชาวประมงทั้งหมดในชุมชนตอบว่า ได้มีการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมกำจัดวัชพืชน้ำในทะเลน้อย ตามด้วยร้อยละ 51.9 เข้าร่วมในการขุดลอกคูคลอง (ตาราง 22) กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนทั้งสองกิจกรรมนี้คนในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีส่วนร่วมดำเนินการมาก เพราะเป็นกิจกรรมที่แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่สามารถเห็นผลได้ชัดในเวลาอันสั้น โดยเฉพาะบริเวณคูคลองในหมู่บ้านที่ใช้เรือในการสัญจรไปมาและริมฝั่งของทะเลน้อยบริเวณหน้าบ้านซึ่งใช้ในการขนส่งผลผลิตสัตว์น้ำ จะได้รับผลกระทบเนื่องจากวัชพืชน้ำทำให้การสัญจรไปมาไม่สะดวก ดังนั้นการกำจัดวัชพืชและการขุดลอกคูคลองจึงเป็นกิจกรรมที่ก่อเกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรงทำให้ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานจากคนในชุมชนสูง ส่วนกิจกรรมที่คนในชุมชนไม่เห็น

ว่าจะเกิดผลโดยตรง เช่น การปลูกป่าและการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ชาวประมงในชุมชนให้ความสำคัญเข้ามามีส่วนร่วมน้อยเพียงร้อยละ 20.9 และ 27.1 ตามลำดับ (ตาราง 22) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเข้าใจว่าโครงการทั้งสองนี้เป็นโครงการรัฐซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบโดยตรง จึงไม่เห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วม หรืออาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีการประชาสัมพันธ์หรือในการจัดกิจกรรมไม่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่

ตาราง 21 แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

หน่วย : ร้อยละ

แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
การอนุรักษ์ชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำ			
• การกำหนดขนาดตาอวน	68.3	52.2	59.7
• การห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิด	31.7	47.8	40.3
• ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	33.3	31.9	32.6
• ประกาศเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ	35.0	27.5	31.0
• การขุดลอก/กำจัดวัชพืช	16.7	26.1	21.7
• การงดทำประมงในฤดูปลามีไข่	15.0	14.5	14.7
การอนุรักษ์คุณภาพน้ำในทะเลน้อย			
• การขุดลอกคูคลองธรรมชาติ	51.6	33.3	41.8
• การกำจัดวัชพืชน้ำ	26.7	26.1	26.4
• การไม่ถ่ายเทของเสีย/น้ำเสียลงแหล่งน้ำ	15.0	34.8	25.6
• การเปิดคลองปากกระวะ	6.7	5.8	6.2

ตาราง 22 กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนชาวประมงทะเลน้อย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

หน่วย : ร้อยละ

กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน			
• ขุดลอกคูคลอง	50.0	53.6	51.9
• กำจัดวัชพืช	100.0	100.0	100.0
• ปลูกป่า	23.3	18.8	20.9
• ปล่อยสัตว์น้ำ	26.7	27.6	27.2

16. การรับรู้ของชาวประมงในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยหน่วยงานภายนอกชุมชน

ผลการศึกษาการรับรู้แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกชุมชน ได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละของการรับรู้กิจกรรม พบว่ากิจกรรมการอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า การอนุรักษ์ป่าพรุ การปลูกป่าพรุ การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และในวันประมงแห่งชาติ การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำร่ำล่อปลา การรณรงค์ไม่ให้จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์ปลา การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช และการสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช ชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยทั้งหมดรับรู้กิจกรรมดังกล่าว ส่วนกิจกรรมการส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีชาวประมงในชุมชนรับรู้เพียงร้อยละ 4.7, 10.9 และ 20.9 ตามลำดับ (ตาราง 23) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกสร้างจิตสำนึกเพื่อรณรงค์ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรอันจะเป็นปัญหาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ยังอาจกล่าวได้ว่าชาวชุมชนประมงทะเลน้อยสนใจรับรู้แต่เฉพาะกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในส่วน

ที่มีผลกระทบต่อตนเองที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ส่วนกิจกรรมที่เป็นนามธรรมซึ่งไม่เกิดผลที่วัดได้ชัดเจนไม่ให้ความสนใจและไม่รับรู้ในกิจกรรมนั้นๆ มากนัก

ตาราง 23 การรับรู้ของชาวประมงในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกชุมชน

การรับรู้กิจกรรมการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม (N=129)	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)		กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)		รู้	ไม่รู้
	รู้	ไม่รู้	รู้	ไม่รู้		
• การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	51.7	48.3	20.3	79.7	34.9	65.1
• การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกัน ในธรรมชาติ	8.3	91.7	1.4	98.6	4.7	95.3
• การอนุรักษ์นกอพยพและสัตว์ป่า	100.0	-	100.0	-	100.0	-
• การอนุรักษ์ป่าพรุ	100.0	-	100.0	-	100.0	-
• การปลูกป่าพรุ	100.0	-	100.0	-	100.0	-
• การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	58.3	41.7	50.7	49.3	54.3	45.7
• การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ	18.3	81.7	4.3	95.7	10.9	89.1
• การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	30.0	70.0	13.0	87.0	20.9	79.1
• การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ และในวันประมงแห่งชาติ	100.0	-	100.0	-	100.0	-
• การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือ ประมงที่ผิดกฎหมาย	100.0	-	100.0	-	100.0	-
• การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชใน การทำร่ำล่อปลา	100.0	-	100.0	-	100.0	-

ตาราง 23 (ต่อ)

การรับรู้แนวทางการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม (N=129)	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)		กลุ่มบ้าน อื่น ๆ (N=69)		รู้	ไม่รู้
	รู้	ไม่รู้	รู้	ไม่รู้		
• การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษา พืชพันธุ์สัตว์น้ำ	100.0	-	100.0	-	100.0	-
• การปล่อยพันธุ์ปลา	100.0	-	100.0	-	100.0	-
• การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเล น้อย	61.7	38.3	44.9	55.1	52.7	47.3
• การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย	40.0	60.6	24.6	75.4	31.8	68.2
• การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ	26.7	73.3	18.8	81.2	22.5	77.5
• การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช	100.0	-	100.0	-	100.0	-
• การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช	100.0	-	100.0	-	100.0	-
• การปรับปรุงชุดลอกคูคลองธรรม ชาติบริเวณทะเลน้อย	98.3	1.7	100.0	-	99.2	0.8

17. การได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของหน่วยงานภายนอกชุมชน

การศึกษาระดับความคิดเห็นการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานภายนอกชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่า
เฉลี่ยเลขคณิต (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ผล
ประโยชน์ต่อครัวเรือนชาวประมงในชุมชน และผลประโยชน์ต่อชุมชนโดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลประโยชน์ต่อครัวเรือนชาวประมงในชุมชน พบว่ากิจกรรมการปรับปรุงชุดลอกคู
คลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย
การปล่อยพันธุ์ปลา การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช การรณรงค์ไม่ให้จับสัตว์น้ำในที่รักษา
พืชพันธุ์สัตว์น้ำ การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำร่ำปล่อยปลา การอนุรักษ์ป่าพรุ

การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช และการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และวันประมงแห่งชาติ มีค่าเฉลี่ยรวมในระดับชาวประมงได้รับผลประโยชน์มาก คือ $\bar{x} = 2.98, 2.95, 2.92, 2.91, 2.85, 2.81, 2.74, 2.73$ และ 2.70 ตามลำดับ (ตาราง 24) จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเหล่านี้ล้วนสามารถทำให้ชาวประมงได้รับผลประโยชน์ในแง่เศรษฐกิจ ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชาวประมงให้ค่าเฉลี่ยในระดับการได้รับผลประโยชน์น้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมเหล่านี้ไม่ก่อผลประโยชน์ในแง่เศรษฐกิจโดยตรงแก่ชาวประมง จึงทำให้ชาวประมงรู้สึกว่าได้รับผลประโยชน์น้อย โดยมีได้มองถึงการได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมในแง่สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตในระยะยาว

ตาราง 24 ค่าเฉลี่ยระดับการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหน่วยงานภายนอกชุมชนต่อครัวเรือนชาวประมง

กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
● การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	1.80 ¹⁵	0.9	1.32 ¹⁵	0.7	1.54	0.8
● การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ	1.22 ²⁰	0.5	1.04 ²⁰	0.3	1.12	0.4
● การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในพื้นที่นา พื้นที่สวน	1.90 ¹³	0.9	1.10 ¹⁹	0.3	1.47	0.8
● การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า	2.02 ¹²	0.8	1.71 ¹²	0.6	1.85	0.8
● การอนุรักษ์ป่าพรุ	2.73 ⁹	0.6	2.75 ⁷	0.5	2.74	0.6
● การปลูกป่าพรุ	2.08 ¹¹	1.0	1.94 ¹⁰	1.0	2.01	1.0
● การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1.38 ¹⁹	0.7	1.18 ¹⁴	0.4	1.23	0.6

ต่อ →

ตาราง 24 (ต่อ)

กิจกรรมการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)		กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
• การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	1.52 ¹⁷	0.8	1.26 ¹⁷	0.7	1.38	0.7
• การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ และวันประมงแห่งชาติ	2.82 ⁷	0.4	2.59 ⁹	0.5	2.70	0.5
• การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือ ประมงที่ผิดกฎหมาย	2.90 ⁵	0.4	2.99 ²	0.1	2.95	0.3
• การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชใน การทำร่ำล่อปลา	2.93 ³	0.3	2.71 ⁸	0.5	2.81	0.4
• การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษา พืชพันธุ์สัตว์น้ำ	2.87 ⁶	0.4	2.84 ⁶	0.4	2.85	0.4
• การปล่อยพันธุ์ปลา	2.90 ⁴	0.4	2.94 ⁵	0.3	2.92	0.3
• การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย	1.88 ¹⁴	0.9	1.54 ¹²	0.9	1.70	0.9
• การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย	2.22 ¹⁰	1.0	1.86 ¹¹	1.0	2.02	1.0
• การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย	1.83 ¹⁵	1.0	1.43 ¹⁴	0.8	1.62	0.9
• การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ	1.52 ¹⁸	0.8	1.29 ¹⁶	0.6	1.40	0.7
• การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช	2.97 ⁷	0.2	2.97 ⁴	0.4	2.91	0.3
• การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช	2.80 ⁸	0.4	2.97 ⁵	0.5	2.73	0.5
• การปรับปรุงชุดลอกกูกลองธรรมชาติ เพิ่มเติมทะเลน้อย	2.97	0.3	3.00	0.2	2.98	0.2
ค่าเฉลี่ยรวม	2.26	0.3	2.03	0.3	2.15	0.3

และเมื่อศึกษาถึงผลประโยชน์ที่มีต่อชุมชน พบว่ากิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานภายนอกชุมชน ที่ชาวประมงแสดงความคิดเห็นให้ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับได้รับผลประโยชน์มากต่อชุมชนโดยรวม คือ การปรับปรุงชุดล่อคุณคลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช การปล่อยพันธุ์ปลา การรณรงค์ไม่ให้จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ การอนุรักษ์ป่าพรุ การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำร่าล่อปลา และการรณรงค์ไม่ให้จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และวันประมงแห่งชาติ โดยมีค่า $\bar{x} = 3.00, 3.00, 2.98, 2.98, 2.98, 2.91, 2.88, 2.88$ และ 2.81 ตามลำดับ (ตาราง 25) กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ในแง่เศรษฐกิจ ส่วนกิจกรรมการส่งเสริม จริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ และการอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชาวประมงให้ค่าเฉลี่ยในระดับการได้รับผลประโยชน์ต่อชุมชนในระดับน้อยเช่นเดียวกัน ซึ่งสามารถอธิบายด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกับผลประโยชน์ต่อชาวประมงที่คนในชุมชนมักมองการได้รับผลประโยชน์โดยตรงในแง่เศรษฐกิจเป็นหลัก โดยละเลยการมองผลประโยชน์ทางอ้อมที่เกิดขึ้นในแง่สังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาวที่จะมีผลทั้งต่อตนเองและต่อชุมชน

เมื่อนำระดับความคิดเห็นการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งต่อครัวเรือนและต่อชุมชน มาเปรียบเทียบระหว่างชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับชาวประมงกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งต่อครัวเรือนและต่อชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P < .01$) โดยชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยให้ระดับความคิดเห็นในการได้รับผลประโยชน์ทั้งต่อครัวเรือนและต่อชุมชนเฉลี่ยสูงกว่าชาวประมงกลุ่มบ้านอื่นๆ (ตาราง 26)

ตาราง 25 ค่าเฉลี่ยระดับการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานภายนอกต่อชุมชน

กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่น ๆ (N=69)		(N=129) *	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
● การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	2.02 ¹⁵	1.0	1.35 ¹⁵	0.8	1.66	0.9
● การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ	1.25 ²⁰	0.5	1.03 ²⁰	0.2	1.13	0.5
● การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในพื้นที่นา ที่สวน	2.08 ¹⁴	1.0	1.13 ¹⁸	0.5	1.57	0.9
● การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า	2.53 ¹⁰	0.8	2.01 ¹⁰	1.0	2.26	1.0
● การอนุรักษ์ป่าพรุ	2.88 ⁹	0.5	2.88 ⁶	0.4	2.88	0.4
● การปลูกป่าพรุ	2.17 ¹²	1.0	2.01 ¹¹	1.0	2.09	1.0
● การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1.43 ¹⁹	0.8	1.10 ¹⁹	0.4	2.26	0.7
● การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	1.65 ¹⁷	0.9	1.25 ¹⁷	0.7	1.43	0.8
● การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ และวันประมงแห่งชาติ	2.92 ⁸	0.3	2.71 ⁹	0.5	2.81	0.4
● การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	3.00 ⁴	-	3.00 ²	-	3.00	-
● การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำการล่าปลา	2.98 ⁵	0.1	2.78 ⁸	0.4	2.88	0.3

ตาราง 25 (ต่อ)

กิจกรรมการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม (N=129)	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)		กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
• การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษา พืชพันธุ์สัตว์น้ำ	2.95 ⁷	0.2	2.87 ⁷	0.4	2.91	0.3
• การปล่อยพันธุ์ปลา	2.97 ⁶	0.3	2.99 ³	0.1	2.98	0.2
• การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย	2.10 ¹³	0.9	1.46 ¹³	0.8	1.76	0.9
• การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเล น้อย	2.38 ¹¹	0.9	1.90 ¹²	1.0	2.12	1.0
• การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย	1.82 ¹⁶	1.0	1.45 ¹⁴	0.8	1.62	0.9
• การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบ พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับ นานาชาติ	1.58 ¹⁸	0.9	1.29 ¹⁶	0.7	1.43	0.8
• การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช	3.00 ³	-	2.97 ⁴	0.2	2.98	0.1
• การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช	3.00 ²	-	2.97 ⁵	0.2	2.98	0.1
• การปรับปรุงชุดลอกคูคลองธรรม ชาติบริเวณทะเลน้อย	3.00 ¹	-	3.00 ¹	-	3.00	-
ค่าเฉลี่ยรวม	2.39	0.3	2.11	0.2	2.25	0.3

หมายเหตุ * ตัวเลขยกขึ้นแสดงการจัดอันดับค่าเฉลี่ยการได้รับประโยชน์ตามลำดับค่าเฉลี่ย
จากมากไปหาน้อย

ตาราง 26 สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมระหว่างชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่นๆ

ค่าเฉลี่ยรวมของระดับการได้รับผลประโยชน์	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		ค่า t	ค่า p
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		
ค่าเฉลี่ยรวมของระดับผลประโยชน์ต่อชาวประมง	1.26	1.03	4.34	0.00**
ค่าเฉลี่ยรวมของระดับผลประโยชน์ต่อชุมชน	1.39	1.11	6.01	0.00**

** $P \leq .01$

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อย

18.ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อย

การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชาวประมงในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีรายละเอียดดังนี้

- กิจกรรมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ พบว่าชาวประมงให้ระดับค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในระดับไม่มีส่วนร่วมในทุกรายละเอียด (ตาราง 27) ในการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมจึงเป็นดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวประมงส่วนมากคิดว่าการทำงานเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เพียงฝ่ายเดียว คนในชุมชนไม่น่าจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วม หรืออาจเป็นเพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ประชาสัมพันธ์หรือเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จึงทำให้การดำเนินงานขาดการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน

- กิจกรรมด้านการสงวนและอนุรักษ์ พบว่ากิจกรรมที่ชาวประมงมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับ 1 และ 2 คือ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและปลูกป่าพรุโดยมีค่า $x = 2.27$ และ 1.86 ตามลำดับ (ตาราง 27) แต่ก็ยังจัดอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมน้อย ส่วนรายละเอียดใน

กิจกรรมอื่นๆ ชาวประมงให้ระดับค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในระดับไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีข้อสังเกตว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนส่วนมากจะเป็นลักษณะของการที่ผู้นำหมู่บ้านเข้าไปขอความร่วมมือโดยตรงและผ่านทางหอกระจายข่าว มีคนในชุมชนเพียงส่วนน้อยซึ่งมักจะเป็นผู้สูงอายุที่เข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจและกระตือรือร้นอยากจะมีส่วนร่วมด้วยตนเอง ส่วนคนวัยหนุ่มสาวจะให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆน้อยมาก

- กิจกรรมด้านการพัฒนา พบว่าชาวประมงมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอนออกจากแหล่งน้ำ และมีส่วนร่วมในการสร้างแนวรั้วกันผักตบชวาและวัชพืชน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชน้ำในทะเลน้อย มากเป็นอันดับ 1 และ 2 โดยมีค่า $\bar{x} = 2.61$ และ 1.98 ตามลำดับ (ตาราง 27) แต่ก็ยังจัดอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมน้อยเช่นกัน

สรุปค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมของชาวประมงในแต่ละด้านของกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มบ้านทะเลน้อยมาพบว่า ด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ด้านการสงวนและอนุรักษ์ รวมทั้งด้านการพัฒนา ชาวประมงให้ค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วม โดยมีค่าเฉลี่ยรวมในแต่ละด้าน = 1.35, 1.55 และ 1.84 ตามลำดับ (ตาราง 28) ส่วนค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมของชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วมเช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยรวมในแต่ละด้าน = 1.18, 1.36 และ 1.54 ตามลำดับ (ตาราง 28) จึงสรุปได้ว่าชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ทำให้กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง (ตาราง 23) ทำให้สภาวะของความคิดและจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติยังคงมิได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยมองผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองในด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นหลัก ส่วนผลประโยชน์ในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ถูกละเลยไป จึงทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชาวประมงเป็นไปในลักษณะต้องเกิดผลประโยชน์เป็นรูปธรรมต่อตนเองและครอบครัวจึงจะเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมด้วย เพราะฉะนั้นการที่จะเสริมสร้างให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง ควรต้องสร้างความตระหนักในจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชุมชน และการดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนต้องมีการปรับปรุงโดยการเพิ่มบทบาทให้ชาวประมงในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้และมีส่วนในการตัดสินใจอย่างเป็นกระบวนการ

ตลอดจนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังในทุกกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ รวมทั้งกิจกรรมที่จะนำเข้าไปในอนาคต จึงจะทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน

ตาราง 27 ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของชาวประมงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนทะเลน้อย

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย(N=60)		กลุ่มบ้านอื่น ๆ (N=69)		(N=129)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
ด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์						
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการลักลอบตัดไม้ในป่าพรุ	1.30 ⁷	0.8	-	-	1.15	0.5
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาล่าถ่านก้น้ำ	1.32 ⁵	0.8	-	-	1.16	0.6
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาล่าสัตว์ป่าในป่าพรุ	1.32 ⁶	0.8	-	-	1.16	0.6
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการจับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	1.37 ⁴	0.9	1.17 ⁴	0.5	1.27	0.7
• การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลไม้ในป่าพรุ	1.20 ⁸	0.8	-	-	1.10	0.5
• การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลถ่านก้น้ำ	1.18 ¹¹	0.7	-	-	1.09	0.5
• การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์ป่าในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	1.18 ¹⁰	0.7	-	-	1.09	0.5
• การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์น้ำไม่ให้มีการทำประมงผิดกฎหมาย	1.20 ⁹	0.7	1.01 ⁵	0.1	1.10	0.5
• การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีผู้ตัดไม้ในป่าพรุ	1.58 ³	0.9	1.59 ³	0.7	1.59	0.8
• การมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินคดีผู้ล่าถ่านก้น้ำ	1.58 ²	0.9	1.59 ³	0.7	1.59	0.8

ต่อ →

ตาราง 27 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย(N=60)		กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
• การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนิน คดีชาวประมงที่ทำการประมงผิดกฎหมาย	1.60 ¹	0.9	1.59 ¹	0.7	1.60	0.8
ด้านการสงวนและอนุรักษ์						
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้ กำหนดเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ "อ่าวเจ้" เพื่อแก้ไขปัญหาสัตว์น้ำลดลง	1.40 ³	0.9	1.16 ⁶	0.5	1.28	0.7
• การมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตป่าสงวนและ เขตป่าใช้สอยบริเวณรอบทะเลน้อย	1.27 ⁷	0.70.8	1.04 ⁸	0.2	1.15	0.5
• การมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตที่รักษาพืช พันธุ์ "อ่าวเจ้" ในทะเลน้อย	1.32 ⁶	0.9	1.13 ⁷	0.3	1.22	0.6
• การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าพรุ	2.05 ²		1.70 ²	0.8	1.87	0.8
• การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำ โดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมาย	1.32 ⁴	0.9	1.33 ³	0.7	1.33	0.8
• การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำ ในฤดูวางไข่	1.20 ⁸	0.7	1.28 ⁴	0.6	1.24	0.6
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้มี การจัดตั้งอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากร สัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิด กฎหมาย	1.32 ⁵	0.9	1.22 ⁵	0.5	1.27	0.7
• การมีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำใน ทะเลน้อย	2.53 ¹	0.9	2.04 ¹	0.9	2.28	0.9
ด้านการพัฒนา						
• การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการตั้งเงินของ ทะเลน้อย	1.38 ⁷	0.9	1.23 ⁶	0.6	1.30	0.8
• การมีส่วนร่วมศึกษาคุณภาพน้ำที่เสื่อม โทรมลงในทะเลน้อย	1.38 ⁶	0.9	1.23 ⁵	0.6	1.30	0.8

ตาราง 27 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย(N=60)		กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
● การมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงชุดลอกกุคลองในทะเลน้อยเพื่อแก้ไขปัญหาการตื้นเขินของทะเลน้อย	1.57 ⁴	1.1	1.41 ⁴	0.9	1.48	1.0
● การมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะวิธีการกำจัดผักตบชวาโดยการนำมาทำปุ๋ยหมักเพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชน้ำในทะเลน้อย	1.52 ⁵	1.0	1.09 ⁷	0.5	1.30	0.8
● การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและชุดลอกกุคลองในทะเลน้อย	2.00 ³	1.0	1.61 ³	0.8	1.80	0.9
● การมีส่วนร่วมในการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอนออกจากแหล่งน้ำทะเลน้อย	2.87 ¹	1.0	2.39 ¹	1.1	2.63	1.1
● การมีส่วนร่วมในการสร้างแนวรั้วกันผักตบชวาและวัชพืชน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชน้ำในทะเลน้อย	2.17 ²	1.1	1.81 ²	1.0	1.99	1.1
ค่าเฉลี่ยรวม	1.54	0.87	1.33	0.49	1.44	0.68

หมายเหตุ * ตัวเลขยกขึ้นแสดงการจัดอันดับค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลและกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มบ้านทะเลน้อยสูงกว่าระดับค่าเฉลี่ยในกลุ่มบ้านอื่น (\bar{x} = 1.54 และ 1.33 ตามลำดับ) โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ $P \leq 0.05$ (ตาราง 28) อย่างไรก็ตามความแตกต่างกันในระดับค่าเฉลี่ยรวมของทั้งสองกลุ่มบ้านก็ยังคงอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วมทั้งสองกลุ่ม จึงสรุปได้ว่าชุมชนชาวประมงทะเลน้อยขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ตั้งแต่อดีตถึงในปัจจุบัน

เป็นการจัดการโดยรัฐและหน่วยงานภายนอกเข้ามากำหนดกิจกรรม ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จึงเสนอแนะได้ว่าแนวทางพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเพื่อให้เกิดความยั่งยืน สิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดก็คือ ต้องมีการให้ความรู้เพิ่มเติมและส่งเสริมการรวมกลุ่มให้เกิดขึ้นในชุมชน เน้นให้สมาชิกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดเสนอแนะและกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาของกิจกรรมการจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง สร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ กระตุ้นให้รู้สึกรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งในการดำรงชีวิต จึงจะทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความยั่งยืน รัฐและหน่วยงานภายนอกจำเป็นต้องลดบทบาทในการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการจัดโครงการและกิจกรรมต่างๆเข้าไปในชุมชน ต้องเน้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน รวมทั้งควรสร้างความรู้สึกให้เกิดความเป็นเจ้าของในการที่จะหวงแหนและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณทะเลน้อยร่วมกัน เมื่อชาวชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง การพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงจะเกิดความยั่งยืนได้

ตาราง 28 สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=50)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	(N=129)	
	\bar{x}	\bar{x}	t	p
• ค่าเฉลี่ยรวมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์	1.35	1.18	1.90	0.06
• ค่าเฉลี่ยรวมด้านการสงวนและอนุรักษ์	1.55	1.36	1.96	0.05*
• ค่าเฉลี่ยรวมด้านการพัฒนา	1.84	1.54	2.38	0.02*
ค่าเฉลี่ยรวม	1.54	1.33	2.36	0.02*

* $P < .05$

19. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแต่ละด้านของชุมชนชาวประมง

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคมของชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อย กับการมีส่วนร่วมในแต่ละรายละเอียดของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ พบว่าระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) กับรายละเอียดการมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการจับสัตว์น้ำโดยการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย การติดตามผลการดำเนินคดีกับผู้ตัดไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย และการติดตามผลการดำเนินคดีกับผู้ล่าหน้าบริเวณทะเลน้อย รวมทั้งการติดตามผลการดำเนินคดีชาวประมงที่ทำการประมงผิดกฎหมาย ส่วนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าตัวแปรแรงงานด้านการเกษตรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) กับการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีผู้ตัดไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย การมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินคดีผู้ล่าหน้าบริเวณทะเลน้อย และกับการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีชาวประมงที่ทำการประมงผิดกฎหมาย (ตาราง 29) แต่ความสัมพันธ์ของตัวแปรแรงงานด้านการเกษตรกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นลักษณะแบบตรงกันข้าม คือ การมีแรงงานมากขึ้น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะน้อยลง

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในแต่ละรายละเอียดของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์ของชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อย พบว่าแรงงานด้านการเกษตรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) กับรายละเอียดการมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตป่าสงวนและเขตป่าใช้สอยบริเวณรอบทะเลน้อย และการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในบริเวณทะเลน้อย ส่วนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าแรงงานด้านการเกษตรเช่นกันที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) กับการมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย (ตาราง 30) แต่ความสัมพันธ์ของตัวแปรแรงงานด้านการเกษตรกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นลักษณะแบบตรงกันข้ามเช่นเดียวกับกิจกรรมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในแต่ละรายละเอียดของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา ของชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยพบว่า ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) กับการมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการตื่นเงินของทะเลน้อย และรายละเอียดการมี

ส่วนร่วมศึกษาคุณภาพหน้าที่เสื่อมโทรมลงในทะเลน้อย ส่วนชาวประมงกลุ่มบ้านอื่นๆไม่มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมใดๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา (ตาราง 31)

สรุปจากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในแต่ละรายละเอียดของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อย พบว่าตัวแปรระดับการศึกษาและแรงงานในภาคเกษตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) ส่วนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าตัวแปรแรงงานด้านการเกษตรตัวแปรเดียวที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) แต่เป็นความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามในทุกรายละเอียดที่มีความสัมพันธ์ อย่างไรก็ตาม จากตาราง 8 จะพบว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีระดับการศึกษาต่ำกว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) และทั้งนี้ยังมีชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยถึงร้อยละ 15.0 ที่มีการศึกษาไม่จบระดับประถมศึกษา ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าของชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยเป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและเข้าร่วมติดตามปัญหาได้ ดังนั้นจึงน่าจะมีการอบรมเพิ่มเติมให้ความรู้แก่ชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยให้เข้าใจมากขึ้น เป็นการเพิ่มระดับความรู้ความสามารถของคนในชุมชนอันจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น ส่วนตัวแปรด้านแรงงานที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในทั้งสองกลุ่มบ้าน จากตาราง 8 จะเห็นว่าแรงงานของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีเฉลี่ยเพียง 1 คนที่ทำงานในภาคเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะครอบครัวของชาวประมงออกเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว มีสมาชิกที่ใช้แรงงานในการประกอบอาชีพเฉลี่ย 2 คนพ่อและแม่ และมีเฉลี่ยเพียง 1 คนที่ใช้แรงงานในภาคการเกษตร ส่วนแรงงานอีก 1 คนจะใช้เป็นแรงงานนอกภาคการเกษตร แรงงานทั้งหมดจึงใช้ไปในการหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ขาดเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งครอบครัวขาดความตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวม จึงทำให้ละเลยต่อการเสียสละเวลาและแรงงานที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐและหน่วยงานภายนอกจัดขึ้น อีกทั้งยังขาดการรวมกลุ่ม ทำให้ชุมชนโดยรวมขาดความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้นในการนำกิจกรรมใดๆ เข้าไปในชุมชนชาวประมงทะเลน้อยจะต้องตระหนักถึงวิธีการที่จะกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนขึ้นก่อนแล้วจึงให้ชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมกับเจ้าหน้าที่ ถ้าไม่ตระหนักถึงวิธีการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและความรู้สึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากรก่อน บทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติก็ยังคงเป็นของเจ้าหน้าที่รัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยก็จะเป็นชุมชนที่อ่อนแอไม่สามารถพึ่งตนเองได้

ตาราง 29 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

กิจกรรมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์	กลุ่มบ้านทะเลน้อย					กลุ่มบ้านอื่นๆ				
	ก	ข	ค	ง	จ	ก	ข	ค	ง	จ
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไข ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	1.07	-1.01	1.14	1.22	1.17	-	-	-	-	-
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไข ปัญหาการล่านกน้ำบริเวณทะเลน้อย	1.10	-1.03	1.12	1.17	1.15	-	-	-	-	-
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไข ปัญหาการล่าสัตว์ป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	1.10	-1.01	1.11	1.21	1.09	-	-	-	-	-
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไข ปัญหาการจับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือประมงที่ผิด กฎหมาย	1.04	-1.01	1.18	1.26*	1.14	-1.07	1.14	1.07	1.06	1.08
• การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลไม้ในป่าพรุ	1.07	-1.03	1.17	1.24	1.07	-	-	-	-	-
• การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลนกน้ำ	1.06	-1.04	1.20	1.19	1.11	-	-	-	-	-
• การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์ป่าในป่าพรุ	1.06	-1.04	1.20	1.19	1.11	-	-	-	-	-
• การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์น้ำไม่ให้มี การทำประมงผิดกฎหมาย	1.07	-	1.21	1.14	1.05	1.02	1.21	-1.01	-1.02	1.05
• การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีผู้ตัดไม้ใน ป่าพรุ	1.04	1.02	1.07	1.33*	-1.04	1.12	-1.02	-1.28*	-1.11	1.02
• การมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินคดีผู้ล่านกน้ำ	1.04	1.02	1.07	1.33*	-1.04	1.12	-1.02	-1.28*	-1.11	1.02
• การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีชาว ประมงที่ทำการประมงผิดกฎหมาย	1.04	-1.01	1.02	1.32*	-1.07	1.12	-1.02	-1.28*	-1.11	1.02

(ก) รายได้เหนือค่าใช้จ่าย (ข) รายได้ด้านประมง (ค) แรงงานด้านการเกษตร (ง) การศึกษา (จ) อายุ

* $P \leq .05$

ตาราง 30 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ด้านการสงวนและอนุรักษ์

กิจกรรมด้านการสงวนและอนุรักษ์	กลุ่มบ้านทะเลน้อย					กลุ่มบ้านอื่นๆ				
	ก	ข	ค	ง	จ	ก	ข	ค	ง	จ
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้กำหนดเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ "อ่าวเจ้" เพื่อแก้ไขปัญหาสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยลดลง	-1.02	-1.05	1.11	1.13	1.06	-1.03	-	1.03	-1.06	1.08
• การมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตป่าสงวนและเขตป่าใช้สอยบริเวณรอบทะเลน้อย	-1.03	1.07	1.27*	1.22	1.08	1.01	1.06	-1.01	-1.04	1.05
• การมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์ "อ่าวเจ้" ในทะเลน้อย	1.01	1.12	1.20	1.17	-1.10	1.09	1.21	1.05	-1.07	1.01
• การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าพุ่มบริเวณทะเลน้อย	-1.03	1.11	1.02	1.25	-1.10	1.19	-1.01	-1.10	1.03	1.06
• การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมาย	-1.02	1.18	1.32*	1.15	1.05	1.14	1.03	-1.15	-1.03	1.01
• การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่	1.04	-1.03	1.12	1.15	1.02	1.13	-1.13	-1.18	-1.02	1.12
• การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย	1.03	-1.03	1.11	1.16	1.05	1.02	-1.05	-1.25*	-1.01	-1.04
• การมีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย	1.08	1.11	1.12	1.16	1.09	1.18	1.07	-1.08	-1.01	-1.06

(ก) รายได้เหนือค่าใช้จ่าย (ข) รายได้ด้านประมง (ค) แรงงานด้านการเกษตร (ง) การศึกษา (จ) อายุ

* $P \leq .05$

ตาราง 31 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ด้านการพัฒนา

กิจกรรมด้านการพัฒนา	กลุ่มบททะเลน้อย					กลุ่มป่าห้วยใหญ่				
	ก	ข	ค	ง	จ	ก	ข	ค	ง	จ
• การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการตื้นเขินของทะเลน้อย	1.02	1.01	-1.03	1.30*	-1.15	1.02	1.19	-1.14	-1.08	-1.07
• การมีส่วนร่วมศึกษาคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมลงในทะเลน้อย	1.02	1.01	-1.03	1.30*	-1.15	1.02	1.19	-1.14	-1.08	-1.07
• การมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงชุดลอกคูคลองในทะเลน้อย เพื่อแก้ไขปัญหาการตื้นเขินของทะเลน้อย	1.12	-1.09	1.05	1.15	1.07	1.04	-1.08	-1.19	-1.09	1.10
• การมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะวิธีการกำจัดผักตบชวาโดยการนำมาทำปุ๋ยหมัก เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพิษในทะเลน้อย	1.09	-1.06	1.04	1.06	1.08	1.04	-1.11	-1.01	-1.04	1.16
• การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและชุดลอกคูคลองในทะเลน้อย	1.05	1.01	1.06	1.08	1.07	1.17	1.06	-1.12	-	1.05
• การมีส่วนร่วมในการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอนออกจากแหล่งน้ำทะเลน้อย	1.04	1.08	1.12	1.13	1.09	1.05	1.08	-1.13	1.04	1.06
• การมีส่วนร่วมในการสร้างแนวรั้วกันผักตบชวาและวัชพิษน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพิษน้ำในทะเลน้อย	1.24	1.17	1.18	1.22	1.10	1.08	1.19	-1.11	-	-1.03

(ก) รายได้เหนือค่าใช้จ่าย (ข) รายได้ด้านประมง (ค) แรงงานด้านการเกษตร (ง) การศึกษา (จ) อายุ

* $P \leq .05$

ตอนที่ 4 ทักษะคติของชาวประมงที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบทักษะคตินี้ระหว่างชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่น ๆ

20. ค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่น ๆ

การศึกษาระดับทัศนคติของชาวประมงชุมชนทะเลน้อยที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ t-test ในการเปรียบเทียบระดับทัศนคติในแต่ละด้านดังนี้

- ทัศนคติด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ พบว่าชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน มีทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ในระดับเห็นด้วยมากในทุกรายละเอียด ยกเว้นรายละเอียดการทำประมงโดยใช้วิธีสร้างกรงล่าปลา ซึ่งทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นรายละเอียดที่ชาวประมงให้ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง $\bar{x} = 2.17$ และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของประชาชนระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่น ๆ พบว่าในข้อคำถามการทำประมงโดยใช้วิธีสร้างกรงล่าปลา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) โดยกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีระดับทัศนคติสูงกว่า (ตาราง 32) เนื่องจากประชาชนในกลุ่มบ้านอื่น ๆ ทำการประมงโดยใช้วิธีสร้างกรงล่าปลามากกว่าและให้เหตุผลว่าเป็นการทำประมงที่ง่ายและสะดวก ลงทุนน้อยอีกทั้งสามารถใช้วัสดุในท้องถิ่น คือ ผักตบชวาในแหล่งน้ำจืดทะเลน้อย และเป็นวิธีการที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชาวประมงได้ดีพอสมควร

- ด้านการสงวนและอนุรักษ์ พบว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์ในระดับเห็นด้วยมากใน 2 รายละเอียด คือ (1) การไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมงในบริเวณทะเลน้อย ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง (2) การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อยเป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น ส่วนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่น ๆ มีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากในทั้งสองรายละเอียดข้างต้น รวมทั้งในรายละเอียดการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลาย

หลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของชาวประมงระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่น ๆ พบว่ารายละเอียดการไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมงในบริเวณทะเลน้อยทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น และการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อยเป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P \leq 0.01$) โดยชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่น ๆ มีระดับความคิดเห็นเห็นด้วยมากกว่า ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสามประการดังกล่าว ส่งผลในด้านบวกและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อชาวประมงกลุ่มบ้านอื่น ๆ ซึ่งประกอบอาชีพทำประมงมากกว่าชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อย

- ด้านการพัฒนา พบว่าชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านมีทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนาในระดับเห็นด้วยน้อยน้อยในทุกรายละเอียด เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยระหว่างสองกลุ่มบ้าน พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตาราง 32)

เมื่อนำทัศนคติของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละด้านมาสรุปค่าเฉลี่ยรวม แยกเป็นด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการสงวนและอนุรักษ์ และด้านการพัฒนา พบว่าชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่น ๆ มีระดับทัศนคติในลักษณะเดียวกัน คือ มีระดับทัศนคติเห็นด้วยมากในด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ระดับทัศนคติเห็นด้วยปานกลางในด้านการสงวนและอนุรักษ์ และระดับทัศนคติเห็นด้วยน้อยสำหรับด้านการพัฒนา และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมระดับทัศนคติของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด (ตาราง 33)

จากการศึกษาจึงอาจกล่าวได้ว่าแนวทางการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณทะเลน้อยที่จะเกิดความยั่งยืน ชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่มุ่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองเป็นสำคัญควรคำนึงถึงประโยชน์ทางอ้อมที่จะเกิดต่อส่วนรวม สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ควรสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ มีความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อไว้ให้ลูกหลานและคนในรุ่นต่อไป ได้ใช้ประโยชน์ สร้างความรู้สึกร่วมกันว่าทรัพยากรธรรมชาติ

เป็นของชุมชน บทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติควรเริ่มต้นที่ชุมชน และเป็นสิทธิของชุมชนในการร่วมกันจัดการเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ยั่งยืนและให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนานชั่วลูกชั่วหลาน

ตาราง 32 ค่าเฉลี่ยและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยในแต่ละรายละเอียดทัศนคติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างชาวประมงกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับชาวประมงกลุ่มบ้านอื่นๆ

รายละเอียดทัศนคติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	t	p
ด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์				
• การที่ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยยึดถือว่า "ทรัพยากรธรรมชาติในทะเลน้อยเป็นของสาธารณะ" ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง	3.80	3.88	1.04	1.30
• การใช้เครื่องมือประมงที่มีศักยภาพการจับสัตว์สูง สามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก ทำให้สัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง	3.98	4.00	1.07	1.29
• การทำประมงของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยเป็นไปในลักษณะใช้ประโยชน์จากทะเลน้อยเกินขนาด (เกินกำลังผลิต) ของระบบนิเวศ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงอย่างรวดเร็ว	3.98	4.00	1.07	1.29
• การทำประมงโดยการใช้วิธีสร้างกร้าล่อปลา ทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง	3.40	2.94	2.22	1.03*
• การจับสัตว์น้ำโดยใช้อวนขนาดตาอวนต่ำกว่า 5 เซนติเมตร ทำให้ปริมาณและความหลากหลายของสัตว์น้ำลดลง	3.98	4.00	1.53	1.13
• การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง	4.00	4.00	-	-
• การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง	3.98	3.99	1.99	1.92
• ชาวประมงมุ่งหวังจะจับสัตว์น้ำให้ได้มากที่สุด ทำให้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติลดลง	3.95	3.91	1.82	1.42

ต่อ →

ตาราง 32 (ต่อ)

รายละเอียดทัศนคติในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม	
	กลุ่มบ้าน ทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)	(N=129)	
	\bar{x}	\bar{x}	t	p
ด้านการสงวนและอนุรักษ์				
● การกำหนดเขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่าบริเวณทะเลน้อย เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของชุมชน มีผลต่อการประกอบอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน	2.95	3.03	1.44	1.66
● การกำหนดให้ทะเลน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ มีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่า เป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย	3.07	2.83	1.37	1.17
● การไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมง ในบริเวณทะเลน้อย ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง	3.87	3.99	2.66	1.01**
● การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อย เป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น	3.32	3.80	3.61	1.00**
● การประกาศเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อย เป็นการลดพื้นที่ในการประกอบอาชีพทำประมงของชาวประมงชุมชนชาวประมงทะเลน้อย	2.73	2.62	1.56	1.57
● การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อย เป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น	3.85	3.99	2.78	1.00**
ด้านการพัฒนา				
● การทำลายป่าไม้หรือการเปลี่ยนแปลงผืนป่าธรรมชาติบริเวณพรุควนเคร็งและควนพนางตุง มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของผิวดินลงสู่ทะเลน้อย มีผลทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของทะเลน้อยเปลี่ยนแปลงไป	2.47	2.07	1.93	1.05*
● การมอบสิทธิและอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์วิธีการสงวน บำรุงรักษาและเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนทะเลน้อยเอง ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยดีขึ้น	2.23	2.22	1.08	1.94

*P < .05 ** P < .01

ตาราง 33 สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนชาวประมงทะเลน้อย

ทัศนคติในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนชาวประมงทะเลน้อย		รวม	
	กลุ่มบ้าน ทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)	(N=129)	
	\bar{x}	\bar{x}	t	p
● ค่าเฉลี่ยรวมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์	3.88	3.84	1.32	1.19
● ค่าเฉลี่ยรวมด้านการสงวนและอนุรักษ์	3.30	3.37	1.42	1.16
● ค่าเฉลี่ยรวมด้านการพัฒนา	2.35	2.14	1.77	1.08
ค่าเฉลี่ยรวม	3.47	3.45	1.64	1.52

บทที่ 7

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุป

การวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวประมงชุมชนทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วยประเด็นการศึกษาต่างๆ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 ผลการศึกษาวิวัฒนาการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและรูปแบบการผลิตของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย แบ่งเป็น 4 ช่วงเวลา ดังนี้ คือ (1) ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 สภาพนิเวศน์มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก ชุมชนตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งทะเลน้อย การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการยังชีพเป็นหลัก อาชีพหลักของชาวประมง คือ ทำประมง มีการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนใกล้เคียง และชุมชนไม่มีความแตกต่างของการแบ่งชนชั้น (2) ช่วง พ.ศ. 2500 – 2515 ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มถูกทำลายมากขึ้น ชุมชนขยายตัวหนาแน่นบริเวณริมฝั่งทะเลน้อย การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการยังชีพและการค้าควบคุมกันไป อาชีพทำประมงยังเป็นอาชีพหลักของชาวประมง ผลผลิตจากการประมงและผลิตภัณฑ์กระจุกเป็นสินค้าที่สำคัญของชุมชน เริ่มมีการแบ่งชนชั้นโดยถือจำนวนแรงงานในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่สำคัญ (3) ช่วง พ.ศ. 2516 – 2530 ทรัพยากรธรรมชาติเกิดการเสื่อมโทรม ชุมชนมีการขยายตัวหนาแน่นบริเวณถนนควนขนุน - ทะเลน้อย เป็นช่วงที่มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการทำการเกษตร ผลผลิตจากกระจุกและปลาตุกร้า ยังคงเป็นสินค้าที่มีความต้องการของตลาดสูงมาก ความแตกต่างของอาชีพเป็นปัจจัยหลักของการแบ่งชนชั้นในชุมชน กรมป่าไม้ได้ประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยซึ่งครอบคลุมพื้นที่ของชุมชน และกรมการปกครองได้แบ่งแยกพื้นที่ชุมชนออกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลทะเลน้อย และตำบลนางตุง (4) ช่วง พ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ชุมชนมีการขยายตัวรุกล้ำลงสู่ทะเลน้อย ทรัพยากรสัตว์น้ำถูกนำมาใช้ประโยชน์สูงมากเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของชาวประมงที่เพิ่มสูงขึ้น มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของผลิตภัณฑ์กระจุกเพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาด อาชีพและรายได้เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจน รัฐได้เสนอพื้น

ที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำระดับนานาชาติ เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

1.2 การศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 4 ช่วงเวลาเช่นกัน คือ (1) ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพ และรัฐกำหนดพื้นที่สงวนพันธุ์สัตว์น้ำ ก่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศน์บริเวณทะเลน้อย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยอุดมสมบูรณ์ (2) ช่วง พ.ศ. 2500 – 2515 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังคงเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพและการค้า มีการยกเลิกพื้นที่สงวนพันธุ์สัตว์น้ำ แต่ยังไม่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในทะเลน้อย สภาพแวดล้อมรอบบริเวณทะเลน้อยเริ่มเสื่อมโทรม (3) ช่วง พ.ศ. 2516 – 2530 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้ามากกว่าเพื่อยังชีพ ความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตลดลงอย่างรวดเร็ว รัฐได้เข้ามาจัดการในรูปแบบการอนุรักษ์ (4) ช่วง พ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นรูปแบบการผสมผสาน มีการสงวน การอนุรักษ์ การพัฒนาและการใช้ประโยชน์ ควบคู่กันไป ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ และอาชีพของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

1.3 ผลการศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยมีการศึกษาระดับต่ำ ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษาและยังมีบางส่วนที่ไม่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา โดยเฉพาะชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยซึ่งมีถึงร้อยละ 15 ที่ยังไม่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.8 คน โดยมีสมาชิกที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.2 คน เป็นสมาชิกที่ใช้แรงงานในการทำเกษตร เฉลี่ย 1 คน ส่วนใหญ่เป็นการใช้แรงงานในการทำประมงขนาดเล็ก ที่เหลือเป็นสมาชิกที่ใช้แรงงานนอกภาคเกษตร ชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีพื้นที่ครอบครองเฉลี่ย 13.1 ไร่ต่อครัวเรือน ร้อยละ 66.7 มีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็น นส.3 ก. มีเพียงร้อยละ 3.3 มีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นโฉนด และมีร้อยละ 10.0 ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ถือครอง ส่วนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ย 5.5 ไร่ ร้อยละ 60.9 มีเอกสารสิทธิ์เป็น นส.3 ก. และยังมีผู้ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ถึงร้อยละ 27.5 รายได้สุทธิจากการเกษตรของครัวเรือนค่อนข้างต่ำเฉลี่ย 15,513 บาทต่อปี แบ่งเป็นรายได้สุทธิจากการทำประมง 12,097 บาทต่อปี โดยชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้สุทธิจากการทำประมง เฉลี่ย 9,954 บาทต่อปี และกลุ่มบ้านอื่นๆ เฉลี่ย 16,568 บาทต่อปี สำหรับรายได้สุทธินอกภาคเกษตรของชาวประมงในชุมชนเฉลี่ย 42,265 บาทต่อปี รวมรายได้สุทธิของครัวเรือนเฉลี่ย 59,983 บาทต่อปี โดยมีค่าใช้จ่ายในครัว

เรือนเฉลี่ย 48,221 บาทต่อปี ทำให้ชาวประมงในชุมชนมีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 11,762 บาทต่อปี และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคมระหว่างชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าระดับการศึกษาและรายได้สุทธิจากการทำประมง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$) ส่วนแรงงานด้านการเกษตรและอายุ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$)

1.4 การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชาวประมงในอดีต (15 ปีที่ผ่านมา) มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำจืดทะเลน้อย สัตว์น้ำ และป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน) อยู่ในระดับการใช้ประโยชน์มาก แต่ในปัจจุบันพบว่าชาวประมงมีการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำในระดับปานกลาง และมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำจืดทะเลน้อยและป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน) อยู่ในระดับน้อย เพราะรัฐได้เข้าไปดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการใช้มาตรการด้านการสงวนและดำนอนุรักษ์ภายในชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 84.5 ของชาวประมงเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และมีความจำเป็นมากต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเพื่อไม่ให้เสื่อมโทรมไปมากกว่าที่เป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในด้านการสงวน การอนุรักษ์ และการพัฒนา ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ ในส่วนของป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน) ชาวประมงร้อยละ 65.9 เห็นว่าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่นเดียวกับนกน้ำซึ่งชาวประมงร้อยละ 85.3 เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นด้วย ส่วนสัตว์น้ำนั้นชาวประมงทั้งหมดตอบว่ามีจำนวนลดลง เนื่องจากยังคงมีการใช้ประโยชน์เพื่อดำรงชีพและการค้าเพิ่มขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของประชากร และการทำประมงก็ยังคงเป็นอาชีพหลักของชุมชนประมงทะเลน้อยอยู่

1.5 แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนทะเลน้อย ร้อยละ 59.7 ของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยเสนอให้มีการกำหนดขนาดดาววนให้เหมาะสม ร้อยละ 40.3 เสนอให้มีการห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิด และมีเพียงร้อยละ 14.7 เท่านั้นที่เสนอให้มีการงดทำการประมงในฤดูวางไข่ ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วการงดทำการประมงในฤดูวางไข่เป็นวิธีการอนุรักษ์ชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำอย่างได้ผลดีที่สุดวิธีการหนึ่งตามหลักวิชาการทางชีววิทยา คือ เป็นการเว้นช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้เกิดชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำที่มีความแข็งแรงสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำได้ดี และเป็นวิธีที่มีการลงทุนต่ำที่สุด ดังนั้นการงดทำการประมงในฤดูวางไข่จึงควรเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ แต่ในทางปฏิบัติกลับได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนน้อยมาก จึงควรมีการปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญในการงดทำการประมงในฤดูวางไข่ดังเช่นในอดีตที่คนในชุมชนเคยกระทำต่อเนื่องกันมา ส่วน

การอนุรักษ์คุณภาพน้ำในทะเลน้อย ชาวประมงร้อยละ 6.2 เสนอให้เปิดคลองปากกระวะ ซึ่งเชื่อว่า จะมีผลดีต่อระบบนิเวศน์และวิถีชีวิตของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง จึงควรมี การศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการเปิดคลองปากกระวะใหม่ว่าจะมีผลทำให้ระบบนิเวศน์สามารถฟื้น คืนกลับสู่ธรรมชาติดั้งเดิมได้หรือไม่

1.6 กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน พบว่าชาว ประมงทั้งหมดในชุมชนตอบว่า ได้มีการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมกำจัดวัชพืชน้ำในทะเลน้อย ตามด้วย ร้อยละ 51.9 เข้าร่วมในการขุดลอกคูคลอง จะเห็นว่าการกำจัดวัชพืชและการขุดลอกคูคลองเป็นกิจ กรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรงทำให้ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานจากคนในชุมชน สูง ส่วนกิจกรรมที่คนในชุมชนไม่เห็นว่าจะเกิดผลโดยตรง เช่น การปลูกป่าและการปล่อยพันธุ์สัตว์ น้ำ ชาวประมงในชุมชนให้ความสำคัญเข้ามามีส่วนร่วมน้อยเพียงร้อยละ 20.9 และ 27.1 ตามลำดับ ทั้ง นี้อาจเป็นเพราะเข้าใจว่าโครงการทั้งสองนี้เป็นโครงการรัฐซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบ โดยตรง จึงไม่เห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วม หรืออาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีการประชา สัมพันธ์หรือในการจัดกิจกรรมไม่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้อย่างเต็มที่

1.7 ผลการศึกษาการรับรู้แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกชุมชน พบว่าชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยทั้งหมดมีการรับรู้ กิจกรรมที่เป็นรูปธรรมที่จะได้รับประโยชน์ ส่วนกิจกรรมที่เป็นนามธรรมซึ่งไม่เกิดผลที่วัดได้ชัดเจน ไม่ ให้ความสนใจและไม่รับรู้ในกิจกรรมนั้นๆ

1.8 การมีส่วนร่วมของชาวประมงชุมชนทะเลน้อยในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม $\bar{X} = 1.43$ จัดอยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วม จึงสรุปได้ว่าชาวประมงขาดการมีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการขาดการรวมกลุ่ม ทั้งๆ ที่ชาวประมงในชุมชนได้ตั้งบ้านเรือนในชุมชนมาเฉลี่ย 45 ปี แต่มีเพียงร้อยละ 20.9 ที่เป็น สมาชิกกลุ่ม การรวมกลุ่มถือเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และ/หรือ อาจเป็นเพราะว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณทะเลน้อยที่เป็นอยู่ตั้งแต่ อดีตถึงในปัจจุบัน เป็นการจัดการโดยรัฐและหน่วยงานภายนอกเข้ามากำหนดกิจกรรม ขาดการ ประชาสัมพันธ์และขาดการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

และเมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วม พบว่า ตัวแปรระดับการศึกษา และตัวแปรด้านแรงงานทางการเกษตรมีความสัมพันธ์อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) กับการมีส่วนร่วม จึงกล่าวได้ว่าระดับการศึกษาที่ต่ำของคน ในชุมชนอาจเป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและเข้าร่วมติดตามปัญหาได้ ส่วนตัวแปรด้านแรงงานที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม จะเห็นว่าแรง

งานของชุมชนชาวประมงทะเลน้อยมีเฉลี่ยเพียง 1 คนที่ทำงานในภาคเกษตร ส่วนแรงงานอีก 1 คนจะใช้เป็นแรงงานนอกภาคการเกษตร แรงงานทั้งหมดจึงใช้ไปในการหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ขาดเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งครอบครัวยังขาดความตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวม จึงทำให้ละเลยต่อการเสียสละเวลาและแรงงานที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐและหน่วยงานภายนอกจัดขึ้น

1.9 ทักษะคติของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สรุปค่าเฉลี่ยรวมทักษะคติของชาวประมงที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแยกเป็นด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ด้านการสงวนและอนุรักษ์ และด้านการพัฒนา พบว่าชาวประมงทั้งสองกลุ่มบ้านมีระดับทักษะคติในทางเดียวกัน คือ มีระดับทักษะคติเห็นด้วยมากในด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ระดับทักษะคติเห็นด้วยปานกลางในด้านการสงวนและอนุรักษ์ และระดับทักษะคติเห็นด้วยน้อยสำหรับด้านการพัฒนา และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมระดับทักษะคติของชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด

เมื่อมองในภาพรวมของผลการศึกษาอาจกล่าวได้ว่าชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นลักษณะชุมชนที่ค่อนข้างอ่อนแอ ขาดการรวมกลุ่มที่ดี ไม่มีความสนใจในการรับรู้ข่าวสาร มีจิตสำนึกและจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติน้อย จึงทำให้ไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในทุกๆ ด้านอย่างจริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้มีการตั้งงบประมาณและได้ส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณทะเลน้อยอย่างมากมาอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมทุกกิจกรรมเกิดจากการชี้แนะของรัฐ จึงทำให้ชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการ (process) จริง ทำให้ขาดความสำนึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ ขาดการเอื้ออาทรต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งขาดการเอื้อเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน คิดแต่การอาศัยพึ่งพาหน่วยงานภายนอกในการแก้ปัญหา อีกทั้งยังเข้าใจผิดว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐเพียงฝ่ายเดียว ตนเองหรือชุมชนไม่จำเป็นต้องมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวชุมชนอยู่ ชุมชนลักษณะนี้จัดเป็นชุมชนที่เป็นปัญหาอย่างยิ่งต่อแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต นอกเสียจากเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทในการวางแผนและดำเนินงานของตนเอง ให้เอื้ออำนวยที่จะทำให้ชุมชนประมงทะเลน้อยเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันในรูปแบบของกระบวนการกลุ่ม สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ

อันจะก่อให้เกิดความสำนึกเข้าใจถึงความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันของชุมชน และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติรอบๆ ชุมชน อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเองของชุมชนที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

2.1 ลดกระแสการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มุ่งแสวงหาการเพิ่มรายได้เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวในชุมชน จะเห็นได้ว่าชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยมีความอยู่ดีกินดีพอสมควร มีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายอยู่แล้ว ในอนาคตจึงควรมุ่งเน้นให้เข้าสู่กระแสพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพราะฉะนั้นโครงการที่จะเกิดขึ้นในชุมชนควรเป็นโครงการที่มุ่งเน้นให้เกิดความพอเพียง ให้มีการเสียสละ รวมกลุ่มเพื่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้คำนึงถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ คำนึงถึงอนาคตของลูกหลาน เพื่อใช้เป็นแรงจูงใจในการกระตุ้นให้มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน

2.2 ชาวประมงในชุมชนทะเลน้อยยังขาดการรวมกลุ่ม ทำให้ชุมชนโดยรวมขาดความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้นในการนำกิจกรรมใดๆ เข้าไปในชุมชนชาวประมงทะเลน้อย จะต้องตระหนักถึงวิธีการที่จะกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนขึ้นก่อนแล้วจึงให้ชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมกับเจ้าหน้าที่ ถ้าไม่ตระหนักถึงวิธีการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติก็ยังคงเป็นของเจ้าหน้าที่รัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยก็จะเป็นชุมชนที่อ่อนแอไม่สามารถพึ่งตนเองได้

2.3 จัดฝึกอบรมชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อย ให้ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการจูงใจและกระตุ้นให้ชาวประมงเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ชาวประมงมีความรู้สึกการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อรักษาไว้ให้ยั่งยืนและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนานชั่วลูกชั่วหลานตลอดไป

2.4 เปลี่ยนบทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐจากการเป็นผู้ปฏิบัติดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ มาเป็นผู้กระตุ้นจูงใจเสนอแนะให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน อันจะทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพ มีความเข้มแข็งในชุมชนที่จะแสวงหาความรู้ร่วมกัน อันเป็นการเสริมสร้างภูมิปัญญาของชาวบ้านเพื่อนำมาปรับใช้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยให้คงอยู่ โดยมีกระบวนการพัฒนาเป็นขั้นๆ ดังนี้ (พลเดช ปิ่นประทีป, 2543) ขั้นที่ 1

มีการรวมตัวกันชั่วคราว ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ขั้นที่ 2 ได้ความคิด เกิดความคิดดีๆ ที่บันดาลใจจนอยากจะไปลงมือทำ ขั้นที่ 3 เกิดการรวมกลุ่มช่วยตนเองช่วยกันเอง (self-help group) การรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติประมาณ 2 – 3 คน หรือการมีเพื่อนร่วมคิดนั้น ช่วยทำให้เกิดการสานต่อได้มาก ขั้นที่ 4 ร่วมคิดร่วมวางแผนกันเอง เป็นการรวมกลุ่มที่มีการพัฒนาไปอีกขั้น มีการคิดและวางแผนเป็นรูปธรรมว่าจะทำอะไรกัน ทำอย่างไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไร จนเกิดเป็นแผนงาน โครงการ ขั้นที่ 5 มีโอกาสได้ทำกิจกรรม ทำกิจกรรมหรือโครงการตามที่คิดวางแผนไว้ ขั้นที่ 6 ร่วมกิจกรรมร่วมประชุม ร่วมเรียนรู้ โครงการของชุมชนเป็นที่มาของโอกาสในการพบปะ การประชุม สันทนาการ และเรียนรู้กันเป็นประจำ เกิดการเชื่อมโยงผูกพันกัน ขั้นที่ 7 เกิดความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ สิ่งนี้จะค่อยๆ สะสมขึ้น มีการทดสอบกลับกรองจากสถานการณ์จริง และเป็นการสั่งสมภูมิปัญญาการพึ่งตนเองของกลุ่ม ขั้นที่ 8 เป็นการพึ่งตนเองได้ (self-reliance group) ด้วยภูมิปัญญาการพึ่งตนเองของกลุ่มที่สะสมจนถึงระดับหนึ่งพวกเขาจะแข็งแรงเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง นำพากลุ่มเคลื่อนไปข้างหน้าด้วยตนเอง ขั้นที่ 9 พัฒนาศักยภาพกลุ่มและขยายกลุ่มออกไป กลุ่มมีทักษะในการทำงานมากขึ้น สมาชิกกลุ่มขยายตัวออกไปหรือเผยแพร่แนวคิดไปสู่กลุ่มอื่นๆ ขั้นที่ 10 เชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ เป็นเครือข่าย การร่วมกิจกรรมกับกลุ่มแข็งแรงและคนที่เข้มแข็งอื่นๆ จะนำความรู้และความคิดใหม่ๆ เป็นตัวเร่งที่สำคัญมากของกระบวนการชุมชนเข้มแข็งและประชาคม เมื่อชุมชนเข้มแข็งเป็นการลดการพึ่งพาจากภายนอกจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ของชุมชน อันเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.5 ปัจจุบันระบบนิเวศน์ของแหล่งน้ำทะเลน้อยเปลี่ยนแปลงไปมาก ส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติลดลง โดยเฉพาะปริมาณสัตว์น้ำ ชาวประมงพยายามต่อสู้กับอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยการเพิ่มจำนวนเครื่องมือประมง เพิ่มอัตราการลงทุนในการจับสัตว์น้ำให้สูงขึ้น เพื่อต้องการให้สามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมากขึ้น แต่ผลผลิตจากการจับสัตว์น้ำก็ได้เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพทำการประมงหาวิธีการทำประมงแบบใหม่ๆ แม้ว่าวิธีการนั้นๆ จะผิดกฎหมายและส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำ การกระทำเช่นนี้เป็นการก่อปัญหาให้กับชาวประมงและคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นมาตรการจัดการทรัพยากรประมงที่มุ่งเน้นในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงให้สอดคล้องกับศักยภาพการผลิตของสัตว์น้ำ โดยการควบคุมจำนวนชาวประมง เครื่องมือประมง กำหนดชนิด ขนาด และปริมาณสัตว์น้ำที่อนุญาตให้ทำการประมง กำหนดฤดูกาลและพื้นที่ทำประมง กำหนดมาตรการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ควรจะต้องได้รับการพิจารณาร่วมกันระหว่าง

เจ้าหน้าที่ของรัฐ ชาวประมงในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเกิดความร่วมมือของชาวประมงในชุมชนตามแนวคิดของการจัดการร่วมกัน (co - management) โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบต่างๆให้สามารถปฏิบัติได้และมีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด เพื่อไม่ให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติรอบบริเวณทะเลน้อยมากไปกว่านี้ จนอาจก่อให้เกิดความล่มสลายของทรัพยากรธรรมชาติและความล่มสลายของชุมชนในอนาคต

2.6 การประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งการกำหนดแนวเขตพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้ครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของชุมชน และพื้นที่การเกษตรของชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อย ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาชุมชนเคยอาศัยทรัพยากรป่าไม้ในการยังชีพ เช่น ใช้ไม้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ใช้เพื่อทำอุปกรณ์เครื่องใช้ และใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องมือประมง เป็นต้น แต่เมื่อมีการประกาศแนวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นการปิดกั้นไม่ให้ชุมชนเข้าไปใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ ส่งผลทำให้ชาวประมงในชุมชนได้รับความเดือดร้อน แนวทางแก้ไขควรมีการผ่อนปรนมาตรการดังกล่าว เพื่อให้ชาวประมงในชุมชนมีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรป่าไม้โดยไม่เดือดร้อน และในขณะเดียวกันต้องไม่ส่งผลกระทบต่อมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยให้มีการจัดแบ่งเขตป่าไม้ตามหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นเขตป่าสงวน ห้ามมิให้บุคคลใดเข้ามาใช้ประโยชน์เพื่อการใดๆ โดยเด็ดขาด และเขตที่ 2 เขตป่าใช้สอย เป็นเขตที่เปิดให้ชาวประมงในชุมชนเข้าใช้สอยทำประโยชน์ได้ตามปกติ โดยมีกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ที่ชัดเจน แนวทางนี้จะช่วยทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับทรัพยากรป่าไม้ไม่ขาดหายไป ขณะเดียวกันมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ก็ยังคงดำเนินต่อไปได้

2.7 บริเวณชุมชนประมงทะเลน้อยมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญหลายประเภทและมีความเชื่อมโยงกัน ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ สัตว์ป่า ที่ดิน น้ำ และทรัพยากรประมง มีหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ที่มีอำนาจบังคับและควบคุมทั้งด้านการใช้ประโยชน์ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ เช่น กรมป่าไม้ กรมการปกครอง กรมเจ้าท่า กรมประมง กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน กรมพัฒนาชุมชน รวมทั้งองค์กรท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น โดยที่การปฏิบัติของหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลทรัพยากรธรรมชาติประเภทใดก็จะมีหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติประเภทนั้นเพียงประเภทเดียว เป็นลักษณะของการมองทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภทอย่างแยกส่วนออกจากกันอย่างสิ้นเชิง การจัดการแนวนี้ทำให้บางครั้งเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างหน่วยงาน มีการฟ้องร้องดำเนินการทางกฎหมายอยู่บ่อยครั้ง พร้อมทั้ง กับความด้อยประสิทธิภาพในการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาโดยรวมที่เกิดขึ้นต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยได้ ดังนั้นแนวทางการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติโดยรวม ไม่ควรผูกขาดอยู่กับหน่วยงานสังคมเพียงหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ต้องมีการ จัดระบบประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและระหว่างหน่วยงานรัฐกับองค์กร ท้องถิ่นและชุมชน เนื่องจากเหตุผลที่ว่าจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องคำนึงถึงระบบนิเวศน์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรประมง และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ตามหลักการ พัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุล

2.8 การที่ชาวประมงภายในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ ยัง คงมีความคิดเห็นว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นสมบัติสาธารณะไม่มีใครเป็นเจ้าของ บุคคลผู้ใดสามารถเก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์ได้ก่อน ผู้นั้นก็เป็นเจ้าของหรือมีกรรมสิทธิ์เหนือ ทรัพยากรธรรมชาตินั้น ทำให้บุคคลแต่ละคนมุ่งที่จะเก็บเกี่ยวหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติให้ได้มากที่สุด เพราะหากคนไม่เก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด บุคคลผู้อื่นก็ จะใช้ประโยชน์จนหมดสิ้นเช่นกัน ความคิดเหล่านี้จะมีผลด้านจิตวิทยาต่อความรู้สึกนึกคิดของ ประ ชาชนในชุมชนโดยทั่วไปจึงทำให้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีน้อย แนว ทางแก้ไขประการหนึ่ง คือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เน้นให้ชุมชน เข้ามีส่วนร่วมเป็นกระบวนการ ซึ่งเชื่อว่าหากชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ การสงวนและอนุรักษ์ และบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชุมชนของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม จะทำให้ชาวประมงในชุมชน เกิดกระ บวนการเรียนรู้ พัฒนาจิตสำนึกความรู้สึก รัก ห่วงแหน และให้ความร่วมมือในการ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ประการที่สำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ ของรัฐ จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้เข้าไปแก้ไขปัญหา เป็นการเข้าไปเพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ชาวประมงได้เรียนรู้ร่วมกันในการที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ล้ำ ค่านี้ให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีพและประโยชน์ในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับชุม ชนและภายนอกชุมชน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณรอบ ทะเลสาบสงขลาเชิงระบบ ทั้งในบริเวณพรุควนเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช บริเวณทะเล น้อย จังหวัดพัทลุง และบริเวณคลองปากกระวะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ กันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ บริเวณหนึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อไปสู่อีกบริเวณหนึ่งด้วย

3.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน บริเวณรอบทะเลสาบสงขลา

3.3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ใน บริเวณรอบทะเลสาบสงขลา

3.4 ศึกษาเพื่อหาแนวทางส่งเสริมอาชีพทางเลือกในชุมชน อันจะช่วยลดแรง กดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณทะเลน้อย

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ชมดี. 2524. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี (People's Participation Affecting Economic Development : A Case Study Sarapee Project Tumbon Thachang Amphoe Warinchumrab Chngwat Ubonratchathani). กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (สำเนา)
- กลุ่มสังคมศาสตร์สาธารณสุข. 2525. "การมีส่วนร่วมของชุมชน : จุดอ่อนของงานสาธารณสุขมูลฐาน" วารสารสังคมพัฒนา. 6 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2525), 23.
- เกศรารัตน์ เพชรรักษ์. "ภูมิใจบ้านเรา : ทะเลน้อย" วารสารขุนทอง. (มกราคม 2538), 6.
- เกษม จันทรแก้ว. 2527. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ชำนาญ พิทักษ์, ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, พวงรัตน์ คงประเสริฐ และธัญพร สงขะสะโรช. 2540. "รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาจังหวัดตรัง และจังหวัดสุราษฎร์ธานี". สงขลา : คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชัยอนันต์ สมุทรวนิช. 2527. "ระบบราชการกับการมีส่วนร่วมของชุมชน : พิจารณาในแง่มหภาค", ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า 29. ทวีทองหงษ์วิวัฒน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ซีเอ็มเอส เอ็นจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด, บริษัท. 2540. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดพัทลุง. สำนักงานจังหวัดพัทลุง จังหวัดพัทลุง.
- ถัด รัตนพันธ์. 2479. งานปีใหม่จังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2479. กรุงเทพฯ : ธรรมพิทยาธาร.

- ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม และภาณุ ธรรมสุวรรณ. 2538. "รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจการเมืองของประชาชนและโครงการอำนาจชุมชนรอบอ่าวทะเลน้อย".
สงขลา : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- เทพ เมนะเสวต. 2537. "การจัดการประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของเอเชียอาคเนย์และ
แนวทางร่วมมือในระดับภูมิภาค" วารสารการประมง. 47(กรกฎาคม-
สิงหาคม 2537), 333-356.
- ไทยเอนิเนียร์ริ่ง คอนซัลแตนท์สจำกัด, บริษัท.2541. โครงการศึกษาการอนุรักษ์และคุ้มครองพื้นที่
ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง. สำนักงานนโยบายและแผน
สิ่งแวดล้อม กรุงเทพฯ.
- ธีรพันธ์ ภูคาสุวรรณค์. 2523. "การบริหารการประมง" วารสารการประมง. 33(กรกฎาคม
2523), 373-381.
- นภาพรณ หะวานนท์. 2543. "องค์ความรู้ในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน" เอกสารประกอบ
การประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชนครั้งที่ 1 เรื่องชุมชนไทยท่ามกลางกระแส
การเปลี่ยนแปลง วันที่ 30 - 31 พฤษภาคม 2543. ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50ปี.
กรุงเทพฯ.
- นโยบายและแผนมหาดไทย, สำนักงาน. 2536. คู่มือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมระดับตำบลและหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย.
- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. 2539. อนุสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศที่
เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ. กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
ล้อม : บริษัทอินดิเกรตเต็ดโปรโมชันเทคโนโลยี จำกัด.
- นิธิ ฤทธิพรพันธุ์. 2525. จดหมายข่าวโครงการเลนน้อย. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นิธิ ฤทธิพรพันธุ์, บรรจง นะแส และถาวร ศิริพันธ์. 2525. ลักษณะบางประการของชุมชน
ทะเลน้อยอำเภอควนขนุนจังหวัดพัทลุง. สงขลา : คณะทรัพยากรธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปธาน สุวรรณมงคล. 2527. "ทัศนะบางประการในเรื่องสภาพตำบลกับการมีส่วนร่วมของ
ชุมชน" ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า 83. ทวีทอง หงษ์
วิวัฒน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ประมง, กรม. 2523. "โครงการเลี้ยงปลาकिनพีชในทะเลน้อยจังหวัดพัทลุง" วารสารข่าว
กรมประมง. 3(11 - 20 ตุลาคม 2523), 2-3.

- ประมง, กรม. 2527. "การปราบปรามผู้กระทำผิด พ.ร.บ.การประมง" วารสารข่าวกรมประมง. 8(1-15 กันยายน 2527), 18-19.
- ประมง, กรม. 2541. แผนงาน-งาน-โครงการ ประจำปี 2541. กรุงเทพฯ : ฝ่ายแผนงานและงบประมาณ กรมประมง.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. "ชุมชนและลักษณะของความเป็นชุมชน" เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชนครั้งที่ 1 เรื่องชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง วันที่ 30 - 31 พฤษภาคม 2543. ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี. กรุงเทพฯ.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2529. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถาบันลาดกระบัง. ผ่อง เล่งอี่. 2536. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจังหวัดพัทลุง. สำนักงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้.
- พลเดช ปิ่นประทีป. 2543. "องค์การการเงินชุมชน : ฐานรากที่ขาดไม่ได้ของประชาสังคมไทย" เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชนครั้งที่ 1 เรื่องชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง วันที่ 30 - 31 พฤษภาคม 2543 ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี. กรุงเทพฯ.
- พัทลุง, จังหวัด. 2536. ประกาศจังหวัดพัทลุง. ศาลากลางจังหวัดพัทลุง : สำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง.
- พัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน, สำนักงาน. 2542. รายงานประจำปี 2542. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน, พัทลุง.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ไพรัตน์ จีรเสถียร. 2540. การศึกษาการจัดการประมงโดยชุมชน : กรณีศึกษาอ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี(Study on Community-Based Fishery Management : A Case Study at Pattani Bay , Changwat Pattani) กรุงเทพ : วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2527. "นโยบายและกลวิธี การมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน", การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, หน้า 6-7. ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์,บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภากการพิมพ์.

- ยุพิน วิวัฒน์ชัยเศรษฐ์. 2539. "การพัฒนาการประมงที่ยั่งยืนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" วารสารการประมง. 49 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2539), 341-356.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อนุเคราะห์ไทย.
- โยธิน คันสนยุทท์ และจุมพล พูลภัทรชีวิน. 2524. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- รวิวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์. 2533. การวัดทัศนคติเบื้องต้น. ชลบุรี : ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เริงชัย ดันสกุล. 2525. จดหมายข่าวโครงการเลน้อย. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- 2526. จดหมายข่าวโครงการเลน้อย. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- โรจน์จรรย์ย์ ด้านสวัสดิ์, วิชัย กาญจนสุวรรณ, กมล ส่งวัฒนา, ชาญชัย ธนาวุฒิ และเริงชัย ดันสกุล. 2540. "รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ : กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา".สงขลา : คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ฤทัยวรรณ ศุภเกษร. 2535. การศึกษาสภาวะความยากจนของชุมชนทะเลน้อย (A Study of Poverty in Thale Noi Community) สงขลา : วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)
- วราพร ศรีสุวรรณ. 2539. "แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืน" มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, เอกสารประกอบการสอนวิชามนุษย์นิเวศวิทยา. หน้า 188-195. ศิริจิตทุ่งหว่า, เรียบเรียง. สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วรินทร์า ไกยรวงศ์. 2541. ทะเลชุมชน. กรุงเทพฯ : สมใจการพิมพ์.
- วิทย์ ธารชลาณุกิจ. 2527. "สิ่งแวดล้อมทางประมงและการจัดการ", ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. หน้า1-32. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิรัช จารุสมบัติ. 2527. "การพัฒนาการประมงทะเลของประเทศไทยในปัจจุบันและอนาคต" วารสารการประมง. 37(กรกฎาคม 2527), 334-337.
- วิเศษ ชมเดช และสิริ ทุกข์วินาศ. 2528. "สภาวะการประมงในทะเลสาบสงขลา" วารสารการประมง. 2(มีนาคม 2528), 11-15.

- แลได้, สำนักข่าว. 2541. "สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านขอร่วมจัดการทรัพยากร" วารสาร
แลได้. 43(กุมภาพันธ์ 2541). 10-14.
- ศราวุธ เจงโละ, เพิ่มศักดิ์ เฟิงมาก และสิริ ทุกข์วินาศ. 2528. การศึกษาสำรวจสถานภาพ
และบทบาททางการประมงของชุมชนรอบอ่าวปัตตานี. สงขลา: สถาบันเพาะเลี้ยง
สัตว์น้ำชายฝั่ง กรมประมง.
- ศิริจิต ท่งหว่า, สมยศ ท่งหว่า และชัยวัฒน์ โพธิพงศา. 2534. "รายงานการวิจัย เรื่อง
การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางด้านชีวภาพ ด้านเศรษฐกิจสังคมต่อ
ระบบการทำเกษตร และการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร
ในและนอกเขตชลประทาน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง". สงขลา : ภาควิชา
พัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริจิต ท่งหว่า. 2539. การวางแผนโครงการพัฒนาการเกษตร. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร
คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. 2539. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้านคอมพิวเตอร์. พิมพ์ครั้งที่ 8.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีสุดา ลอยผา. 2532. การประเมินค่าของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจังหวัดพัทลุง
สงขลา นครศรีธรรมราช กรณีเป็นแหล่งท่องเที่ยว (An Evaluation of The
Thale Noi Non-Hunting Area Changwat Phatthalung , Songkhla , Nakhon
Si Thammarat As a Recreation Site) กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหา
บัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)
- สนธยา พลศรี. 2533. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียน
สโตร์.
- สมชาย พุ่มสอาด. 2532. ถิ่นไทยในแหลมทอง. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ.
- สมยศ ท่งหว่า. 2539. คอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาพัฒนาการ
เกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษวิเคราะห์และปฏิบัติ
งานชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุชา จันท์เอม. 2524. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. 2541. "รัฐ-ชุมชน-ธุรกิจ มิติใหม่ทางความร่วมมือของสังคมไทย" เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการปราชญ์เพื่อแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 6-7 พฤศจิกายน 2541. นนทบุรี. : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน
- สุริยะ วิริยะสวัสดิ์. 2535. "การพัฒนาแบบยั่งยืน : แนวทางใหม่ในการพัฒนาชนบทของกรมการปกครอง" วารสารเทศาภิบาล. 87(มีนาคม 2535), 61-62..
- สุรัญญา ทองรักษ์. 2541. เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สิ่งแวดล้อมเขต12, สำนักงาน. 2540. "ทะเลน้อยแรมซาร์ไซต์แห่งแรกของประเทศไทย" วารสารข่าวสารสิ่งแวดล้อมภาคใต้. 3 (มีนาคม 2540), 6-10.
- อภิชาติ ช่วยเรือง. 2539. แผนที่ชุดจังหวัดพัทลุง. ปัตตานี : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อมรวิรัช นาคทรพรพ, อาชัญญา รัตนอุบลและอัจฉรา ไชยูปถัมภ์. 2543. "การศึกษาเกี่ยวกับวิถีชุมชน" เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชนครั้งที่ 1 เรื่องชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง วันที่ 30-31 พฤษภาคม 2543. อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี. กรุงเทพฯ.
- อังสนีย์ ชุณหพราน, จุฬารัตน์ รัตนไชย และอาภรณ์ มีชูพันธ์. 2539. ประเมินผลการจับสัตว์น้ำจากทะเลสาบสงขลา ปี 2537 - 2538. สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสงขลา กรมประมง.
- Masae, Awaie and McGregor, J. Allister. 1998. "Sustainability of a Fishery in Southern Thailand" **Environmental Challenges in South-East Asia**. 282 - 304. Victor T. King , Editor.
- Babier, E.B. 1987. "The Concept of Sustainable Economic Development" **Environmental Conservation** , 14(February 1987), pp. 101-116.
- Brown, B.J., et al. 1987. "Global Sustainability : Toward Definition : **Environmental Management**. 11 (June 1987) , pp. 713- 719.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 (แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง)

เรื่อง แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย
อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ตอนที่ 1 การตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพ

1. ชื่อ นามสกุล อายุ
ปี
การศึกษา ศาสนา
2. อยู่ในชุมชนมาแล้วกี่ปี
3. ประวัติการตั้งถิ่นฐาน (ให้บอกเล่าประวัติการตั้งถิ่นฐานของครอบครัว)
.....
.....
4. ปัจจุบันทำอาชีพอะไร
5. การเปลี่ยนแปลงของอาชีพ (การเปลี่ยนแปลงของอาชีพตั้งแต่อดีตที่มาอยู่ในชุมชนจนถึงปัจจุบัน/การเปลี่ยนแปลงของอาชีพของพ่อแม่)
.....
.....
6. ปัจจุบันพื้นที่ถือครองเท่าไร ไร่
ใช้ทำกิจกรรมอะไรบ้าง
-
-
-
7. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถือครองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถือครองตั้งแต่อดีตที่มาอยู่จนถึงปัจจุบัน/การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถือครองของพ่อแม่)
.....
.....
8. รายได้ของครัวเรือนจำนวนเท่าไร บาท/ปี

มีรายได้จากกิจกรรมอะไรบ้าง

-
-
-

มีการเปลี่ยนแปลงของรายได้จากอดีตถึงปัจจุบันจากกิจกรรมอะไรบ้าง

-
-
-

ตอนที่ 2 : ศึกษาวิวัฒนาการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบริเวณ
ทะเลน้อย

แบ่งช่วงการวิวัฒนาการได้ 4 ช่วง คือ

- 1) ช่วงก่อนการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สมัยจอมพล ป. พิบูลย์
สงคราม ก่อน พ.ศ. 2500
- 2) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 3 สมัยจอมพลสฤษดิ์
ธนะรัชต์และจอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่าง พ.ศ. 2500 - 2515
- 3) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 - 6 สมัยพลเอกเปรม
ติณสูลานนท์ ระหว่าง พ.ศ. 2516 - 2530
- 4) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 - ปัจจุบัน พ.ศ. 2531
- ปัจจุบัน

1. สภาพนิเวศน์โดยทั่วไป

- สภาพป่าไม้
- สภาพการใช้ที่ดิน
- สภาพของทะเลน้อย

2. การผลิตและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

- การถือครองที่ดิน (เอกสารสิทธิ์,เขตป่าสงวน,การเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐ)
- การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ (เกี่ยวข้องกับอาชีพ)

- พื้นที่ป่า [สวนยางพาราและไม้ผล]
 - พื้นที่ราบ [ไม้ผลและนาข้าว]
 - พื้นที่ลุ่ม(ทะเลน้อย) [การประมงและสัตว์น้ำ]
- สาเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ (ถามต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ)
- พื้นที่ป่า [สวนยางพาราและไม้ผล]
 - พื้นที่ราบ [ไม้ผลและนาข้าว]
 - พื้นที่ลุ่ม(ทะเลน้อย) [การประมงและสัตว์น้ำ]
3. ความสัมพันธ์ของชุมชนและการแลกเปลี่ยนของชุมชน
- ความสัมพันธ์ทางการผลิต (มีการช่วยเหลือกันอย่างไร, มีการแบ่งปันที่ดินและการขยายอาชีพของหมู่บ้านอย่างไร)
 - ความสัมพันธ์ทางการตลาด (มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตหรือไม่ และการซื้อขายผลผลิตเป็นอย่างไร)
 - ความสัมพันธ์กับรัฐ (กฎหมาย ระเบียบ ภาษี และการถือครองที่ดิน)
 - การแบ่งชนชั้น (การปกครอง) อย่างไร
 - การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
4. รูปแบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณทะเลน้อย
- การใช้ทรัพยากรจากป่าไม้
 - การใช้ทรัพยากรที่ดิน (ทำไร่, ทำนา และทำสวน)
 - การใช้ทรัพยากรจากทะเลน้อย
5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนและโดยรัฐ
- การจัดตั้งกลุ่มองค์กร
 - การจัดตั้งคณะกรรมการ
 - การเรียกร้อง
 - การจัดการของรัฐ (การสงวน, การอนุรักษ์, การพัฒนาและการใช้ประโยชน์)
6. ปัญหาของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนและโดยรัฐ

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 (แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง)

เรื่อง แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย

อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ..... ปี
 เพศ.....

ศ า ส น า วุฒิ การ ศึกษา สูง สุด

อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ชื่อหมู่บ้าน ตำบล..... อำเภอ
 ควนขนุน จังหวัดพัทลุง

2. อาชีพหลัก (รายได้สูงสุด)ของท่านคือ

อาชีพอื่น ๆ คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. 3.

2. 4.

3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของท่าน คน

4. จำนวนสมาชิกวัยแรงงานในครัวเรือนของท่าน(อายุ 13-64 ปี) รวม..... คน

จำนวนสมาชิกที่ใช้แรงงานในการทำการเกษตร จำนวน คน

ประเภท	จำนวนแรงงาน(คน)	ช่วงเวลาที่ใช้แรงงาน(เดือน)
- แรงงานประมง		
- แรงงานภาคเกษตร		
- แรงงานนอกภาคเกษตร		
- รับจ้างแรงงานในภาค เกษตร		
- รับจ้างแรงงานนอกภาค เกษตร		

5. ดินและกิจกรรมการเกษตร

กิจกรรม	กรรมสิทธิ์ที่ดิน (ไร่)		เอกสารสิทธิ์ที่ดิน		ลักษณะพื้นที่ (ไร่)				แหล่ง น้ำที่ใช้ 1)	ปัญหาและอุปสรรค
	ตนเอง	เช่า	มี	ไม่มี	ที่ราบเชิงเขา	ที่ราบ	ที่ลุ่ม	ป่าพรุ		
- ที่ตั้งบ้าน เรือน - ที่นา - นากระจัด - ยางพารา - ไม้ผล - พืชผัก - ขุดบ่อเลี้ยง ปลา - เลี้ยงสัตว์ - พื้นที่ว่าง เปล่า										

1) 1 = น้ำฝน 2 = บ่อบาดาล 3 = บ่อน้ำตื้น 4 = น้ำจากโครงการสูบน้ำเพื่อการชลประทาน 5 = น้ำจากทะเลน้อย

6. การทำประมงในปี 2542

6.1 การจับสัตว์น้ำ

- มีการจับสัตว์น้ำหรือไม่ () มี () ไม่มี

- ถ้ามีการจับสัตว์น้ำทำในพื้นที่ส่วนใด.....

- เครื่องมือประมงที่ใช้มีอะไรบ้าง (ระบุ)

1. จำนวน หน่วย มูลค่า บาท

2. จำนวน หน่วย มูลค่า บาท

3. จำนวน หน่วย มูลค่า บาท

4. จำนวน หน่วย มูลค่า บาท

รวมค่าเครื่องมือประมง บาท/ปี

- ในปี พ.ศ.2542 จับสัตว์น้ำได้จำนวน.....เดือน ระบุเดือนที่ทำประมง.....

- ในแต่ละเดือนออกจับสัตว์น้ำได้ จำนวน..... วัน

- รายได้จากการจับสัตว์น้ำ บาท/วัน รวมรายได้ บาท/ปี

- ต้นทุนหลักจากการจับสัตว์น้ำ(ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง) รวมทั้งสิ้น บาท/ปี

- รายได้สุทธิจากการทำประมง เป็นเงิน บาท/ปี

6.2 การขุดบ่อเลี้ยงปลา

- มีการขุดบ่อเลี้ยงปลาหรือไม่ () มี () ไม่มี

- ผลผลิตจากการขุดบ่อเลี้ยงปลา จำนวน กิโลกรัม

- รายได้จากการขุดบ่อเลี้ยงปลา บาท

- ต้นทุนผันแปร (พันธุ์สัตว์, อาหารสัตว์) รวมทั้งสิ้น บาท/ปี

- รายได้สุทธิจากการขุดบ่อเลี้ยงปลา เป็นเงิน บาท/ปี

- รวมรายได้สุทธิจากการทำประมง บาท/ปี

7. การผลิตพืชในปี 2542

ชนิดพืช	ผลผลิต รวม/ปี (กก.)	วัตถุประสงค์		รายได้ ทั้งหมด (บาท/ ปี)	ต้นทุน ผันแปร (บาท/ ปี)	รายได้ สุทธิ (บาท/ ปี)	ปัญหาและ อุปสรรค
		ขาย (กก.)	บริโภค (กก.)				
- ข้าว							
- ข้าวนาปี							
- ข้าวนา ปรัง							
- นากระจูด							
- ยางพารา							
- ยางแผ่น							
- น้ำยาง							
- ไม้ผล (ระบุ)							
-							
-							
- พืชผัก (ระบุ)							
-							
-							
- อื่น ๆ							
-							
-							

รวมรายได้สุทธิจากพืช บาท/ปี

8. การเลี้ยงสัตว์ในปี 2542

ชนิดสัตว์	ผลผลิต รวม/ปี (ตัว)	วัตถุประสงค์		รายได้ ทั้งหมด (บาท/ ปี)	ต้นทุน ผันแปร (บาท/ ปี)	รายได้ สุทธิ (บาท/ ปี)	ปัญหา และอุปสรรค
		ขาย (ตัว)	บริโภค (ตัว)				
- กระบือ							
- โค							
- สุกร							
- ไก่พื้นเมือง							
- ไก่เนื้อ							
- ไก่ไข่							
- เป็ดชวา							
- อื่น ๆ							
-							
-							
-							

รวมรายได้สุทธิจากการเลี้ยงสัตว์ บาท/ปี

9. รวมรายได้สุทธิในการทำการเกษตร จำนวน บาท/ปี

10. รายได้อื่น ๆ จากการทำงานนอกฟาร์มในภาคเกษตร

1. จำนวน บาท/ปี

1.จำนวน บาท/ปี

11. รายได้นอกภาคการเกษตร

1. หักถกรรม จำนวน บาท/ปี

2. ท่องเที่ยว จำนวน บาท/ปี

3. จำนวน บาท/ปี

4.จำนวน บาท/ปี

12. รายได้ที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งให้ บาท
13. รายได้สุทธิทั้งหมดของครัวเรือน บาท
14. รายจ่ายในครัวเรือน
- ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน บาท/เดือน หรือ บาท/ปี แยกเป็น
- ค่าซื้ออาหารในการบริโภค บาท/เดือน
 - ค่าเล่าเรียนลูก บาท/ปี
 - ค่าเครื่องนุ่งห่ม บาท/ปี
 - ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดในครัวเรือน บาท/ปี
 - ค่ารักษาพยาบาล บาท/ปี
 - ค่าใช้จ่ายอื่น บาท/ปี
15. ปัจจุบันท่านมีหนี้สินหรือไม่
- () มี () ไม่มี
16. ถ้ามีหนี้สิน จำนวนหนี้สินทั้งหมด บาท

แหล่งเงินกู้	กู้ทำอะไร	จำนวนหนี้สิน(บาท)
-		
-		
-		
-		

17. จำนวนทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในครัวเรือน

รายการ	มี (ระบุจำนวน)	ไม่มี
อุปกรณ์การเกษตร - รถไถเดินตาม - เครื่องนวดข้าว - เครื่องพ่นสารเคมี - เครื่องสูบน้ำและอุปกรณ์ - เครื่องตัดหญ้า - เครื่องรดน้ำ - มีดกรีดยาง - อุปกรณ์การทำยางพารา (ถังน้ำยางตะกวง เครื่องกรอง) - จักรรีดยาง - จักรเย็บริมเสื่อ - เครื่องรีดกระจูด -		
อุปกรณ์รับข่าวสารและขนส่ง - วิทยุกระจายเสียง - วิทยุโทรทัศน์ - รถยนต์ (กระบะ) - รถจักรยานยนต์ - รถจักรยาน - เรือยนต์หางยาว เรือแจว -		

17. (ต่อ)

รายการ	มี (ระบุจำนวน)	ไม่มี
โรงเรียนสิ่งปลูกสร้าง - ยุ้งฉาง - คอกกระบือ/คอกวัว - คอกหมู - เล้าไก่ เล้าเป็ด - โรงเรียนเก็บเรือ		

18. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มอะไรบ้างหรือไม่

- () กลุ่มเกษตรกร ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มหัตถกรรม ฯลฯ ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มทำปุ๋ยหมัก ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มอื่น ๆ ระบุตำแหน่งของท่าน

19. ท่านรับรู้ข่าวสารในการประกอบอาชีพจากแหล่งใดบ้าง

แหล่งข่าวสาร	ทุก วัน	สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง	2สัปดาห์ ต่อครั้ง	เดือนละ ครั้ง	หลาย เดือน ครั้ง	ไม่เคยได้ รับเลย
เจ้าหน้าที่ - เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลน้อย - เกษตรอำเภอ - ประมงอำเภอ - เจ้าหน้าที่ปกครอง - เจ้าหน้าที่สาธารณสุข						

19. (ต่อ)

แหล่งข่าวสาร	ทุก วัน	สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง	2สัปดาห์ ต่อครั้ง	เดือน ละครั้ง	หลาย เดือน ครั้ง	ไม่เคยได้ รับเลย
<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าหน้าที่ อบต. - กรมเจ้าท่า - บุคคลจากมหา วิทยาลัยสงขลา นครินทร์ <p>คนในชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - กำนันผู้ใหญ่บ้าน - เกษตรกรผู้นำ - ผู้นำศาสนา - เพื่อนบ้าน <p>กระบวนการเรียน งาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การประชุม - การฝึกอบรม - ทัศนศึกษาดูงาน - การจัดงานวัน สาธิต <p>สื่อสารมวลชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ป้ายประชาสัมพันธ์ - หอกระจายข่าว - หนังสือพิมพ์ - วิทยุ - โทรทัศน์ 						

ตอนที่ 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

1. ท่านตั้งบ้านเรือนในบริเวณทะเลน้อยมาแล้ว
2. ในอดีต 15 ปีที่แล้วท่านเคยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ รอบบริเวณทะเลน้อยในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด

ทรัพยากรธรรมชาติ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ได้ใช้ประโยชน์
- แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย				
- ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลอง ยวน)				
- กระจูดธรรมชาติ				
- พืชน้ำต่าง ๆ ในทะเลน้อย				
- สัตว์น้ำ				
- นกน้ำ				
- สัตว์ป่า				

3. ปัจจุบันท่านเคยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ รอบบริเวณทะเลน้อย ในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด

ทรัพยากรธรรมชาติ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ได้ใช้ประโยชน์
- แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย				
- ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลอง ยวน)				
- กระจูดธรรมชาติ				
- พืชน้ำต่าง ๆ ในทะเลน้อย				
- สัตว์น้ำ				
- นกน้ำ				
- สัตว์ป่า				

4. ชุมชนของท่านมีกลุ่มอะไรบ้างที่สร้างขึ้นเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณรอบทะเลน้อย () กลุ่มประมงรักษ์ทะเลน้อย () กลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ()

5. ชุมชนของท่านเคยมีการจัดกิจกรรมอะไรบ้างที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
รอบบริเวณทะเลน้อย

-
-
-

6. ชุมชนของท่านมีการปรับตัวกับการแข่งขันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
อย่างไร

-
-
-

7. ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน
ชุมชน

7.1 ท่านคิดว่าสภาพป่าไม้เป็นอย่างไร

- () ลดลง เพราะ
- () ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะ
- () ดีขึ้น เพราะ

7.2 ท่านหรือชุมชนของท่านมีการปรับตัวต่อการใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของ
สภาพป่าไม้อย่างไร

-
-

7.3 ท่านคิดว่าปริมาณและชนิดของสัตว์ป่าเป็นอย่างไร

- () ลดลง เพราะ
- () ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะ
- () ดีขึ้น เพราะ

7.4 ท่านหรือชุมชนของท่านมีการปรับตัวต่อการใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของ
สัตว์ป่าอย่างไร

-
-

7.5 ท่านคิดว่าปริมาณและชนิดของนกน้ำเป็นอย่างไร

- () ลดลง เพราะ
- () ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะ
- () ดีขึ้น เพราะ

7.6 ท่านหรือชุมชนของท่านมีการปรับตัวต่อการใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของนกน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอย่างไร

.....

.....

7.7 ท่านคิดว่าปริมาณและชนิดของสัตว์น้ำเป็นอย่างไร

- () ลดลง เพราะ
- () ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะ
- () ดีขึ้น เพราะ

7.8 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาเครื่องมือประมงอะไรบ้างที่จะสามารถทำให้จับสัตว์น้ำได้แต่ยังคงทำให้สัตว์น้ำยังคงมีอยู่ตลอดไป

.....

.....

7.9 ท่านหรือชุมชนของท่านคิดว่าจะมีการรักษาชนิดหรือพันธุ์สัตว์น้ำอย่างไร เพื่อให้คงมีปริมาณและชนิดของสัตว์น้ำในทะเลน้อยให้คงอยู่ตลอดไป

.....

.....

7.10 ท่านคิดว่าคุณภาพน้ำในทะเลน้อยเป็นอย่างไร

- () เสื่อมโทรม เพราะ
- () ไม่เสื่อมโทรม เพราะ
- () ดีขึ้น เพราะ

7.11 ท่านหรือชุมชนของท่านคิดว่าจะมีการรักษาคุณภาพน้ำในทะเลน้อยให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของท่านได้อย่างไร

.....

.....

8. ท่านคิดว่าทรัพยากรธรรมชาติรอบทะเลน้อย มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของครอบครัวและลูกหลานของท่านอย่างไร
- () สำคัญมาก เพราะ
- () สำคัญน้อย เพราะ
- () ไม่สำคัญเลย เพราะ
9. ท่านคิดว่าการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณทะเลน้อย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนจะส่งผลต่อรายได้หรือต่อการประกอบอาชีพของท่านหรือไม่อย่างไร
- () ส่งผลมาก เพราะ
- () ส่งผลน้อย เพราะ
- () ไม่ส่งผล เพราะ
10. ท่านคิดว่าจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนหรือไม่
- () จำเป็นมาก เพราะ
- () จำเป็นน้อย เพราะ
- () ไม่จำเป็น เพราะ

11. ท่านเคยรู้และเคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกชุมชนที่เข้า มาจัดการทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยหรือไม่

กิจกรรม	การรับรู้	
	ใช่	ไม่รู้อ
<ul style="list-style-type: none"> - การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า - การอนุรักษ์ป่าพรุ - การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรฯ - การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ล่องเรือแลนทะเลน้อย) - การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ (ธรรมยาตราเพื่อทะเลสาบสงขลา) - การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ - การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ - การปรับปรุงขุดลอกคูคลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และวันประมงแห่งชาติ - การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย - การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำกร้าล่อปลา - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ - การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ - การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย - การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย - การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ 		

12. กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีประโยชน์ต่อตัวท่านหรือไม่

กิจกรรม	ประโยชน์ มาก	น้อย	ไม่มี ประโยชน์	เหตุผล
<ul style="list-style-type: none"> - การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า - การอนุรักษ์ป่าพรุ - การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยว - การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ (ธรรมยาตราเพื่อทะเลสาบ) - การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ - การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ - การปรับปรุงจุดล่อกुकูลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และในวันประมงแห่งชาติ - การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย - การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำร่ำล่าปลา 				

12. (ต่อ)

กิจกรรม	ประโยชน์ มาก	น้อย	ไม่มี ประโยชน์	เหตุผล
<ul style="list-style-type: none"> - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ - การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ - การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย - การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย - การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในพื้นที่นา ที่สวน - การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย - การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ 				

13. กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีประโยชน์ต่อชุมชนหรือไม่

กิจกรรม	ประโยชน์ มาก	น้อย	ไม่มี ประโยชน์	เหตุผล
<ul style="list-style-type: none"> - การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า - การอนุรักษ์ป่าพรุ - การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยว (ล่องเรือแล่นกทะเลน้อย) 				

13. (ต่อ)

กิจกรรม	ประโยชน์ มาก	น้อย	ไม่มี ประโยชน์	เหตุผล
<ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ (ธรรมยาตราเพื่อทะเลสาบสงขลา) - การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ - การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ - การปรับปรุงขุดลอกคูคลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และวันประมงแห่งชาติ - การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย - การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำร่ำล่อปลา - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ - การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ - การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย - การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย - การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในพื้นที่นา ที่สวน - การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย - การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ 				

14. ท่านคิดว่าคนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติรอบทะเลน้อยหรือไม่

- () จำเป็นมาก เพราะ
- () จำเป็นน้อย เพราะ
- () ไม่จำเป็น เพราะ

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย มากน้อยเพียงใด

มีส่วนร่วม หมายถึง มีโอกาสศึกษา มีโอกาสคิดและเสนอแนะ มีโอกาสลงมือปฏิบัติ หรือมีโอกาสติดตามการดำเนินงาน แล้วแต่ลักษณะของประเด็น

มีส่วนร่วมมาก = มีส่วนร่วมมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป = 4 คะแนน

มีส่วนร่วมปานกลาง = มีส่วนร่วม 2 - 3 ครั้ง = 3 คะแนน

มีส่วนร่วมน้อย = มีส่วนร่วมเพียง 1 ครั้ง = 2 คะแนน

ไม่มีส่วนร่วม = ไม่มีส่วนร่วมเข้าไปเกี่ยวข้องเลย = 1 คะแนน

กิจกรรม	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	ไม่มี (1)
ด้านการใช้ประโยชน์				
1. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการลักลอบตัดไม้ในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย				
2. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการล่านกน้ำ บริเวณทะเลน้อย				
3. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการล่าสัตว์ป่าในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย				
4. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการจับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย				
5. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลไม้ในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย				

กิจกรรม	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	ไม่มี (1)
6. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลนกน้ำ บริเวณ ทะเลน้อย				
7. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์ป่าในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย				
8. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์น้ำไม่ให้มี การทำประมงผิดกฎหมาย บริเวณทะเลน้อย				
9. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีผู้ตัดไม้ ในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย				
10. ท่านมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินคดีผู้ล่านกน้ำ บริเวณทะเลน้อย				
11. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีชาว ประมงที่ทำการประมงผิดกฎหมาย				
ด้านการสงวน				
12. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้กำหนดเขตที่ รักษาพันธุ์สัตว์น้ำ "อ่าวเจ้" เพื่อแก้ไขปัญหาสัตว์น้ำ บริเวณทะเลน้อยลดลง				
13. ท่านมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตป่าสงวนและเขตป่าใช้ สอย บริเวณรอบทะเลน้อย				
14. ท่านมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ "อ่าวเจ้" ในทะเลน้อย				
15. ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกป่าพรุบริเวณทะเลน้อย				
16. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่อง มือที่ผิดกฎหมายในบริเวณทะเลน้อย				

กิจกรรม	มาก (4)	ปาน กลาง (3)	น้อย (2)	ไม่มี (1)
<p>ด้านการอนุรักษ์</p> <p>17. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่</p> <p>18. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้มีการจัดตั้ง อาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหา การทำประมงที่ผิดกฎหมาย</p> <p>19. ท่านมีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย</p> <p>ด้านการพัฒนา</p> <p>20. ท่านมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการตื้นเขินของทะเลน้อย</p> <p>21. ท่านมีส่วนร่วมศึกษาคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมลงในทะเล น้อย</p> <p>22. ท่านมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุง ซุดลอกคูคลองในทะเลน้อย เพื่อแก้ไขปัญหาการตื้น เขินของทะเลน้อย</p> <p>23. ท่านมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะวิธีการกำจัดผักตบชวา โดยการนำมาทำปุ๋ยหมัก เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชใน ทะเลน้อย</p> <p>24. ท่านมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและซุดลอกคูคลองใน ทะเลน้อย</p> <p>25. ท่านมีส่วนร่วมในการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอน ออกจากแหล่งน้ำทะเลน้อย</p> <p>26. ท่านมีส่วนร่วมในการสร้างแนวรั้วกันวัชพืชน้ำ เพื่อแก้ ไขปัญหาวัชพืชน้ำในทะเลน้อย</p>				

ตอนที่ 4 ทักษะคิดต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กิจกรรม	เห็น ด้วย มาก (4)	ปาน กลาง (3)	เห็น ด้วย น้อย (2)	ไม่ เห็น ด้วย (1)
<p>ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การทำลายป่าไม้หรือการเปลี่ยนแปลงผืนป่าธรรมชาติบริเวณพรุควนเคร็งและควนพนางตุง มีการปลูกพืชชนิดเดียว เช่น ยางพารา ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของผิวดินลงสู่ทะเลน้อย มีผลทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของทะเลน้อยเปลี่ยนแปลงไป 2. การกำหนดเขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่า บริเวณทะเลน้อย เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของชุมชน มีผลต่อการประกอบอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน 3. การกำหนดให้ทะเลน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่า เป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย 4. การที่ชุมชนประมงทะเลน้อยยึดถือว่า "ทรัพยากรธรรมชาติในทะเลน้อยเป็นของสาธารณะ" ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง 5. การใช้เครื่องมือประมงที่มีศักยภาพการจับสัตว์น้ำสูงสามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก เช่น อวนสำเร็จรูป ทำให้สัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง 				

รายละเอียด	เห็น ด้วย มาก (4)	ปาน กลาง (3)	เห็น ด้วย น้อย (2)	ไม่เห็น ด้วย (1)
<p>6. การที่ไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมง ในบริเวณทะเลน้อยทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง</p> <p>7. การทำประมงของชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นไปในลักษณะใช้ประโยชน์จากทะเลน้อยเกินขนาด (เกินกำลังผลิต) ของระบบนิเวศ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงอย่างรวดเร็ว</p> <p>8. การจับสัตว์น้ำโดยการใช้วิธีชัชสร้างกร้าล่อปลา ทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง</p> <p>9. การจับสัตว์น้ำโดยใช้อวนขนาดตาอวนต่ำกว่า 5 เซนติเมตร ทำให้ปริมาณและความหลากหลายของสัตว์น้ำลดลง</p> <p>10. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น ใช้ไฟฟ้าช็อต การระเบิดปลา ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง</p> <p>11. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น ใช้ไฟฟ้าช็อต การระเบิดปลา ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง</p> <p>12. การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อย เป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น</p>				
<p>13. การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อย เป็นการลดพื้นที่ในการประกอบอาชีพทำประมงของชาวประมงชุมชนทะเลน้อย</p> <p>14. การการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อย เป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น</p> <p>15. ชาวประมงมุ่งหวังจะจับสัตว์น้ำให้ได้มากที่สุด ทำให้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง</p> <p>16. การมอบสิทธิและอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์วิธีการสงวนบำรุงรักษาและเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนทะเลน้อยเอง มีผลทำให้ทรัพยากร ธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยดีขึ้นกว่าปัจจุบัน</p>				

ตอนที่ 5 แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ท่านคิดว่ากิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีกิจกรรมอะไรบ้างที่ประสบผลสำเร็จ เพราะอะไร

กิจกรรม	เหตุผล
-	-
-	-
-	-

2. ท่านคิดว่ากิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่ไม่ประสบผลสำเร็จเกิดจากปัญหาหรืออุปสรรคอะไร มีแนวทางการแก้ปัญหาอย่างไร

กิจกรรม	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางแก้ไข
-	-	-
-	-	-
-	-	-

3. มีแนวทางอะไรบ้างที่ท่านคิดว่าจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเกิดความยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลาน

1.
2.
3.
4.
5.

4. ใครควรเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย

1.	4.
2.	5.
3.	6.

5. ท่านคิดว่าใครเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย

.....
.....

6. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทะเลน้อย

1.

2.

3.

ภาคผนวก ค

การสร้างตัวชี้วัด การให้คะแนน และการทดสอบความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด

1. ตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครัวเรือนและชุมชนประมงทะเลน้อย

แบ่งออกเป็น 2 ตัวชี้วัดย่อย ดังนี้

1.1 ตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนและชุมชนประมงทะเลน้อยด้านการสงวนและอนุรักษ์

1.2 ตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนและชุมชนประมงทะเลน้อยด้านการพัฒนา

การให้คะแนน

ได้รับผลประโยชน์มาก คะแนน = 3

ได้รับผลประโยชน์น้อย คะแนน = 2

ไม่ได้รับผลประโยชน์ คะแนน = 1

2. ตัวชี้วัดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย

แบ่งออกเป็น 3 ตัวชี้วัดย่อย ดังนี้

2.1 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

2.2 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์

2.3 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา

การให้คะแนน

ประชาชนมีส่วนร่วมมาก	คะแนน = 4
ประชาชนมีส่วนร่วมปานกลาง	คะแนน = 3
ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย	คะแนน = 2
ประชาชนไม่มีส่วนร่วม	คะแนน = 1

3. ตัวชี้วัดด้านทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แบ่งออกเป็น 3 ตัวชี้วัดย่อย ดังนี้

3.1 ตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

3.2 ตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์

3.3 ตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา

การให้คะแนน

ประชาชนมีทัศนคติเห็นด้วยมาก	คะแนน = 4
ประชาชนมีทัศนคติเห็นด้วยปานกลาง	คะแนน = 3
ประชาชนมีทัศนคติเห็นด้วยน้อย	คะแนน = 2
ประชาชนมีทัศนคติไม่เห็นด้วย	คะแนน = 1

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด แสดงในตารางผนวก 1 - ตารางผนวก 10

ตารางภาคผนวก 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนชาวประมงทะเลน้อยด้านการ
สงวนและอนุรักษ์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อ ความกับตัวชี้วัด
1. การอนุรักษ์นกอ้น้ำและสัตว์ป่า	1.00							.02
2. การอนุรักษ์ป่าพรุ	-.47	1.00						-.05
3. การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-.47	-.05	1.00					.11
4. การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	.10	-.13	.43	1.00				.47
5. การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	-.12	.35	.13	-.45	1.00			.12
6. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และในวันประมงแห่งชาติ	.23	-.14	.16	.28	-	1.00		.29
7. การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	.06	.02	-.07	.23	.19	-.17	1.00	.47

ตารางภาคผนวก 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนชาวประมงทะเลน้อยด้าน
การพัฒนา

ข้อความ	1	2	3	4	5	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
1. การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ	1.00					.53
2. การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ	.22	1.00				.37
3. การปรับปรุงชุดลอกคูคลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย	.76*	.50	1.00			.80
4. การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ล่องเรือแลนง)	.49	.14	.75*	1.00		.68
5. การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในพื้นที่นา ที่สวน	.14	-.12	.31	.46	1.00	.28
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)						.74

* $p \leq .05$

ตารางภาคผนวก 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนประมงทะเลน้อยด้านการ
สงวนและอนุรักษ์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อ ความกับตัวชี้วัด
1. การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า	1.00							-.30
2. การอนุรักษ์ป่าพรุ	-.25	1.00						.58
3. การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-.39	.72	1.00					.55
4. การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	.31	.31	.48	1.00				.38
5. การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	.10	.10	.27	.51	1.00			.53
6. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และในวันประมงแห่งชาติ	-.17	.67	.48	.20	.41	1.00		.83
7. การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	-.25	-.25	.44	.31	.10	-.17	1.00	-.03

ตารางภาคผนวก 3 (ต่อ)

ข้อความ	8	9	10	11	12	13	14	15	ค่าความ สัมพันธ์ระหว่าง ข้อความกับตัว ชี้วัด	
8. การรณรงค์ต่อต้านการใช้วิชาชีพในการทำกร้าล่อปลา	1.0								-.51	
9. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ	0	1.0							.83	
10. การปล่อยพันธุ์ปลา	-.17	0	1.0						.58	
11. การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย	-.25	.67	0	1.0					.38	
12. การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย	-.31	.62	.31	0	1.0				.76	
13. การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย	-.25	.67	.37	.31	0	1.00			.46	
14. การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับ นานาชาติ	.07	.80	.45	.56	.45		.45	1.00	-.39	
15. การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ (ธรรมยาตรา เพื่อทะเลสาบ)	.38	-.17	-.25	-	-.25		-.09	-.45	1.00	.33
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)	-.08	.20	.30	.19	.30					.71

ตารางภาคผนวก 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนประมงทะเลน้อยด้านการพัฒนา

ข้อความ	1	2	3	4	5	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อ ความกับตัวชี้วัด
1. การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ	1.00					.55
2. การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ	.38	1.00				.55
3. การปรับปรุงชุดลอกคูคลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย	.67*	.67*	1.00			.80
4. การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(ล่องเรือแลนก)	.17	.17	.48	1.00		.56
5. การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในพื้นที่นา ที่สวน	.46	-.11	.30	.58	1.00	.51
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)						.75

* $p \leq .05$

ตารางภาคผนวก 5 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	ค่าความ สัมพันธ์ระหว่าง ข้อความกับตัว ชี้วัด
5. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และดูแลไม้ในป่าพรุ บริเวณ ทะเลน้อย	.98**	.98**	1.00**	1.00**	1.00							.99
6. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และดูแลนกน้ำ บริเวณทะเล น้อย	1.00**	1.00**	.98**	.98**	.98**	1.00						.98
7. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และดูแลสัตว์ป่าในป่าพรุบริเวณ ทะเลน้อย	1.00**	1.00**	.98**	.98**	.98**	1.00**	1.0					.98
8. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และดูแลสัตว์น้ำไม่ให้มีการทำ ประมงผิดกฎหมาย บริเวณ ทะเลน้อย	.68*	.68*	.76*	.76*	.76*	.68*		1.0				.71
							.68*	0				

ตารางภาคผนวก 5 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
9. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตาม ผลการดำเนินคดีผู้ตัดไม้ในป่า พรุ บริเวณทะเลน้อย	.93**	.93**	.90**	.90**	.90**	.93**	.93**	.62	1.00			.94
10. ท่านมีส่วนร่วมติดตามผลการ ดำเนินคดีผู้ล่านกน้ำ บริเวณ ทะเลน้อย	.93**	.93**	.90**	.90**	.90**	.93**	.93**	.62	1.00**	1.00		.94
11. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตาม ผลการดำเนินคดีชาวประมงที่ ทำการประมงผิดกฎหมาย	.92**	.92**	.94**	.94**	.94**	.92**	.92**	.72*	.97**	.97**	1.0	.96
ค่าความเชื่อถือได้											0	.99

*p ≤ .05 ** p ≤ .01

ตารางภาคผนวก 6 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 ล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อ ความกับตัวชี้วัด
1. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้กำหนดเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ "อ่าวเจ้า" เพื่อแก้ไขปัญหาสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยลดลง	1.00								.98
2. ท่านมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตป่าสงวนและเขตป่าไผ่สอย บริเวณรอบทะเลน้อย	.93**	1.00							.91
3. ท่านมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ "อ่าวเจ้า" ในทะเลน้อย	.49	.48	1.0						.46
4. ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	.91**	.79**	0	1.00					.91
5. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในบริเวณทะเลน้อย	.97**	.97**	.33	.83**	1.00				.96
6. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่	1.00	.93**	.61	.91**	.97**	1.00			.98
			.49						

ตารางภาคผนวก 6 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อ ความกับตัวชี้วัด
7. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้ มีการจัดตั้งอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากร สัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ ผิดกฎหมาย	1.00**	.93**	.49	.91**	.97**	1.00**	1.00		.98
8. ท่านมีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ในทะเลน้อย	.67*	.53	.13	.90**	.56	.67*	.67*	1.0	.65
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)								0	.96

* $p \leq .05$ ** $p \leq .01$

ตารางภาคผนวก 7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	ค่าความ สัมพันธ์ระหว่าง ข้อความกับตัว ชี้วัด
1. ท่านมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการตื่นเขินของทะเลน้อย	1.00							.54
2. ท่านมีส่วนร่วมศึกษาคุณภาพน้ำที่เชื่อมโทรมในทะเลน้อย	1.00**	1.00						.54
3. ท่านมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงขุดลอก คูคลองในทะเลน้อย เพื่อแก้ไขปัญหาการตื่นเขินของทะเล น้อย	.51	.51	1.00					.86
4. ท่านมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะวิธีการกำจัดผักตบชวาโดย การนำมาทำปุ๋ยหมัก เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชในทะเลน้อย	.32	.32	.98**	1.00				.78
5. ท่านมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและขุดลอกคูคลองในทะเล น้อย	.39	.39	.77**	.76*	1.00			.83
6. ท่านมีส่วนร่วมในการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอนออก จากแหล่งน้ำทะเลน้อย	.27	.27	.53	.52	.69*	1.0		.67
						0		

ตารางภาคผนวก 7 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	ค่าความ สัมพันธ์ระหว่าง ข้อความกับตัว ชี้วัด
7. ท่านมีส่วนร่วมในการสร้างแนวรั้วกันผัดบชวาและวัชพืชน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชน้ำในทะเลน้อย	.34	.34	.67*	.66*	.82**	.85**	1.0	.79
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)							0	.90

*p ≤ .05 ** p ≤ .01

ตารางภาคผนวก 8 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้าน
การแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อ ความกับตัวชี้วัด
1. การที่ชุมชนประมงทะเลน้อยยึดถือว่า "ทรัพยากรธรรมชาติในทะเลน้อยเป็นของสาธารณะ" ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง	1.00								.69
2. การใช้เครื่องมือประมงที่มีศักยภาพการจับสัตว์น้ำสูง สามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก เช่น อวนสำเร็จรูป ทำให้สัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง	.20	1.00							.39
3. การทำประมงของชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นไปในลักษณะใช้ประโยชน์จากทะเลน้อยเกินขนาด (เกินกำลังการผลิต) ของระบบนิเวศ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงอย่างรวดเร็ว	.78**	.27	1.0						.56
4. การทำประมงโดยการใช้วิธีสร้างกรงล่าปลา ทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง	.14	.74*		0		1.0			.29
			.16	0					

ตารางภาคผนวก 8 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อ ความกับตัวชี้วัด
5. การจับสัตว์น้ำโดยใช้อวนขนาดตาอวนต่ำกว่า 5 เซนติเมตร ทำให้ปริมาณและความหลากหลายของสัตว์น้ำลดลง	.68*	.42	.42	.38	1.0				.78
6. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น ใช้ไฟฟ้าช็อต การระเบิดปลา ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง	.56	-.16	.23	-.38		1.0			.27
7. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น ใช้ไฟฟ้าช็อต การระเบิดปลา ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรม	-.53	-.70*	-.38	-.41	.67*	0		1.0	-.63
8. ชาวประมงมุ่งหวังจะจับสัตว์น้ำให้ได้มากที่สุด ทำให้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง	.83**	.35	.70*	.28	-.41	-.10	0		.83
					.75*	.56	-.46	0	.67
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)									

*p ≤ .05 ** p ≤ .01

ตารางภาคผนวก 9 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้าน
การสงวนและอนุรักษ์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	ค่าความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อความกับตัวชี้วัด
1. การกำหนดเขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่า บริเวณทะเลน้อย เป็นการกำจัดสิทธิและเสรีภาพของชุมชน มีผล ต่อการประกอบอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน	1.00						.68
2. การกำหนดให้ทะเลน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีกิจ กรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่า เป็น ประโยชน์ต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย	.43	1.0					.41
3. การที่ไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมง ในบริเวณทะเลน้อยทำให้ จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง	.42		1.0				.59
4. การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อย เป็นมาตร การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลาย ของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น	.82**	.22	0		1.0		.78
		.67*	.53	0			

ตารางภาคผนวก 9 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	ค่าความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อความกับตัวชี้วัด
5. การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อย เป็นการลดพื้นที่ในการประกอบอาชีพทำประมงของชาวประมงชุมชนทะเลน้อย	.17	-.13	.53	.23	1.0		.34
6. การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อย เป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น	.48	.25	.32	.37		1.0	.51
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)					.40	0	.79

* $p \leq .05$ ** $p \leq .01$

ตารางภาคผนวก 10 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ด้านการพัฒนา

ข้อความ	1	2	ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
1. การทำลายป่าไม้หรือการเปลี่ยนแปลงผืนป่าธรรมชาติบริเวณพรุควนเคร็งและควน พนางตุง มีการปลูกพืชชนิดเดียว เช่น ยางพารา ทำให้เกิดการชะล้างพังทลาย ของผิวดินลงสู่ทะเลน้อยมีผลทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของทะเลน้อยเปลี่ยน แปลงไป	1.00		.56
2. การมอบสิทธิและอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชน โดยชุมชน เป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์วิธีการสงวน บำรุงรักษาและเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติใน ชุมชนทะเลน้อยเอง มีผลทำให้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยดีขึ้นกว่า ปัจจุบัน	.56	1.00	.56 .71
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)			